

CEZA MUHAKEMESİNDE MAĞDUR VE MAĞDUR HAKLARI

GÖKÇE BAHAR ÖZTÜRK

MAYIS 2021

**ÇANKAYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
KAMU HUKUKU ANABİLİM DALI**

CEZA MUHAKEMESİNDE MAĞDUR VE MAĞDUR HAKLARI

GÖKÇE BAHAR ÖZTÜRK

MAYIS 2021

ÖZET

CEZA VE CEZA MUHAKEMESİNDE MAĞDUR HAKLARI

Öztürk, Gökçe Bahar

Yüksek Lisans Tezi

Kamu Hukuku Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Burcu ERTEM

Mayıs 2021, 102 sayfa

Son yıllarda ceza muhakemesinin göz ardı edilen süjesi olan mağdurların haklarının güçlendirilmesi ve mağdurlara sunulan hizmetlerin etkinliğinin artırılması amacıyla önemli adımlar atılmıştır. Uzun yıllar boyunca şüpheli ve sanık hakları üzerinde yoğunlaşan klasik ceza hukuku anlayışı yerini mağdurlar lehine onarıcı adalet uygulamalarına da yer verilen modern ceza hukuku anlayışına bırakmıştır.

Çalışmada öncelikle mağdur kavramına yer verilmiş olup uluslararası ve ulusal mevzuattaki mağdur kavramı ve mağdur haklarının Avrupa Birliği düzenlemelerine konu oluşu ele alınmıştır. İkinci bölümde Türk ceza muhakemesinde mağdurların sahip oldukları haklar, mağdurların dinlenilmesi usulü ve suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi konularına detaylandırılmıştır. Son bölümde ise mağdurların ceza muhakemesi süresince korunma hakkının dayanağını oluşturan düzenlemeler açıklandıktan sonra Ülkemizde ve mukayeseli hukukta sunulan mağdur hizmetleri anlatılarak, 2012/29 sayılı Suç Mağdurlarının Haklarına, Desteklenmesine ve Korunmasına İlişkin Asgari Standartları Belirleyen Direktif ile mevzuatımızdaki mağdur hakları arasında karşılaştırma yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mağdur, onarıcı adalet, mağdur destek hizmetleri.

ABSTRACT

VICTIMS' RIGHTS IN CRIMINAL PROCEDURE LAW

Öztürk, Gökçe Bahar

Department of Law Faculty

Supervisor: Dr. Öğr. Üyesi Burcu ERTEM

Mayıs 2021, 102 pages

In recent years, important steps have been taken to strengthen the rights of victims, who are the ignored subject of criminal procedure, and to increase the effectiveness of services provided to victims. The classical criminal law understanding, which has focused on the rights of suspects and defendants for many years, is replaced by a modern understanding of criminal law that includes restorative justice practices in favor of victims.

First of all, the definition of the victim was included in the study, and the statue of victim in international and national legislation was discussed. In the second part, victim rights in criminal codes in Turkey, compensation systems and hearings are discussed. In the last section, the legal basis and functioning of the support services offered to victims are explained and a comparison was made between the rights of victims stipulated in international legislation, especially the Directive that sets the Minimum Standards for the Rights, Support and Protection of Victims of Crime, numbered 2012/29, and the victim rights in our legislation.

Keywords: Victim, restorative justice, victim support services

TEŞEKKÜR

Bu alıőma sırasında; değerli desteklerini ve vaktini esirgemedен benimle paylaőarak yanımda olan, verdiği fikirler ve gosterdiği yollar ile beni bilgilendiren tez danıőmanım Dr. Öğr. Üyesi Burcu ERTEM'e, sadece bu çalışma süresince değil tüm hayatım boyunca büyük fedakarlıklar göstererek destek ve emeklerini esirgemeyen, en büyük dayanağım, tanıdığım en güçlü kadın, biricik annem Yasemin ÖZTÜRK'e, tüm çocuklar iyileősin diye büyük fedakarlıklarla çalışan değerli babam Mehmet ÖZTÜRK'e ve doğduğum andan beri koőulsuz sevgisi ile bana destek ve güç veren başta sevgili teyzem Hatice BULA olmak üzere bu süreçte yanımda olan herkese yardımları ve sabırlarından dolayı teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

İNTİHAL OLMADIĞINA DAİR BEYAN.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
TEŞEKKÜR	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR LİSTESİ.....	xi
GİRİŞ	1
BÖLÜM I	
MAĞDUR KAVRAMI VE ULUSLARARASI METİNLERDE MAĞDUR HAKLARI.....	3
1.1. MAĞDUR KAVRAMI.....	3
1.1.1. Mukayeseli Hukukta Mağdur Kavramı	3
1.1.2. Türk Hukukunda Mağdur Kavramı	4
1.2. MAĞDUR HAKLARININ GELİŞİMİ.....	8
1.3. ULUSLARARASI METİNLERDE MAĞDUR HAKLARI.....	9
1.3.1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1977 tarihli ve 27 sayılı Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında Tavsiye Kararı.....	10
1.3.2. 24 Kasım 1983 Tarihli Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi.....	11
1.3.3. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 28 Haziran 1985 Tarih ve 11 sayılı Ceza Hukuku ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurların Konumunun İyileştirilmesine İlişkin Tavsiye Kararı.....	12
1.3.4. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1985 Tarihli, 40/34 Sayılı "Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi".....	14
1.3.5. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 17 Eylül 1987 Tarih ve 21 Sayılı Mağdura Yardım Edilmesi ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkında Kararı	16
1.3.6. Mağdurların Cezai Takibatlardaki Durumu Hakkındaki 15 Mart 2001 Tarihli Avrupa Konseyi Çerçeve Kararı.....	16

1.3.7. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 14 Haziran 2006 Tarih ve 8 Sayılı Suç Mağdurlarına Yardımla İlgili Tavsiye Kararı	18
1.3.8. Avrupa Birliği Parlamentosu ve Konseyi'nin Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Asgari Standartlar Oluşturmak Üzere 2012 tarihli ve 29 sayılı Direktifi	19

BÖLÜM II

CEZA MUHALEMESİNDE MAĞDUR HAKLARI..... 24

2.1. 5271 SAYILI CEZA MUHALEMESİ KANUNU'NDA MAĞDUR

HAKLARI..... 24

2.1.1. Soruşturma Aşamasındaki Haklar	25
2.1.1.1. Delillerin Toplanması İsteme Hakkı	25
2.1.1.2. Dosyayı İnceleme Hakkı	26
2.1.1.3. Avukat Yardımından Yararlanma Hakkı	27
2.1.1.4. İtiraz Hakkı.....	27
2.1.2. Kovuşturma Aşamasındaki Haklar	28
2.1.2.1. Duruşmadan Haberdar Edilme Hakkı	28
2.1.2.2. Katılma Hakkı	29
2.1.2.3. Tutanak ve Belgelerden Örnek İsteme Hakkı	32
2.1.2.4. Tanıkların Davetini İsteme Hakkı.....	32
2.1.2.5. Avukat Yardımından Yararlanma Hakkı	33
2.1.2.6. Kanun Yollarına Başvurma Hakkı	33
2.1.2.7. Tercümandan Yararlanma Hakkı	34
2.1.2.8. Bazı Giderlerin Devlet Tarafından Karşlanması Hakkı	34
2.1.3. Mağdurun Dinlenilmesi	35
2.1.3.1. Çocuk İzlem Merkezleri.....	41
2.1.3.2. Adli Görüşme Odaları	43
2.1.4. Mağdurun Zararının Tazminine Yönelik Düzenlemeler	46
2.1.4.1. Mukayeseli Hukukta Suç Mağdurlarının Zararının Tazmini	47
2.1.4.2. Türk Ceza Muhakemesinde Suç Mağdurlarının Zararının Tazmini	48
2.1.5. Uzlaştırma	51
2.1.6. Değerlendirmeler	55

BÖLÜM III

MAĞDURLARIN KORUNMASI VE DESTEKLENMESİ.....	56
3.1. GENEL OLARAK	56
3.1.1. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Mağdur Hakları.....	56
3.1.2. 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu	58
3.1.3. 5726 Sayılı Tanık Koruma Kanunu	59
3.1.4. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu.....	59
3.1.5. 5233 Sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkındaki Kanun.....	61
3.1.6. 6284 Sayılı Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun	62
3.1.7. 5187 Sayılı Basın Kanunu	65
3.2. MAĞDURLARIN DESTEKLENMESİ VE MAĞDUR HİZMETLERİ.....	66
3.2.1. Mukayeseli Hukukta Mağdur Hizmetleri	66
3.2.2. Türk Hukukunda Mağdurun Desteklenmesi.....	68
3.2.2.1. 63 Sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi	69
3.2.2.3. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri.....	71
3.3. DİREKTİF İLE TÜRK YASAL MEVZUATININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	73
SONUÇ.....	77
KAYNAKÇA	80
ÖZGEÇMİŞ.....	90

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Direktif ile Türk Mevzuatı Karşılaştırma.....	74
---	----

KISALTMALAR LİSTESİ

AGO	: Adli Görüşme Odası
AİHM	: Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AİHS	: Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
AYM	: Anayasa Mahkemesi
CMUK	: Ceza Muhakemesi Usul Kanunu
ÇİM	: Çocuk İzlem Merkezi
TCK	: Türk Ceza Kanunu
CMK	: Ceza Muhakemesi Kanunu

GİRİŞ

Son yıllarda klasik ceza hukuku anlayışının yerini modern ceza hukuku anlayışının almasıyla birlikte hukuk sistemlerinde onarıcı adalet, adalete erişim ve mağdur hakları gibi kavramlar sıklıkla ele alınmaya başlanmıştır. Uzun yıllardır suç mağdurları ceza adaleti sistemi içinde unutulmuş ve göz ardı edilen taraf konumunda bırakılıyor iken 1940'lı yıllarda viktimolojinin ortaya çıkışı ve yapılmış olan feminist araştırmaların mağduriyetin anlaşılmasına katkısı gibi birçok etken mağdur haklarının gelişiminde büyük rol oynamıştır.¹

Mağdurlar ile birebir yapılan görüşmelere dayanan araştırmaların sonuçlarına göre; mağdurların, adli süreçler hakkında bilgi sahibi olmak, şüpheli veya sanık hakkındaki gelişmelerden haberdar olmak ve kendi çıkarları yani menfaatleri doğrultusunda temsil edilmek gibi taleplerinin olduğu görülmektedir.² Bu doğrultuda artık sadece failerin cezalandırılması odaklı ceza yargılaması süreci ve sanık haklarını güvence altına alan düzenlemelerden ziyade ceza yargılamalarının önemli bir süjesi olan mağdurların da haklarının korunmasına yönelik düzenlemelere de yer verilmesi gerektiği ortaya çıkmıştır.

Türk ceza adalet sisteminde ise 90'lı yıllarda mülga Ceza Muhakemesi Usul Kanunu'nda yapılan reformlarla failin soruşturma ve kovuşturma aşamalarında sahip olduğu haklar iyileştirilirken mağdur hakları geri planda bırakılmıştır.³ Bununla beraber 2005 yılında yürürlüğe giren 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nu ile mağdur hakları daha da kapsamlı şekilde ele alınmıştır. İlerleyen yıllarda ise bu hakların kullanılmasını kolaylaştıracak değişiklikler yapılmakla birlikte bazı özel ihtiyaç sahibi mağdurların korunması ve desteklenmesi için özel kanunlar çıkartılmıştır.

Çalışmanın birinci bölümünde temel ceza yasalarında tanımına yer verilmeyen mağdur kavramı; mukayeseli hukukta, Ülkemizdeki doktrinde, uygulamada ve çeşitli

---

¹ Ahmet POLAT (2014), *Viktimoloji (Mağdurbilim)*. Legal Yayıncılık, İstanbul, s.15.

² Deborah KELLY (1984), "Victims' Perception of Criminal Justice", *Pepperdine Law Review*, Sayı 11, s.19.

³ Mehmet Beyhan SEÇKİN (2018), *Mağdur Hakları*. Adalet Yayınevi, Ankara, s.148.

kanunlarda yer aldığı haliyle açıklanmıştır. Devamında ise uluslararası belgelerde kronolojik olarak mağdur haklarının ele alınışı ve gelişimi ortaya konmuştur.

İkinci bölümde başta 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenmiş olan soruşturma ve kovuşturma aşamasında mağdur hakları, 7188 sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu'nda yapılan değişiklikler ışığında mağdurların dinlenilmesine ilişkin özel hükümler ve mağdurların zararlarının giderimi hususuna ilişkin düzenlemelere yer verilmiştir.

Son bölümde ise mağdurun korunma hakkının dayanağını oluşturan başta 10 Haziran 2019 tarihinde yayımlanan 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve diğer mevzuatlar incelenmiştir. Yine Avrupa'nın çeşitli ülkelerindeki mağdur hizmetlerine değinilerek Ülkemiz 'de mağdurların kendilerine sunulan haklardan etkin şekilde yararlanabilmeleri amacıyla oluşturulan ve çeşitli mağdur destek hizmetleri sunan çeşitli kurumlar açıklanmıştır.

BÖLÜM I

MAĞDUR KAVRAMI VE ULUSLARARASI METİNLERDE MAĞDUR HAKLARI

1.1. MAĞDUR KAVRAMI

Arapça kökenli bir sıfat olan mağdur kavramı, Türk Dil Kurumu Sözlüğü 'ne göre "haksızlığa uğramış kimseyi" ifade etmektedir.⁴ Halk arasında, ayrıca gündelik yaşamda zarara veya haksızlığa uğrayan kişilerin pozisyonunun belirtilmesi için de kullanılmaktadır.⁵ Yine hukuk sözlüğünde mağdur; "suçtan veya haksız eylemden zarar gören kimse"⁶ şeklinde tanımlanmıştır.

1.1.1. Mukayeseli Hukukta Mağdur Kavramı

Amerika Birleşik Devletleri'nin farklı eyaletlerinde mağdur kavramı açıklanırken farklı kıstaslar bulunmaktadır. Öyle ki; cezai bir eyleme maruz kalan tüm kişilerin mağdur olarak kabul edildiği, yalnızca kendisine karşı bir suç işlenen kişilerin mağdur olarak kabul edildiği, bir suçun sonucu olarak zarar gören veya zarar görme tehlikesi bulunan kişilerin mağdur olarak kabul edildiği veya yalnızca bazı suçlardan zarar gören kişilerin mağdur olarak kabul edildiği farklı uygulamalar bulunmaktadır.⁷ ABD'de mağdur hakları ilk defa 1982 tarihinde "Mağdur ve Tanık Koruma Kanunu" isimli Federal Kanun ile kabul edilmekle beraber anayasal düzenlemelerde yer almamaktadır.⁸

İngiltere'de mağdurlarla ilgili akademik çalışmalar 1964 yılında yapılmaya başlanmış ve aşağıdaki bölümde anlatılacağı üzere ilerleyen yıllarda mağdur hizmetleri alanında ulusal düzeyde önemli kuruluşlar oluşturulmuştur.⁹ 2004 yılında çıkarılan ve süreç içerisinde gelişmelere göre değişikliklere uğrayan Suç Mağdurları

⁴ <https://www.tdk.gov.tr/?s=ma%C4%9Fdur> (E.T. : 26.11.2020)

⁵ Zahir KIZMAZ (2015), *Mağdurlar ve Suçlular*, Serya Yayıncılık, Ankara, s.19.

⁶ Ejder YILMAZ (1996), *Hukuk Sözlüğü*, Genişletilmiş 5.Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara, s.507.

⁷ Olgun DEĞİRMENCİ (2008), "Ceza ve Ceza Muhakemesinde Mağdur Hakları", *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 77, s.40.

⁸ Esra ALAN AKÇAN (2013), *Ceza ve Ceza Muhakemesinde Mağdur Hakları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul. s.70

⁹ ADALET BAKANLIĞI (2016c), *Yurt Dışı İnceleme ve Çalışma Ziyareti Raporları*, Ankara.s.54.

için Uygulama Kanunu'na¹⁰ göre; bir suç nedeniyle doğrudan fiziksel, psikolojik veya ekonomik zarara uğrayan kişi ile bir suç nedeniyle ölen kişilerin yakın akrabaları mağdur olarak kabul edilmektedir. Ayrıca Kanun'da tüzel kişilerin bu tanıma dahil olmayacağı belirtilmiştir.

Almanya'da suç mağdurlarının çoğunlukla tanık olarak görülme eğilimi 1986 tarihli "Mağdurun Korunması Kanunu" ve akabinde Alman Ceza Muhakemesi Kanunu'nda suçtan zarar görenin haklarına ilişkin yapılan düzenlemelerle değişmiştir ve 2004 – 2009 yıllarında yapılan Reform Kanunları ile suçtan zarar görenlerin haklarının kapsamı daha da genişletilmiştir.¹¹ Yapılan değişiklikler sonucunda, mağdurun bazı hafif suçlarda suçu özel olarak kovuşturabilme hakkı bulunduğu gibi mağdur ceza davasına savcının yanında yardımcı olarak da katılabilmektedir.¹²

Fransız Ceza Muhakemesi Hukuku'nda suçtan doğrudan veya dolaylı olarak zarar gören kişiler suçtan zarar gören kavramına dâhil edilmekle birlikte mağdur kavramı "*şahsi taraf sıfatı tanınan*" kişiler için kullanılmaktadır.¹³ Kişiler savcı tarafından kamu davasının açılmadığı durumlarda ise şahsi dava açmak veya soruşturma ya da açılmış bir davaya katılma yoluyla "*şahsi taraf*" sıfatı kazanmaktadır.¹⁴ Yine suç nedeniyle zarara uğrayan mağdur hukuk ve ceza mahkemelerinden bu zararının giderilmesini ayrıca talep edebilmektedir.¹⁵

İtalyan Ceza Hukuku'nda ise kendisine karşı hukuka aykırı bir fiil ile suç işlenen kişi mağdur olarak tanımlanmaktadır ancak ceza muhakemesi içinde özellikle cezanın belirlenmesi aşamasında çok etkin olmayan bir role sahiptir.¹⁶ Adli süreçte ise bilgilendirme hakkı başta olmak üzere mağdurlara çeşitli haklar tanınmıştır.¹⁷

1.1.2. Türk Hukukunda Mağdur Kavramı

Türk ceza hukuku ve ceza muhakemesi hukukunda ise haksızlığa uğrayan kişiyi ifade etmek için suçun mağduru, suçtan zarar gören, katılan ve şikâyetçi gibi kavramlar yer almaktadır. Bununla beraber temel ceza kanunlarında mağdur veya suçtan zarar gören tanımlarına yer verilmemiştir. Suçtan zarar gören kişi ile suçun

¹⁰ [Code of Practice for Victims of Crime - October 2015 \(publishing.service.gov.uk\)](https://www.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/478887/code_of_practice_for_victims_of_crime_-_october_2015.pdf) (E.T: 26.11.2020)

¹¹ Muhammet KAHVECİ (2019), *Ceza Muhakemesinde Mağdurun Hakları*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, s.162

¹² Olgun DEĞİRMENCİ 2008, agm. s.63.

¹³ Gülfem PAMUK (2012) Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuku'nda Mağdurun Makam Olarak Yeri, Beta Yayıncılık, İstanbul, s.37.

¹⁴ age. s.39.

¹⁵ Esra ALAN AKÇAN 2013, age. s.72.

¹⁶ Olgun DEĞİRMENCİ 2008, agm. s.66.

¹⁷ Muhammet KAHVECİ 2019, age. s.162

mağdurunun muhakemeye katılımı ve sahip oldukları hakların tayin edilebilmesi için her somut olayın ayrıca incelenerek yorumlanması gerekmektedir. Bir görüşe göre, suçtan doğrudan doğruya zarar gören suçtan zarar gören kişi olarak kabul edilmekte iken başka bir görüşe göre de suçtan zarar gören kişi, bir suç tarafından zarara veya tehlikeye uğratılan hak veya yararın sahibidir.¹⁸ Dolayısıyla suçtan zarar gören kişi tanımının bir suçun işlenmesiyle hukuken korunan menfaatleri veya hakları doğrudan ya da dolaylı olarak ihlal eden kişileri kapsadığını¹⁹ söylemek yanlış olmayacaktır.

Her ne kadar suç mağduru denildiğinde ilk olarak suç fiili ile saldırıya uğrayan kişi akla gelse de bir suç nedeniyle birden fazla zarar görebilmektedir ve zarar gören kişilerin hepsinin mağdur olduğunun kabul edilmesi halinde mağdur tanımının kapsamı çok genişleyecektir.²⁰ Somut olaya göre bu kavramlar aynı kişi üzerinde toplanabilirken kimi zaman suçun mağduru ve suçtan zarar gören farklı kişiler olabilmektedir. Bunun en tipik örneği ise Türk Ceza Kanunu'nun 81 inci maddesinde düzenlenen “*kasten öldürme*” suçunda karşımıza çıkmaktadır. Yargıtay da verdiği kararlarda mağdur ve suçtan zarar gören kavramlarının aynı şeyi ifade etmediğini vurgulamaktadır.²¹

Kural olarak mağdur, suçun maddi unsurlarından olan suçun konusunun ait olduğu²² veya suçun üzerinde işlendiği kişi²³ olarak tanımlandığından yaşam hakkı ihlal edilen kişi mağdur iken mağdurun yakınları suçtan zarar görenlerdir. Mağdur kavramı ele alınırken suçtan zarar gören tanımının aksine daha dar yorumlanarak sadece suç fiili ile ihlal olunan varlık ya da menfaatlerin sahiplerinin anlaşılması gerekmektedir.²⁴

¹⁸ Bahri ÖZTÜRK, Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Özge GEZER, Yasemin KIRIT, Esra Alan AKCAN, Efser TÜTÜNCÜ, Özdem ÖZAYDIN, Derya Altınok VILLEMIN ve Mehmet Can TOK (2018), *Ana Hattlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*, 5.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara. s.187.

¹⁹ Mehmet Emin ARTUK, Ahmet GÖKÇEN, Mehmet Emin Alşahin ve Kerim ÇAKIR (2017), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara. s. 304.

²⁰ Tuğrul KATOĞLU (2012), “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 61, Sayı 2, s. 662.

²¹ Yargıtay CGK, 16.02.2016 T, 2014/306 E., 2014/306 K: “Mağdur; Türk Dil Kurumu Büyük Türkçe Sözlüğünde, “haksızlığa uğramış kişi” olarak tanımlanmaktadır. Ceza hukukunda ise mağdur kavramı, suçun konusunun ait olduğu kişi ya da kişilerdir. Suçtan zarar gören ile mağdur kavramları da aynı şeyi ifade etmemektedir. Mağdur suçun işlenmesiyle her zaman zarar görmekte ise de, suçtan zarar gören kişi her zaman suçun mağduru olmayabilir.”

²² İzzet ÖZGENÇ (2016), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s. 202.

²³ Nur CENTEL, Hamide ZAFER, Özlem ÇAKMUT (2017), *Türk Ceza Hukukuna Giriş*. 10.Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, s. 232.

²⁴ Tuğrul Katoğlu 2012, agm. s. 662.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Kamu davasına katılma" kenar başlıklı 237 nci maddesinde davaya katılma hakkı olan kişiler belirlenirken "mağdur" ve "suçtan zarar gören kişiler" birlikte kullanılmaktadır. Bu hükümden de, bir suç nedeniyle hak ve menfaati doğrudan zarar gören kişi mağdur olduğundan, suçtan zarar gören tanımının da dolaylı zarar gören olarak kabul edilmesi gerektiği anlaşılmaktadır.²⁵ Yargıtay 16. Ceza Dairesi'nin 13.11.2020 tarihli kararında da suçtan zarar görenin mağdurdan daha geniş bir alanı kapsadığı, mağdur tanımının ise suçtan bizzat zarar gören kişi olduğu kabul edilmiştir.²⁶

Diğer yandan hukuken bir kişi olarak kabul edilen ve fiil ehliyetine sahip olan tüzel kişilerin de suçun doğasının izin vermesi halinde suçun mağduru olduğunu kabul eden görüşler mevcuttur.²⁷ Bu görüşün aksine suçun mağdurunun yalnızca gerçek kişi olabileceği tüzel kişilerin ise sadece suçtan zarar gören statüsünde olduğunu kabul eden görüşler de mevcuttur.²⁸ Bunu doğrulayıcı nitelikte Yargıtay kararlarında tüzel kişilerin suçtan doğrudan zarar görmeleri halinde davaya katılımlarının mümkün olduğu kabul edilmiştir.²⁹

Aşağıda ayrıntılı olarak yer verilip incelenecek olan mağdur haklarına ilişkin uluslararası metinlerden ilk olarak 29 Kasım 1985 tarihli 40/34 sayılı Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu ile mağdurun tanımı yapılmıştır. İlgili Deklarasyona göre mağdur; *"üye devletlerin ceza kanunlarının icrai veya ihmali olarak ihlal edilmesi nedeniyle, bireysel veya toplu olarak, fiziksel veya ruhsal zararı kapsayacak şekilde zarara uğrayan, manevi yönden acı çeken, ekonomik kayba uğrayan ya da temel hakları önemli şekilde ihlal edilen kişidir."*³⁰

²⁵ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER (2020), Ceza Muhakemesi Hukuku, 18. Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul, s.1008

²⁶ Yargıtay 16.CD. 13.11.2020, 2020/6747 E. 2020/5737 K.; ""Suçtan zarar gören" kavramı: Kovuşturmaya yer olmadığına ilişkin karara itiraz edebilmek için suçtan zarar görmek gereklidir. Suçtan zarar görme kavramı yasada açık olarak tanımlanmamış ise de mağdur ve şikayetçi ile suçtan zarar görenin hakları CMK'nın 234. maddesinde düzenlenmiştir. Mağdur suçtan bizzat zarar gören kişidir. Bazı hallerde doğrudan suçtan zarar görmemekle birlikte dolaylı olarak da zarar söz konusu olabilir. Bu kişiler suçtan zarar gören olarak ifade edilmektedir. Mağdurdan daha geniş bir alanı kapsamaktadır. Yerleşik uygulamalara göre suçtan ancak doğrudan zarar gören kişiler davaya katılma hakkını haizdirler."

²⁷ Tuğrul Katoğlu 2012, agm. s. 672.

²⁸ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU (2018), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.162.

²⁹ Yargıtay CGK., 10.07.2018, 2018/19-181 E., 2018/349 K.

³⁰ Declaration of Basic Principles of Justice for Victims of Crime and Abuse of Power Adopted by General Assembly resolution 40/34 of 29 November 1985. **İngilizce metin için bakınız:** <https://www.euromed->

Türk ceza mevzuatı incelendiğinde ise 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanununda mağdur tanımına yer verilmediği görülmektedir. Bununla birlikte suç mağdurlarına ilişkin çeşitli düzenlemeler içeren bazı özel kanunlarda ve ikincil mevzuatlarda mağdur ve suç mağduru tanımı yapılmıştır.

Denetimli Serbestlik Hizmetleri Yönetmeliğinin 4. maddesinin (p) bendinde mağdur, “kendisine veya birinci dereceden aile üyelerinden birine karşı işlenen suçun fiziksel, duygusal veya maddi sonuçları sebebiyle desteğe ihtiyaç duyan kişi” olarak tanımlanmaktadır. Kanımızca bu tanım hem suçtan zarar göreni hem de mağduru kapsayan oldukça geniş ve desteğe ihtiyaç duyan ibaresi nedeniyle de oldukça soyut bir tanımdır.

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanunun 2 nci maddesinde ise öncelikli olarak şiddet tanımı yapılmıştır. Kanun’a göre şiddet;

“Kişinin, fiziksel, cinsel, psikolojik veya ekonomik açıdan zarar görmesiyle veya acı çekmesiyle sonuçlanan veya sonuçlanması muhtemel hareketleri, buna yönelik tehdit ve baskıyı ya da özgürlüğün keyfi engellenmesini de içeren, toplumsal, kamusal veya özel alanda meydana gelen fiziksel, cinsel, psikolojik, sözlü veya ekonomik her türlü tutum ve davranışı,” ifade etmektedir.

Yine aynı maddeye göre şiddet mağduru ise;

“Bu Kanunda şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişi ve şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler” olarak tanımlanmıştır.

Kanımızca Kanun’a göre belirlenen şiddet eylemlerine maruz kalan ya da maruz kalma tehlikesi olan kişiler ile şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişiler ibaresi ile oldukça geniş ve kapsayıcı bir tanım yapılmıştır.

Bununla beraber 10 Haziran 2020 tarihinde Resmî Gazetede yayımlanıp yürürlüğe giren ve suç mağdurlarına sağlanan hizmet ve yardımlara ilişkin esasları düzenleyen 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nde de mağdur tanımına yer verilmiştir. Kararnamenin “Tanımlar” kenar başlıklı 2 nci maddesinin (d) bendine göre mağdur; “Suç nedeniyle fiziksel, ruhsal veya ekonomik olarak doğrudan zarar gören gerçek kişiyi” ifade etmektedir.

1.2. MAĞDUR HAKLARININ GELİŞİMİ

Ceza hukuku tarihsel gelişim içerisinde sadece suç ve cezalar yönünden değil muhakeme içerisinde yer alan süjeler ve konumları itibariyle de birçok değişime uğramıştır. Yani, uyuşmazlıkların çözümünde yargı gücünü temsil eden organların izleyecekleri yöntemleri düzenleyen muhakeme³¹ safhası da bu değişimlerden nasibini almıştır.

Ceza muhakemesinin bir devlet işi olarak görülmediği ve bireyler arasında adaletin tecelli ettirildiği çağlarda, suçtan zarar gören ve ailesine genel itibariyle intikam hakkının tanındığı³² bir sistem mevcuttur. Cezalandırma ve muhakeme yetkisinin devlete geçişi ile birlikte Orta Çağ'ın birinci yarısında özellikle eski Yunan ve Roma hukukunda yaygın olan itham sisteminde hâkim tarafların iddia ve savunmaları ile bağlı şekilde muhakemeyi sürdürdüğü görülmektedir.³³ Bu sistemde var olan öç ve kısas gibi uygulamalar nedeniyle mağdurun cezalandırma sürecine aktif katılımı söz konusu olmaktadır.

Bununla birlikte otoriter devletlerin kurulmasıyla birlikte ortaya çıkan ve yargılamanın hâkimin üzerine kurulu olduğu tahkik sisteminde sanıkların hakları olmayan bir obje olduğu³⁴ ve özellikle Orta Çağ'ın son zamanlarında Kilise Hukuku'nda suçun mağdurunun el koyma tedbirine benzer bazı tedbirler alabilme yetkisinin bulunduğu gözlemlenmektedir. Ancak tarihsel süreçte cezalandırma yetkisinin Devlete geçişiyle birlikte öç, kısas ve diyet gibi uygulamaların terk edilmesiyle mağdurun cezalandırma sürecindeki aktif katılımı azalmış ve cezalandırma sürecini denetleyen bir süje konumuna gerilemiştir.³⁵ Her suçun aslında topluma zarar verdiği dolayısıyla asıl mağdurun devlet olduğu, ceza hukukunun koruma kapsamının da bu nedenle devlete ait genel veya toplumsal yarar olduğu düşüncesinden hareketle mağdurlar ceza muhakemesinde ikinci plana itilmiştir.³⁶ Benzer şekilde bu dönemlerde kurulan Türk devletlerinde de suç kamusal bir olgu

³¹ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2020, age. s.3.

³² Bahri ÖZTÜRK, Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Özge S. GEZER, Yasemin F., KIRIT, Esra Alan AKCAN, Efser E. TÜTÜNCÜ, Özdem ÖZAYDIN, Derya A. VİLLEMİN ve Mehmet Can TOK (2020), *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 32.

³³ Ahmet GÖKÇEN, Murat BALCI, Mehmet Emin ALŞAHİN ve Kerim ÇAKIR (2021), *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 5.Baskı, Adalet Yayınevi, s. 29.

³⁴ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞIZ (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara. s. 44.

³⁵ Sami SELÇUK (2015), "Eski Çağlarda Suç Hukuku", *Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan*, Cilt 2, s. 1021

³⁶ Ferhat USLU (2013), "Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur", *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 4, s.246.

şeklinde ele alınarak cezayı belirleyip uygulayacak olanın Devlet olduğu kabul edilmektedir.³⁷

1789 tarihli Fransız İhtilalinden sonra tahkik sistemine bir tepki olarak doğan ve günümüzde Kıta Avrupası hukukuna hâkim olan iş birliği/karma sistem³⁸ ceza muhakemesi uygulamaları üzerinde oldukça etkili olmuştur. Bu kapsamda artık ceza muhakemesi kanunlarında sadece şüpheli ve sanığın değil muhakemede rol oynayan tüm sùjelerin hak ve çıkarlarının dengeli olarak gözetilmesini içeren kurallardan oluşması amaçlanmaktadır. ³⁹ Dolayısıyla bir suç nedeniyle mağduriyet yaşayan veya zarar gördüğü suçun tanığı olan kişilerin de ceza muhakemesi sürecinde bazı hak ve yükümlülüklerle donatılması anlayışı gelişmeye başlamıştır.

Ceza davası dolayısıyla ortaya çıkan hukuki ilişkilerin sanıktan başka korunmaya değer hak ve menfaatlara sahip başka sùjeleri de bulunmaktadır.⁴⁰ Bir suç işlendikten sonra adil bir yargılama ile kişinin cezalandırılmasının yanında mağdur veya suçtan zarar görenlerin mağduriyetini ve zararını gidermek suretiyle kamu düzeninin yeniden tesis edilmesi Devletin görevidir.⁴¹

1980’li yıllarda Avrupa Birliği’nde ele alınmaya başlayan mağdur haklarına ayrıntılı olarak yer verme anlayışına, Ülkemiz 2000’li yıllarda yapılan yasal düzenlemelerle ayak uydurmuş ve suç mağdurlarına gereken önem verilmeye başlanmıştır. ⁴²

04.12.2004 tarihli 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nda mağdur hakları ayrıntılı şekilde düzenlenmiştir. Yine 26.09.2004 tarihli 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu’nda suç mağdurlarının zararının giderimi hususunun ve onarıcı adalet anlayışının ön planda tutulduğu düzenlemeler yer almaktadır. Bunların dışında özel kanunlar ile bazı mağdur gruplarına yönelik hak ve hizmetler düzenlenirken 10 Haziran 2020 tarihinde 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi yayınlanmıştır.

1.3. ULUSLARARASI METİNLERDE MAĞDUR HAKLARI

Mağdur hakları hukuk tarihi açısından ele alındığında nispeten yeni düzenlemelere konu olmuş bir kavramdır. Sanık hakları uzun yıllardır normlar

³⁷ Sami SELÇUK 2015, agm. s. 1042.

³⁸ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s.44.

³⁹ Ahmet GÖKÇEN, Murat BALCI, Mehmet Emin ALŞAHİN ve Kerim ÇAKIR 2021, age. s. 29.

⁴⁰ Feridun YENİSEY ve Ayşe NUHOĞLU 2018, age. s. 69.

⁴¹ Ahmet GÖKÇEN, Murat BALCI, Mehmet Emin ALŞAHİN ve Kerim ÇAKIR 2021, age. s. 29.

⁴² Türkiye Büyük Millet Meclisi (2014), Mağdur Hakları İnceleme Raporu, Ankara, s.1.

hiyerarşisinde üst sıralarda yer alan metinlerde korunmakta iken mağdur hakları, değişen ceza politikası ile gün geçtikçe güçlendirilmektedir.

Avrupa Birliği'ndeki gelişmeler incelendiğinde mağdur haklarının özellikle 1960'lı yıllarda ortaya çıkan ve gelişen feminist hareketin toplum algısını değiştirmesi ve bilinçlendirmesi sayesinde ön plana çıktığı görülmektedir.⁴³ Bu yıllardan itibaren uluslararası metinlerde yer almaya başlayan mağdur ve mağdur hakları kavramları ilk olarak Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından 1977 yılında verilen tavsiye kararı ile gündeme gelmiştir.⁴⁴

1.3.1. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1977 tarihli ve 27 sayılı Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında Tavsiye Kararı⁴⁵

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 1977 tarihli ve 27 sayılı Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Hakkında Tavsiye Karar'ı, suç mağdurlarının ve özellikle bedensel yaralanma olaylarından mağdur olanlar ile bir suç sebebiyle hayatını kaybeden kişilerin bakmakla yükümlü oldukları kişilerle ilgilenmenin eşitlik ve sosyal dayanışma için gerekli olduğu belirtilerek başlamaktadır.

Karar'da üye devletlerin hükümetlerine, bahsi geçen kişilerin zararının tazmini hususunda çeşitli tavsiyelerde bulunulmuştur. İlk olarak, bir suç nedeniyle ciddi bedensel yaralanmalar yaşayan kişilerin ve yine bir suç nedeniyle hayatını kaybeden kişilerin bakmakla yükümlü oldukları kişilerin zararının tazmin edilememiş olması halinde Devlet tarafından katkı sağlanması tavsiye edilmiştir. Fail yargılanamıyor olsa dahi bedensel yaralanmaya yol açan tüm kasıtlı suçların kapsam içine alınması gerektiğinin altı çizilmiştir. Ayrıca Karar'da suçtan doğan zararların tazmin için sosyal güvenlik sistemi, özel bir tazminat planı veya sigortaya başvuru gibi çeşitli yollar önerilmiştir.

Tavsiye Karar'da yaralanmanın doğası ve sonuçları göz önüne alınarak tazminatın adil ve kapsayıcı olması gerektiği tavsiye edilerek tazminatın en azından geçmiş ve gelecekteki kazanç kayıplarını, gider artışını, tıbbi giderleri, rehabilitasyon (iyileştirme) giderlerini ve cenaze harcamalarını kapsaması gerektiği belirtilmiştir. Tazminatın minimum ve maksimum değerler arasında belirlenebileceği, belirlenmiş bir yelpaze üzerinden ya da yaralanmaya göre değişecek yüzde hesabı ile tazminat

⁴³ Ahmet POLAT 2014, age. s. 26.

⁴⁴ Veli Özer ÖZBEK (1999), *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, Seçkin Yayınevi, Ankara s.110.

⁴⁵ <https://www.coe.int/en/web/cdpc/resolutions-recommendations> (E.T: 26.11.2020)

miktarının belirlenebileceği yine ödemenin ise peşin veya taksitli yapılabileceği gibi çeşitli yollar tavsiye edilmiştir. Yine tazminat planının, tazminat miktarını belirleme esnasında bir gecikme olması halinde ara ödemeler içermesi gerektiği belirtilmiş ve çifte ödeme yapılmaması gerektiği belirtilmiştir.

Mağdurun taleplerinin olabildiğince failin rehabilitasyonunu (iyileştirmesini) bozmaması gerektiği vurgulanarak, mağdurun hareketleri, sosyal çevresi ve faille ilişkine bağlı olarak tazminat miktarında azaltma yapılabileceği gibi tamamen reddedilebileceği de öngörülmüştür.

Son olarak, Devletler arasındaki anlaşmalar haricinde tazminatın, suçun gemi ve uçaklar dâhil olmak üzere topraklarında işlendiği Devlet tarafından ödenmesi gerektiği belirtilerek yabancılar açısından ise mütekabiliyet ilkesinin göz önünde bulundurulması tavsiye edilmiştir.

1.3.2. 24 Kasım 1983 Tarihli Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi⁴⁶

24 Kasım 1983 tarihinde Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından “Şiddet Suçları Mağdurlarının Zararlarının Tazmin Edilmesine İlişkin Avrupa Sözleşmesi” kabul edilmiştir. Sözleşme 20 maddeden oluşmaktadır ve sözleşme ile yalnızca şiddet suçu mağdurlarının zararının giderimi ele alınmıştır.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 27 sayılı Tavsiye Kararı göz önüne alınarak ciddi bedensel yaralanma mağdurları ile suç sebebiyle hayatını kaybedenlerin bakmakla yükümlü oldukları kişilerin uğramış oldukları zararların tazminine Devletler tarafından katkıda bulunulması düzenlenmiştir. Sözleşme' de yine bir önceki tavsiye kararı ile bağlantılı olarak tazminatı ödemekle yükümlü devlet, tazminatın belirlenmesi ve ödeme şekillerine ilişkin hükümler yer almaktadır.

Sözleşme'nin 8 inci maddesinde 27 sayılı Karar ile uygun şekilde maddesinde mağdurun ya da başvuranın davranışları veya suç ile ilişkisinden dolayı tazminat miktarının indirilebileceği veya reddedilebileceği düzenlenmiştir. Bununla birlikte Sözleşme 'ye tazminat miktarının indirilmesi veya tazminatın reddedilmesi hallerine mağdurun organize bir suça dâhil olması ya da tazminatın kamu düzenine aykırı olması gibi haller de eklenmiştir.

---

⁴⁶ İngilizce metin için bkz: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201525/volume-1525-I-26456-English.pdf> E.T: 27.11.2020

Sözleşme, Türkiye Cumhuriyeti tarafından 24 Nisan 1985 tarihinde imzalanmıştır ancak Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından henüz uygun bulma kanunu çıkarılmadığından yürürlüğe girmemiştir.

1.3.3. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 28 Haziran 1985 Tarih ve 11 sayılı Ceza Hukuku ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Konumunun İyileştirilmesine İlişkin Tavsiye Kararı⁴⁷

Tavsiye kararında mağdurlara ilişkin sadece tazminat hususları değil aynı zamanda ceza yargılamaları sürecindeki konumları da ele alınmıştır. Bu bağlamda mağdur haklarına ve mağdurun ceza yargılamasındaki tanık sıfatına vurgu yapılmıştır. Ceza yargılaması içinde mağdurun fiziksel, psikolojik, maddi ve sosyal anlamda ortaya çıkan zararların göz önünde bulundurularak ihtiyaçlarının olabildiğince giderilmesi gerektiği tavsiye edilmiştir. Mağdurun konumunu güçlendirmek için alınacak tedbirlerin yargılama sürecine zarar vermemesi, sosyal normlarla çelişmemesi, sanığın rehabilitasyonunu (iyileştirmesini) etkilememesi gerektiği ve sanık ile mağdur arasında nihai uzlaşmayı sağlayabileceği vurgulanmıştır.

Tavsiyeler listesinde polis aşaması, soruşturma aşaması, mağdurun ifadesi, kovuşturma aşaması, icra aşaması, gizliliğin korunması ve mağdurlara özel koruma sağlanması başlıkları bulunmaktadır.

Karar'a göre polis memurlarının mağdurlara karşı sempatik, yapıcı ve güven verici şekilde yaklaşması konusunda eğitim almaları gerekmektedir. Memurların mağdurları gerek teorik gerek uygulamaya yönelik hukuki konularda ve tazminat hakları konusunda bilgilendirmesi gerekmektedir. Mağdurların polis soruşturmasının sonuçlarından haberdar edilmesi ve polis tarafından hazırlanan raporlarda mağdurların zarar ve kayıplarının açık ve eksiksiz şekilde belirtilmesi gerektiği tavsiye edilmiştir.

Soruşturma aşamasında ise, savcılık tarafından kovuşturmayla ilişkin verilecek karar öncesinde mağdurun zararının giderimi hususu sorulmalı ve failin bu yöndeki çabaları göz önüne alınmalıdır. Mağdur aksi yönde irade göstermedikçe soruşturmanın sonucuna ilişkin verilen karardan haberdar edilmelidir. Ayrıca mağdurun kovuşturma yapılmayacağına ilişkin kararı bir üst mahkemeye taşıma ve şahsi dava açma hakkına sahip olması tavsiye edilmiştir.

---

⁴⁷ İngilizce metin için bkz: <https://www.coe.int/en/web/cdpc/resolutions-recommendations> E.T: 27.11.2020

Mağdur dinlenirken yargılamanın her aşamasında, kişisel durumu, hakları ve onuru göz önünde bulundurulmalıdır. Mümkün ve uygun olduğu ölçüde, çocuklar, engelliler ve akıl hastalığı bulunan mağdurların dinlenilmesi esnasında yanlarında velilerinin, kanuni temsilcilerinin veya kendilerine yardımcı olacak yeterlilikte bir kişinin bulundurulması gerektiği tavsiye edilmiştir. Söz konusu tavsiye ile esasen korunması gereken mağdur gruplarına ilk vurgu yapılmıştır. Daha sonraki metinlerde kırılgan grup olarak tanımlanacak kişilerden bazılarında bu tavsiye kararında yer verilerek diğer mağdurlara kıyasla daha özel bir korumaya ihtiyacının olduğuna vurgu yapılmıştır.

Mahkeme aşamasında ise, mağdurun duruşmanın yeri ve zamanından haberdar edilmesi ile yine tazminat imkânları ile diğer hukuki süreç hakkında bilgilendirilmesi gerekmektedir. Ceza mahkemesi tarafından tazminat hakkında karar verme imkânının olması ve bunu engelleyecek sınırlamaların veya varsa engellerin kaldırılması tavsiye edilmiştir. Karar'da mevcut kanunlara ilişkin tavsiye de yer almaktadır. Tazminat müessesinin bir ceza yaptırımı, cezaya seçenek yaptırım veya ceza yanında ek yaptırım olarak düzenlenmesi gerektiği tavsiye edilmiştir. Cezaların ertelenmesi, askıya alınması, denetimli serbestlik veya diğer maddi koşullara hükmedilecek ise mağdura ödenecek tazminatın göz önüne alınmasına büyük önem verilmesi tavsiye edilmiştir. Karar'a ilişkin belirtilen bu tavsiyeler ile cezanın belirlenmesi sırasında mağdurun zararının giderimi hususunun ön planda tutulduğu onarıcı adalet uygulamalarına yapılan ilk vurgular gözlemlenmektedir.

Karar verildikten sonra icra aşamasında tazminatın bir cezai yaptırım olarak belirlenmesi halinde tazminatın hükümlüye uygulanacak herhangi bir mali yaptırımdan öncelikli olması gerektiği ve yine mağdurun buna erişmesine yardım edilmesi gerektiği tavsiye edilmiştir.

Karar'da somut olaya göre mağdurların kişisel verilerinin koruma altına alınmasına yönelik düzenlemeler tavsiye edilmiştir. Soruşturma veya kovuşturma ile ilgili yapılacak bilgilendirmelerde mağdurun özel hayatının ve onurunun gereksiz yere yapılacak müdahalelerden korunması gerektiği tavsiye edilmiştir. İşlenmiş olan suçun türü veya mağdurun kişisel durumu ve güvenliği nedeniyle özel bir koruma gerekmesi halinde karar kamera önünde tutulmalı, mağdurun kişisel bilgileri ifşa edilmemeli veya yayımlanmamalıdır.

Son olarak özellikle organize suç örgütlerinin dâhil olduğu olaylar bakımından mağdurların ve ailelerinin tehdit ve misillemelerden etkin bir şekilde korunması gerektiği belirtilerek bu yönde tavsiyelere yer verilmiştir.

1.3.4. Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 29 Kasım 1985 Tarihli, 40/34 Sayılı “Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Bildirisi”⁴⁸

Birleşmiş Milletler'in 29 Kasım 1985 Tarihli 40/34 sayılı Suçtan ve Yetki İstismarından Mağdur Olanlara Adalet Sağlanmasına Dair Temel Prensipler Deklarasyonu “mağdurların Magna Carta'sı” olarak tanımlanmaktadır.⁴⁹

Bildiri'de mağdura ilişkin; üye devletlerin ceza kanunlarının icrai veya ihmali olarak ihlal edilmesi nedeniyle, bireysel veya toplu olarak, fiziksel veya ruhsal zararı kapsayacak şekilde zarara uğrayan, manevi yönden acı çeken, ekonomik kayba uğrayan ya da temel hakları önemli şekilde ihlal edilen kişi şeklinde bir tanım yapılmıştır. Bununla birlikte mağdurların sadece suçtan doğrudan zarar gören kişileri kapsamadığı bazı durumlarda ise tehlikede olan mağdurlara yardım etmek veya mağduriyeti önlemek için müdahale ederken zarar görmüş kişiler ile doğrudan mağdurun birinci dereceden akrabası veya bakmakla yükümlü olduğu kişileri de kapsayacağı ifade edilmiştir. Yine bu bildirgedeki hükümlerin ırk, renk, cinsiyet, yaş, dil, din, milliyet, politik ve diğer düşünceler, kültür veya etnik sebepler ya da engellilik hali gözetenmeden herkese aynı şekilde uygulanması gerektiği vurgulanmıştır.

Bildiri 'de adalete erişim ve eşit muamele, iade, tazminat ve yardım olmak üzere dört ana başlığa vurgu yapılmıştır. Adalete erişim ve eşit muamele başlığı altında, mağdurlara yaklaşım konusunda şefkatli ve mağdurların onuruna saygılı şekilde davranılması gerektiği, mağdurların ucuz ve erişilebilir olan hızlı ve adil prosedürler ile tazminat almasını sağlamak için adli ve idari mekanizmalar kurulması ve gerektiğinde güçlendirilmesi, bu yollar hakkında bilgilendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Yapılacak olan bu bilgilendirmenin kapsamı detaylı şekilde belirlenmiştir. Bildiri'ye göre; özellikle ciddi suçlar söz konusu olduğunda ve mağdurların bilgiye erişim hususunda talepleri olduğunda mağdurların rolü, davanın süreci ve kapsamı hakkında bilgilendirme yapılması gerekmektedir. Yine tehdit ve

⁴⁸ İngilizce metin için bkz: https://www.un.org/en/genocideprevention/documents/atrocities-crimes/Doc.29_declaration%20victims%20crime%20and%20abuse%20of%20power.pdf E.T: 27.11.2020

⁴⁹ Türkiye Büyük Millet Meclisi 2014, age, s.7

misillemelere karşı mağdurları koruyucu tedbirlerin alınması gerektiği vurgulanmıştır. Uyuşmazlıkların çözümü için arabuluculuk, tahkim veya diğer uygulamaların kullanılması teşvik edilmiştir.

“İade” başlığı altındaki maddeler incelendiğinde aslında öncelikli olarak mağdurun durumunu eski hale getirmenin amaçlandığı anlaşılmaktadır. Eski hale getirmenin devletler tarafından cezai yaptırımlar arasında sayılması gerektiği, bunun mümkün ve uygun olduğu ölçüde onarma, yeniden inşa etme veya restorasyon gibi yollarla yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Yine önemli bir hüküm olarak, kamu görevlilerinin veya kamu görevlisi sıfatıyla hareket eden kişilerin eylemleri nedeniyle bir ihlal olması halinde mağdurun eski hale getirme talebini Devlet’e yöneltebileceği düzenlenmiştir.

“Tazminat” başlığı altında zararın tamamen fail tarafından karşılanamadığı durumlarda Devletlerin sorumluluğunun altı çizilmiştir. Ciddi bir suç sonucunda bedensel zarara uğrayan veya fiziksel ya da zihinsel sağlığı bozulan mağdurlar ile bir suç nedeniyle ölen, fiziksel ya da zihinsel olarak engelli hale gelen kişilerin bakmakla yükümlü olduğu kişilere karşı tazminat ödenmesi gerektiği kabul edilmiştir. Bunun için yerel kaynaklar güçlendirilerek ya da genişletilerek mağdurlar için kullanılmasının teşvik edilmesi gerektiği belirtilmiş ve uygun olduğu takdirde mağdurların zararının giderimi amacıyla yeni fonların da oluşturulması teşvik edilmiştir.

“Yardım” başlığı altındaki maddeler incelendiğinde ise mağdurlara psiko-sosyal destek sağlanmasının hedeflendiği gözlemlenmektedir. Mağdurların kamusal, gönüllü, toplum temelli ve yerel kuruluşlar tarafından gereken tıbbi, psikolojik ve sosyal yardımı alması, mağdurların sağlık ve sosyal servisler başta olmak üzere diğer hizmetler hakkında bilgilendirilmesi, polis, adalet, sağlık ve sosyal hizmet alanında çalışan kişilerin mağdurların ihtiyaçları konusunda duyarlı hale gelmesi amacıyla eğitimler alması ve özel olarak korunmaya muhtaç mağdurlara dikkat edilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Diğer metinler ile kıyaslandığında mağdurların sahip oldukları haklar ve mağdurlara yaklaşım hususlarında en kapsamlı metin olan bu Bildirge’nin “Mağdurların Magna Carta’sı”⁵⁰ olarak anılmasının oldukça yerinde olduğu görülmektedir.

---

⁵⁰ Türkiye Büyük Millet Meclisi 2014, age. s.8.

1.3.5. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 17 Eylül 1987 Tarih ve 21 Sayılı Mağdura Yardım Edilmesi ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkında Kararı⁵¹

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 17 Eylül 1987 Tarih ve 21 Sayılı Mağdura Yardım Edilmesi ve Mağduriyetin Önlenmesi Hakkında Karar'ında diğer metinlere kıyasen daha çok mağdur hizmetlerine ve mağdur hizmeti sunacak kurumlar hakkındaki tavsiyelere ağırlık verildiği görülmüştür. Mağdurların ihtiyaçları, mağduriyet oranları ve mağdur hizmetlerinin gelişmesi amacıyla araştırmalar yapılması, yuvarlak masa toplantıları gibi çeşitli faaliyetlerle toplumun farkındalığının artırılarak mağdurlar ve aileleri bakımından toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesi tavsiye edilmiştir.

Mağdurlara hizmet sunan kamu ve özel kurumların başarılarının ve eksikliklerinin tespit edilmesi, mağdurlara hizmet sunumunda yer alan personelin eğitilmesi, kurumlar arası iş birliğinin geliştirilmesi gibi Devletlerin bu alandaki kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik tavsiyeler yer almaktadır. Bununla birlikte mağdurların yararına çalışacak ulusal kurumların desteklenmesi şeklinde bir tavsiye yer almaktadır. Bu tavsiye ile esasen sivil toplum örgütlerinin desteklenmesinin teşvik edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bir diğer önemli tavsiye ise mağdurlar arasından daha çok korunmaya ihtiyaç duyduğu tespit edilen ve günümüzde kırılgan/hassas grup mağdurlar olarak adlandırılan mağdurlara yöneliktir. Burada kırılgan gruba dâhil mağdurların tespit edilmesi ve bu kişilerin mağduriyetinin önlenmesi tavsiye edilmiştir. Ancak Karar'da bu gruba kimlerin dâhil olduğu veya bu kişilerin nasıl tespit edileceğine ilişkin bir tavsiye yer almamaktadır.

Son olarak Karar'da mağduriyeti önleyici programlar ile mağdurlara yönelik hükümlerin etkinliğinin değerlendirilmesi teşvik edilmiştir.

1.3.6. Mağdurların Cezai Takibatlardaki Durumu Hakkındaki 15 Mart 2001 Tarihli Avrupa Konseyi Çerçeve Kararı⁵²

15 Mart 2001 tarihinde kabul edilen Mağdurların Cezai Takibatlardaki Durumu Hakkındaki Avrupa Konseyi Çerçeve Kararı yürürlük maddesi dâhil toplam 19 maddeden oluşmaktadır. Karar'ın 1 inci maddesinde mağdur, mağdurlara destek

⁵¹ İngilizce metin için bkz: <https://www.coe.int/en/web/cdpc/resolutions-recommendations> E.T:27.11.2020

⁵² Türkçe metin için bkz: <https://abgm.adalet.gov.tr/yayinlar/adaletcevirileri/adaletcevirileri.html> E.T: 26.11.2020

örgütü, cezai takibat, takibat ve ceza davalarında arabuluculuk tanımlarına yer verilmiştir.

Karar'da her üye Devlet tarafından cezai takibatlar boyunca mağdurlara gereken saygının gösterilmesi ve özellikle savunmasız grupların durumlarına en uygun muamelenin gösterilmesi gerektiği belirtilmiştir. Mağdurların suç sonrası ilk temas ettikleri kurumdan itibaren bilgiye erişiminin sağlanması ve bilgilendirmenin kapsamına yer verilmiştir. Ayrıca etkili bir koruma mekanizması olarak, mağdurlar için bir tehlikenin söz konusu olabileceği durumlarda, failin salıverilmesi halinde mağdurun bilgilendirilmesine yönelik bir karar verilmesi hususunda gerekli tedbirlerin alınması yer almaktadır.

Korunma hakkı başlıklı 8 inci maddede her Üye Devlet'in mağdurlar ve uygun olan hallerde ailelerinin korunmasına ilişkin tedbirler alınmasına yönelik önemli düzenlemeler içermektedir. Bu maddedeki önemli hususlardan biri mağdur ile failin temasının önlenmesi amacıyla alınacak tedbirlere ilişkindir. Karar'a göre cezai takibatın gerekleri dışında mahkeme binasında mağdurlar ile failerin temasının önlenmesi ve mağdurlar için mahkeme binalarında özel bekleme alanları temin edilecektir. Üye Devletler tarafından özellikle savunmasız durumda olan mağdurların duruşmada tanıklık yaptıkları esnada, bu durumun olumsuz etkilerinden korunmaları amacıyla mahkemenin alacağı bir karar doğrultusunda bu işlemin herhangi bir yöntem ile temin edileceği düzenlenmiştir. Bu hükümler mağdurların yargılama esnasında yaşadıkları mağduriyetlerden korunmaları açısından oldukça önemli düzenlemeler olup aşağıda detaylı olarak açıklanacak adli görüşme odaları gibi uygulamaların da temelini oluşturmaktadır.

Çerçeve Karar'ın devam maddelerinde, diğer metinlerle uygun olarak, tazminat, cezai arabuluculuk, diğer bir Üye Devlette bulunan mağdurlar için düzenlemeler ve Üye Devletler arasındaki iş birliğine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır.

Karar'ın 13 üncü maddesinde ise mağdurları bilgilendirmek, cezai takibat sırasında gerekmesi halinde mağdurlara refakat etmek ve mağdurlara yardımcı olmak gibi hizmetlerin sunulacağı destek örgütleri yer almaktadır. Her Üye Devlet'in bu örgütleri tanıyarak personel desteği veya finansal olarak teşvik edeceği düzenlenmiştir. Bu madde ile mağdur hizmetlerinin sunumuna sivil toplum örgütlerinin dâhil edilmesinin amaçlandığını değerlendirilmektedir. Ancak Avrupa Komisyonu'nun kendi değerlendirmelerine göre, Avrupa Birliği'nde mağdur

haklarının minimum standartlarının oluşturulması için hazırlanan bu belge özellikle metnin hukuken bağlayıcı olmaması gibi etkenler nedeniyle başarılı olamamıştır.⁵³

1.3.7. Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 14 Haziran 2006 Tarih ve 8 Sayılı Suç Mağdurlarına Yardımla İlgili Tavsiye Kararı⁵⁴

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nin 14 Haziran 2006 Tarih ve 8 Sayılı Suç Mağdurlarına Yardımla İlgili Tavsiye Kararı'nda tanımlar, prensipler, yardım, kamu hizmetlerinin rolü, mağdur destek hizmetleri, bilgilendirme, diğer yollara etkin erişim hakkı, tazminat, sigorta, koruma, gizlilik, personelin seçimi ve eğitimi, arabuluculuk, iş birliği, kamu farkındalığının artırılması ve araştırma başlıkları altında çeşitli tavsiyelere yer verilmiştir. Görüldüğü üzere mağdur haklarına erişim açısından oldukça kapsamlı ve ayrıntılıdır.

Karar'da mağdur tanımına ek olarak tekrarlanan mağduriyet ve ikincil mağduriyet tanımları da yapılmıştır. Aynı kişinin belirli bir aralıkta birden fazla suç teşkil eden eylemlere maruz kalmasını tekrarlanan mağduriyet olarak tanımlanırken, bir suç teşkil eden eylemin doğrudan sonucu olmayıp kurumların veya kişilerin mağdura yaklaşımı sırasında yaşanan mağduriyetler ise ikincil mağduriyet olarak tanımlanmıştır.

Daha önce bahsedilen Tavsiye Kararları ile benzer şekilde mağdurların bilgilendirilmesi, korunması ve mağdur hizmetleri konusunda tavsiyelere yer verilmiştir. Ayrıca Karar'da sunulacak mağdur hizmetlerinin asgari standartları belirlenmiştir. Söz konusu hizmetlerin kolay erişilebilir olması, mağdurlara süreç öncesi ve sonrasında ücretsiz destek sağlaması, mağdurları hakları ve sunulan hizmetler konusunda bilgilendirilmesi, gerekli olması halinde mağdurların diğer hizmetlere yönlendirilmesi ve hizmet sunumunda gizliliğe önem verilmesi tavsiye edilmiştir.

Karar'da Devletler, cinsel şiddet ve aile içi şiddet gibi suçların mağdurları için özel merkezlerin kurulmasını veya sürdürülmesini desteklemeye ve bu merkezlere erişimi kolaylaştırmaya teşvik edilmiştir. Ayrıca terörizm suçları da dâhil olmak üzere kitlesel etkileri olan suçların mağdurları için de özel merkezlerin kurulmasının

⁵³ Theo GAVRIELIDES (2015), "The Victims' Directive and What Victims Want From Restorative Justice", *Victims & Offenders: An International Journal of Evidence-based Research, Policy, and Practice*, Sayı 10, s.2.

⁵⁴ İngilizce metin için bkz: <https://www.coe.int/en/web/cdpc/resolutions-recommendations> E.T: 27.11.2020

gerekliliği vurgulanmıştır. Yine mağdurlara yardım hususunda ulusal çağrı hattı kurulması tavsiye edilmiştir.

“Koruma” başlığı altında Devletlerin, mağdurların mahremiyetini ve kişisel verilerini korumak için medyayı öz düzenleme önlemlerini benimsemeye ve bunlara saygı duymaya teşvik edilmesi yer almaktadır. Bununla birlikte mağdurlar hakkındaki verilerin ancak mağdurun açık rızası halinde veya yasal bir gereklilik nedeniyle nc kişilerle paylaşılabileceği düzenlenmiştir.

Personelin seçilmesi ve eğitim başlığı altında, personel için düzenlenecek eğitimlerin içermesi gereken asgari konular belirtilmiştir. Ayrı bir başlık olarak ise ocuk mağdurlar ile aile içi şiddet, cinsel şiddet veya terör mağdurları gibi bazı suçlar nedeniyle mağdur olan kişiler ile çalışacak olan uzmanlara özel eğitimler verilmesi tavsiye edilmiştir. Yapılan bu sayım yöntemiyle de diğer metinlerde yer alan savunmasız gruplar ya da bazı suç mağdurları gibi terimlerin şekillenmeye başladığı görülmektedir.

Son olarak Karar’da Devletlere mağdur bilimi (viktimoloji) zerine karşılaştırmalı araştırmalar yapmak, suçun mağdurlar üzerindeki etkileri, risk faktörleri ve mağdur hizmetlerin etkililiği gibi konularda araştırma yapılması hakkında tavsiyeleri yer almaktadır.

Karar genel olarak incelendiğinde başlıkların altında ilgili konuya ilişkin asgari standartların yer aldığı görülmektedir. Böylece ye Devletlerde yapılacak çalışmalarda ve atılacak adımlarda yeknesaklık sağlanmaya çalışıldığı değerlendirilmektedir.

1.3.8. Avrupa Birliği Parlamentosu ve Konseyi’nin Suç Mağdurlarının Hakları, Desteklenmesi ve Korunması Hakkında Asgari Standartlar Oluşturmak üzere 2012 tarihli ve 29 sayılı Direktifi⁵⁵

Komisyon’un değerlendirmesine göre her ne kadar 2001 yılında Avrupa Komisyonu tarafından yayınlanan 2001/220/JHA sayılı erve Karar ile mağdur hakları ve hizmetleri alanında asgari standartlar belirlenmiş ise de Karar’ın bağlayıcılığı gibi hususlar nedeniyle mağdurları koruma konusunda istenen başarı elde edilememiştir.⁵⁶

⁵⁵ <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2112020110854201229eu-sayili-drektifi.pdf> E.T: 26.11.2020

⁵⁶ Theo GAVRIELIDES 2015, agm. s. 2.

Direktifler Avrupa Birliği'ne üye olan Devletler açısından bağlayıcı metinlerdir.⁵⁷ Bununla beraber Ülkemiz gibi üyelik sürecinde olan diğer ülkeler için veya Avrupa Birliği hukukundaki gelişmeleri takip etmek açısından rehber niteliğinde metinler oldukları değerlendirilebilir.

Direktif'in giriş kısmında belirtildiği üzere özellikle Ceza İşlemleri Sırasında Mağdurların Haklarının Güçlendirilmesi ve Korunmasına Dair Yol Haritasının Oluşturulmasına Dair (Budapeşte Yol Haritası Olarak Bilinen) Konsey'in 10 Haziran 2011 tarihli kararıyla⁵⁸ Birlik düzeyinde hareket edilmesi gerektiği anlaşılmıştır.

Ayrıca Direktif'in giriş bölümünde terör mağdurları, engelli mağdurlar ve çocuk mağdurlar gibi özel hassasiyet gösterilmesi gereken mağdurlar sayılmıştır ve fail, cinsiyet temelli şiddet ile yakın ilişkide şiddet suçu gibi metin içinde geçen ibarelerden ne anlaşılması gerektiği açıklanmıştır.

Suç mağdurlarının yeterli bilgi, destek ve korumaya ulaşabilmeleri ile cezai işlemlere katılabilmeleri amacıyla kabul edilen bu Direktif; genel hükümler, bilgilendirme, destek mekanizmaları, soruşturmaya katılma, mağdurların korunması ve özel ihtiyaçları olan mağdurların belirlenmesi, diğer hükümler ve nihai hükümler olmak üzere altı bölümden oluşmaktadır.

Genel hükümler bölümünde Direktif 'in amacına ve metinde geçen bazı tanımlara da yer verilmiştir. Aynı bir madde ile Direktif 'in uygulanması durumunda mağdurun çocuk olduğu hallerde çocuğun üstün yararı ilkesinin göz önünde bulundurulması gerektiği belirtilmiştir.

“Bilgi ve Destek” başlıklı ikinci bölümde; anlama ve anlaşılma hakkı, yetkili makam ile ilk temasta bilgi edinme hakkı, şikâyette bulunurken mağdurun hakları, davalar hakkında bilgi edinme hakkı, sözlü ve yazılı çeviri hakkı, mağdur destek hizmetlerine erişim hakkı ve mağdur destek hizmetlerinden destek başlıkları düzenlenmiştir.

Mağdurun anlama ve anlaşılma hakkı kapsamında; mağdur ile iletişim kurarken dikkat edilmesi gereken hususlar belirlenmiştir. İlgili maddeye göre; bu iletişimde basit ve açık bir dilin kullanılması gerekmektedir. Yine mağdurun çıkarlarına aykırılık teşkil etmedikçe yetkili makamla ilk temas anında mağdurun

⁵⁷ İlke GÖÇMEN ve BAYKAL Sanem (2013), Avrupa Birliği Hukukunun Kaynakları Bakımından Normlar Hiyerarşisi, *İçinde, Prof. Dr. Erdal Onar'a Armağan*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara, s.325.

⁵⁸ <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2011:187:0001:0005:EN:PDF> E.T: 27.11.2020

seçtiği bir kişinin kendisine refakat etmesine izin verilmesi gerektiği düzenlenmiştir. Devamında, yetkili makamla ilk temasta bilgi edinme hakkı maddesi altında da sahip olduğu haklar, başvurabileceği kurumlar ve tazminat gibi hususlara değinilerek yapılacak bilgilendirmenin içeriğine yer verilmiştir. Direktif'in 5 ve 6 ncı maddelerinde mağdurların şikâyette bulunurken sahip oldukları haklar ve devam eden davaları hakkında bilgi edinme hakkı düzenlenmiştir. İlgili maddelere göre mağdurların yapmış oldukları resmi şikâyete ilişkin yazılı bir bilgilendirme almaları, dili anlamayan veya konuşamayan mağdurlar için ücretsiz çeviri hakkı ve cezai süreçler hakkında bilgilendirme haklarına sahiptir.

Direktif'in 8 ve 9 uncu maddelerinde mağdur destek hizmetlerine erişim hakkı ve mağdur destek hizmetlerinin sahip olması gereken asgari standartlar belirlenmiştir. İlgili maddelere göre mağdurların resmi makamlar veya ilgili diğer makamlar tarafından mağdur destek hizmetlerine yönlendirmesinin yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu destek hizmetine erişimin ise mağdurun suçla ilgili resmi bir şikâyette bulunması şartına bağlı olmadığı hüküm altına alınmıştır.

Kanaatimizce Direktif'in oldukça önemli olan bir bölümü ise "Mağdurların Korunması ve Özel İhtiyaçları Olan Mağdurların Belirlenmesi" başlıklı dördüncü bölümdür. İlgili bölümde; mağdur ile fail arasında temasın önlenmesi hakkı, cezai soruşturmalar sırasında mağdurların korunması hakkı, özel hayatın gizliliğinin korunması hakkı, özel koruma ihtiyaçlarını belirlemek için mağdurların bireysel değerlendirilmesi, cezai işlemler sırasında özel koruma ihtiyaçları bulunan mağdurların korunma hakları ve çocuk mağdurların korunma hakkı düzenlenmiştir. Mağdur ile fail arasındaki temasın önlenmesi için alınması gereken tedbirler Konsey'in 2001 sayılı Çerçeve Kararı ile aynı doğrultuda olup mağdurlar için mahkeme binaları içerisinde özel alanlar oluşturulmasını içermektedir.

Özel koruma ihtiyaçlarının belirlenmesi için mağdurlara bireysel değerlendirme yapılması ve değerlendirmenin içeriği ayrıca düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre; Bireysel değerlendirme sonucunda özel korumaya ihtiyacı olduğu tespit edilen mağdurlar ile çocuk mağdurlar 22 nci maddedeki özel tedbirlerden faydalanacaklardır. Bu tedbirler mağdur ile yapılacak görüşmelere ilişkin olup görüşmelerin yapılacağı ortam, görüşmeyi gerçekleştirecek profesyoneller ve özelliklerine ilişkindir. Kanaatimizce burada önemli olan bir husus özellikle cinsel şiddet, cinsiyet temelli şiddet ve yakın ilişkide şiddet mağdurları ile yapılacak tüm görüşmelerde, görüşmenin hâkim ya da savcı tarafından yürütülmemesi halinde,

mağdurun talebi üzerine görüşmenin, mağdurla aynı cinsiyetteki kişilerce yürütülmesidir. Burada cezai işlemlere helal getirmeksizin mağdurun ikincil mağduriyet yaşamasının önüne geçilmek amacıyla söz sahibi olmasını güçlendirici bir düzenleme yapıldığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Direktif devam maddelerinde uygulayıcıların eğitimi, iş birliği ve veri ve istatistiklere ilişkin hükümlerle sona ermektedir. Mağdurların adli sürece etkin katılımlarını sağlayan haklar yanında bu haklarla bağlantılı olarak sunulan hizmetler de mağdurların adalete erişimi açısından oldukça önemlidir. 2012/29 sayılı Direktif'e göre mağdur destek hizmetleri, bilgilendirme, destek, duruşmaya hazırlama dâhil olmak üzere ceza yargılamasındaki rollerine ilişkin tavsiyelerde bulunmak şeklinde tanımlanmaktadır.⁵⁹ Ulusal ve uluslararası mevzuat bir arada incelendiğinde mağdurların sadece bir takım usuli haklarla korunmasının yeterli olmadığı aynı zamanda adli süreçte etkin şekilde desteklenmelerinin ve süreçte tekrar mağduriyetler yaşamalarının önüne geçilmesinin modern ceza adaleti anlayışının bir gereği olduğu açıktır. Bu nedenle uygulamada mağdurları desteklemek ve korumak amacıyla hizmet veren çeşitli kurumlar oluşturulmaktadır.

Görüldüğü üzere mağdur hakları ceza muhakemesi aşamalarında çeşitli kapsamlarda belirlenmekle birlikte mağdurun onur ve saygınlığına uygun davranma genel olarak tüm ceza muhakemesi aşamalarında kabul edilen bir ilkedir. Bu yükümlülük; mağdurun çağrılmasından, tanık-mağdurlar için dinlenmesine, yargılamanın aşamaları hakkında bilgilendirmeden, haklarının izah edilmesine kadar mağdur haklarının kullanılmasında temel alınacak bir yükümlülüktür.⁶⁰ Yine özellikle özel korunmaya ihtiyacı olan mağdurların tespit edilmesi ve ceza yargılaması süresince mağdurlara özgü tedbirlerin ceza yargılamasının temel ilkeleriyle çatışmayacak şekilde uygulanması gerekmektedir.

Bununla birlikte Avrupa Konseyi tarafından belli başlı mağdur gruplarına yönelik olarak hazırlanmış sözleşmeler de mevcuttur. 2007 tarihli Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi⁶¹ ve 11 Mayıs 2011 tarihli Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi⁶² şiddet

⁵⁹ Theo GAVRIELIDES 2015, agm. s.6.

⁶⁰ Olgun DEĞİRMENCİ 2008, agm s.77.

⁶¹ <https://rm.coe.int/168046e1de E.T>: 27.11.2020

⁶² <https://rm.coe.int/1680462545 E.T>: 27.11.2020

mağduru kadınlar ve çocuk mağdurlar konusunda önemli düzenlemeler içeren metinlerdendir.

2007 tarihli Çocukların Cinsel Suistimal ve Cinsel İstismara karşı Korunmasına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi'nin 30.maddesine göre;

“Tarafların her biri soruşturma ve ceza kovuşturmalarının çocukların yüksek menfaatlerine uygun olarak ve çocuğun haklarına saygılı bir biçimde sürdürülmesini sağlamak üzere gerekli yasal veya diğer tedbirleri alacaktır”.

Yine aynı Sözleşmenin 35.maddesinde çocuklarla yapılan mülakatlara ilişkin usuller ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Buna göre;

“Çocukla mülakat yapılması gerektiğinde, bunlar bu amaca göre tasarlanmış veya uyarlanmış binalarda yapılacaktır, çocukla yapılacak mülakatlar bu amaçla eğitilmiş profesyonel personel tarafından yapılacaktır, mümkünse ve yerine göre, çocukla bütün mülakatları aynı şahıslar yapacaktır ve mülakat sayısı mümkün olduğunca sınırlı tutulacak ve ceza soruşturması için kesinlikle gerekli olduğu durumlarda yapılacaktır.”

Kamuoyunda İstanbul Sözleşmesi adıyla bilinen 11 Mayıs 2011 tarihli Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi ile şiddet mağduru kadınların korunması için Devletlere önemli yükümlülükler yüklenmiştir. Şiddet mağduru kadınlara yönelik psiko-sosyal destek hizmetlerine işaret edilmekle birlikte failerle de ilgili olarak rehabilite edici programların oluşturulması için gerekli tedbirlerin alınması düzenlenmiştir. Bununla birlikte 22.03.2021 tarihli ve 3718 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi⁶³ ile İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme beyanı Avrupa Konseyine iletilmiştir. Bu Kararname doğrultusunda 01.07.2021 tarihinde Türkiye İstanbul Sözleşmesi adıyla bilinen Kadına Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Sözleşme'den çekilmiş olacaktır.⁶⁴

⁶³ <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.3718.pdf> E.T: 03.04.2021

⁶⁴ Kadınlara Yönelik Şiddet ve Aile İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi 80/2: “Bu tür fesihler bildirimden genel sekreter tarafından alınmasından sonraki üç aylık sürenin sonunu izleyen ayın ilk günü yürürlüğe girer.” <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120308M1-1.pdf> E.T: 03.04.2021

BÖLÜM II

CEZA MUHAKEMESİNDE MAĞDUR HAKLARI

2.1. 5271 SAYILI CEZA MUHAKEMESİ KANUNU'NDA MAĞDUR HAKLARI

1412 Sayılı Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun aksine 5271 sayılı Türk Ceza Muhakemesi Kanunu ile mağdur ile şikâyetçinin hakları genişletilmiş ve muhakemede daha fazla söz sahibi olmaları sağlanmıştır.⁶⁵ Suç mağduru ve şikâyetçi kavramları daha önceki kanun döneminde özel hükümler ile koruma altına alınmamakla birlikte, yeni Ceza Muhakemesi Kanunu bu iki sùjeye özel statü tanımıştır.⁶⁶ 5271 sayılı Kanun'da yapılan düzenlemelerle şahsi dava ve şahsi hak talebi kaldırılmış ve suç mağdurlarının hakları iyileştirilmiştir.⁶⁷

Bu iyileştirme ile hemen hemen Cumhuriyet savcısının ceza muhakemesinde sahip olduğu yetkilere yaklaşan mağdurun yetkilerinin, Türk Ceza Muhakemesi sistemine itham sistemi kurallarının nüfus etmesi ve kamunun gördüğü zarar yanında mağdurun da zarar gördüğünün kabul edildiği anlaşılmaktadır.⁶⁸

Türk ceza adalet sisteminde mağdurların ceza muhakemesi aşamalarında sahip olduğu haklar 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 233 üncü maddesi ve devamında ayrıntılı bir şekilde düzenlenmiştir. Bununla birlikte mağdurların ceza yargılaması sürecinde durumlarının iyileştirmesine yönelik bazı düzenlemeler de Kanun'un farklı maddelerinde yer almaktadır.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 234 üncü maddesinde⁶⁹ mağdur ile şikâyetçinin hakları soruşturma ve kovuşturma evresinde olmak üzere ayrı ayrı

⁶⁵ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2020, age. s.994.

⁶⁶ Erdener YURTCAN (2018), *Yargıtay Kararları Işığında Cinsel Suçlar*, 3.Baskı, Şen Matbaa, Ankara, s.224.

⁶⁷ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s.240.

⁶⁸ Doğan SOYASLAN (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara, s.494.

⁶⁹ “ a) Soruşturma evresinde;

1. Delillerin toplanmasını isteme,

2. Soruşturmanın gizlilik ve amacını bozmamak koşuluyla Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme,

3.Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme,

düzenlenmiştir. Muhakemenin farklı süreçlerinde mağdurların sahip oldukları haklar yapılan işlemlerin yapısına göre değişse de büyük ölçüde benzerlik göstermektedir.⁷⁰

2.1.1. Soruşturma Aşamasındaki Haklar

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 160 ve devam maddelerinde soruşturma aşaması işlemlerinde Cumhuriyet savcısının rolü düzenlenmiştir. Bu kapsamda bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısı, maddi gerçeğin araştırılması ve adil bir yargılama yapılabilmesi için şüphelinin haklarını gözeterek lehine ve aleyhine olan delilleri toplamakla yükümlüdür. Madde metninde soruşturma aşamasında mağdurun hakları ve konumuna ilişkin bir husus yer almamakla mağdurun soruşturma aşamasındaki hakları CMK'nın 234 üncü maddesinde düzenlenmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 234 üncü maddesine göre mağdur ile şikâyetçinin soruşturma aşamasında; delillerin toplanması, kendisine belge örneği verilmesi, avukat görevlendirmesi, elkonulan veya muhafaza altına alınan eşyayı inceletme ve itiraz hakkı bulunmaktadır. Ancak bu hakların bazılarının kullanımı çeşitli koşullara bağlanmıştır.

2.1.1.1. Delillerin Toplanması İsteme Hakkı

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Bir suçun işlendiğini öğrenen Cumhuriyet savcısının görevi" kenar başlıklı 160 ıncı maddesinin ikinci fıkrasına göre; Cumhuriyet savcısı şüphelinin lehine ve aleyhine olan delilleri toplamakla yükümlüdür. Yani soruşturma aşamasında delil toplama hususunun kural olarak Cumhuriyet savcısına ait olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte mağdurların Cumhuriyet savcısına yöneltecekleri delillerin toplanması talebi ise

---

4. 153 üncü maddeye uygun olmak koşuluyla vekili aracılığı ile soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme,

5. Cumhuriyet savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki kararına kanunda yazılı usule göre itiraz hakkını kullanma.

b) Kovuşturma evresinde;

1. Duruşmadan haberdar edilme,

2. Kamu davasına katılma,

3. Tutanak ve belgelerden örnek isteme,

4. Tanıkların davetini isteme,

5. Vekili bulunmaması halinde, cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendisine avukat görevlendirilmesini isteme,

6. Davaya katılmış olma koşuluyla davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma."

⁷⁰ Cumhur ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.126.

muhakemeye yön verme hakkının⁷¹ bir gereği olarak düşünölmelidir. Mağdurlar soruşturmayı yürüten Cumhuriyet savcısından suçun aydınlanmasına hizmet edecek delillerin toplanmasını talep edebilecektir. Nasıl ki şüphelinin kendi lehine olan delillerin toplanmasını talep etme hakkı (CMK md.147) bulunuyor ise, mağdurlara tanınan bu hak ile silahların eşitliği ilkesinin gözetildiğini söylemek yanlış olmayacaktır.⁷²

2.1.1.2. Dosyayı İnceleme Hakkı

Mağdurların dosyayı inceleme hakkı başlığı altında toplanabilecek iki hak çeşitli kısıtlamalarla düzenlenmiştir.⁷³ Bunlardan birincisi mağdurların Cumhuriyet savcısından belge örneği isteme hakkıdır. Ancak belge örneği isteme hakkı aynı maddenin içerisinde soruşturmanın gizliliğinin ve amacının bozulmaması şartına bağlanmıştır. Soruşturma dosyası içerisinde yer alan bir belgenin failerin eline geçmesi veya belgenin içeriğinin başka kişiler tarafından öğrenilmesi gibi hallerde soruşturmanın gizliliğinin ve amacının bozulması söz konusu olabilecektir.⁷⁴ Bu gibi durumlarda sulh ceza hâkimliği kararı ile mağdurların belge örneği isteme hakkı kısıtlanabilecektir.

İkincisi ise mağdurların soruşturma belgelerini ve elkonulan ve muhafazaya alınan eşyayı inceletme hakkıdır. Burada ise mağdurlar tarafından bu hak doğrudan kullanılamamakta ancak vekilleri aracılığıyla kullanabilmektedir.

Burada CMK'nın 153 üncü maddesindeki düzenlemeye değinilmesinde fayda bulunmaktadır. "Müdafiin dosyayı inceleme yetkisi" kenar başlıklı 153 üncü maddede müdafiin soruşturma dosyasını inceleme yetkisi ve sınırları düzenlenmiştir. İlgili maddenin son fıkrasında ise bu hükümlerden suçtan zarar görenin vekilinin de yararlanabileceği öngörülmüştür. Bu düzenlemeye göre; suçtan zarar gören vekili aracılığıyla hâkim kararıyla yapılan bir kısıtlama olmadıkça, soruşturma evresinde dosyanın içeriğini inceleyebilecek ve istediği belgelerin bir örneğini harçsız olarak alabilecektir.

⁷¹ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 244. Mahmut KOCA ve İlhan ÜZÜLMEZ (2006), "Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurların Korunması ve Mağdura Tanınan Haklar", *Hukuki Perspektifler Dergisi*, Sayı 7, s.146.

⁷² Nusret Alper PAZARCIKCI (2013), "Türk Ceza Yargısında Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Mağdur Hakları", *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 14, s.98.

⁷³ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 244.

⁷⁴ Doğan SOYASLAN 2020, age. s. 495.

2.1.1.3. Avukat Yardımından Yararlanma Hakkı

Hukuka ve adalete erişim dar anlamıyla hukuki sisteme erişim eşitliği ve/veya bir uyuşmazlık durumunda avukat tarafından temsil edilme ile tanımlanabilmektedir.⁷⁵ Bu kapsamda yasa ile bazı suç mağdurlarının adalete erişim haklarının güçlendirilmesinin amaçlandığını söylemek yanlış olmayacaktır. Kanun'a göre mağdurlar cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda, baro tarafından kendilerine avukat görevlendirilmesini isteme hakkına sahiptir ancak bunun için hali hazırda bir vekil ile temsil edilmiyor olmaları gerekmektedir. Burada mağdurlara avukat yardımından yararlanılmasını talep etme hakkı düzenlenmiştir.

Bununla birlikte 234 üncü maddenin ikinci fıkrasında mağdurlara ilişkin soruşturma ve kovuşturma aşamasını da kapsayacak şekilde bir düzenleme yapılmıştır. İlgili fıkraya göre; mağdurun 18 yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malul olması halinde ve yine vekili bulunmaması şartıyla kendisine istemi aranmaksızın vekil görevlendirmesinin yapılacağı düzenlenmiştir. Burada mağdurların talep hakkından bahsedilmemiş aksine emredici bir düzenleme ile sayılan mağdurlar hakkında vekil görevlendirmesi yapılacağı öngörülmüştür. Bu düzenleme ile bazı mağdur grupları ile cezası sebebiyle daha ağır suçlardan mağdur olanlara yönelik özel bir koruma getirildiğini ifade edebiliriz.

2.1.1.4. İtiraz Hakkı

Yürütülen soruşturma sonucunda Cumhuriyet savcısı tarafından kamu davasının açılması için yeterli şüphe oluşturacak delil elde edilmediği kanaatine varılırsa⁷⁶ kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilir. CMK'nın 234 üncü maddesinde mağdurların soruşturma aşamasında sahip oldukları haklardan biri de Cumhuriyet savcısının, kovuşturmaya yer olmadığı yönündeki karara karşı itiraz hakkını kullanmadır. Bunun için de mağdurun bu karardan haberdar olması gerekmektedir. CMK'nın "Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar" kenar başlıklı 172 nci maddesine göre verilen bu karar suçtan zarar gören kişiye bildirilir. Bu kapsamda Cumhuriyet savcısının vermiş olduğu kararı öğrenen mağdur buna karşı itiraz yoluna başvurabilecektir.

⁷⁵ Akın ÇAKIN (2016), *Adalete Erişim*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.37.

⁷⁶ Nevzat TOROSLU ve Metin FEYZİOĞLU (2018), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara, s. 317.

Cumhuriyet savcısının kararına itiraz usulü ise 173 üncü maddede düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre; mağdur kendisine tebliğ edilen bu karara karşı 15 gün içinde, dava açılmasını gerektirebilecek olaylar ile delillerin yer aldığı dilekçe ile itiraz edebilir. Belirlenen bu usul ile kararın mağdura tebliğ edilmesi kısmında mağdurun bilgilendirilme hakkının, bu karara itiraz aşamasında da muhakemeye yön verebilme hakkının korunduğu düşünülmektedir. Yine bu uygulama ile salt mağdurun korunmasının amaçlanmadığı, mecburilik prensibinin uygulanmasının sağlandığı, özellikle şahsi hak davasının kaldırılmasından sonra vatandaşlara şüphelinin eylemleri nedeniyle dava açma imkânına kavuşmuş olması şeklinde de yorumlanmaktadır.⁷⁷

2.1.2. Kovuşturma Aşamasındaki Haklar

Soruşturma aşamasındaki haklara benzer nitelikte mağdurların kovuşturma aşamasında, duruşmadan haberdar edilme, katılma, tutanak ve belgelerden örnek isteme, tanıkların davetini isteme, avukat görevlendirilmesi, kanun yollarına başvurma hakkı bulunmaktadır.

2.1.2.1. Duruşmadan Haberdar Edilme Hakkı

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 175 inci maddesine göre, kovuşturma evresi iddianamenin kabulünün ardından mahkeme tarafından duruşma günü belirlenmesiyle başlamaktadır ve duruşmada hazır bulunması gereken kişiler mahkeme tarafından çağrılmaktadır. Dolayısıyla mağdurların kovuşturma evresinin başladığından mahkemenin yaptığı bu çağrı ile haberdar olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Mağdurlar Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 233 üncü maddesinde öngörüldüğü üzere hâkim veya mahkeme başkanı tarafından çağrı kâğıdı ile çağrılmak suretiyle duruşmadan haberdar edilmektedirler. Bu sayede mağdurlar davanın gidişatı hakkında bilgi sahibi olup muhakemeye etki edebilme imkânına sahip olmaktadır. Bu hak aynı zamanda mağdurların davaya katılma hakkının kullanılabilmesi açısından da oldukça önemli bir haktır. Yargıtay 1. Ceza Dairesi'nin 24.02.2021 tarihli ve 2021/2353 karar, 2021/309 esas sayılı kararı ile şikâyetçinin duruşmadan haberdar edilmeyerek davaya katılma hakkından yoksun bırakılmış olmasını CMK'da düzenlenen mağdur haklarına aykırı bulmuştur.⁷⁸

⁷⁷ ÜNVER Yener ve HAKERİ Hakan (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, s.319.

⁷⁸ Yargıtay 1. CD. 24.02.2021 T, 2021/2353 K., 2021/309 E. "Müştekinin soruşturma aşamasında saniktan şikâyetçi olduğunu beyan ettiği, ancak kovuşturma evresinde usulüne uygun olarak duruşmadan haberdar edilmediği, bu suretle davaya katılma talebinde bulunamayan müştekinin

Bununla birlikte sanıkların duruşmaya çağırılması halinde çağrı kâğıdı ile birlikte iddianamenin sanıklara tebliğ olunacağı CMK'nın 175 inci maddesinde açıkça düzenlenmiş iken mağdurlara iddianame tebliği ile ilgili bir husus kanunumuzda düzenlenmemiştir. Duruşma öncesinde iddianamenin sanığa tebliğ edilmesi oldukça önemlidir çünkü iddianame Cumhuriyet savcısının şüphelinin işlediği iddia olunan suç hakkında ilgili kanunda öngörülen hangi ceza veya güvenlik tedbirlerine hükmedilmesini talep ettiğini göstermektedir. Kanaatimizce iddianamenin taraflara tebliğ edilmesi sanığın savunma hakkının kullanılması bakımından oldukça önemli olmakla beraber mağdurların da bilgilendirilme hakkı bakımından oldukça önemlidir.

2.1.2.2. Katılma Hakkı

Kovuşturma evresinde kamusal iddia makamı olarak yer alan Cumhuriyet savcısının yanında bazı kişilere iddia makamını işgal edebilme⁷⁹ hakkı tanınmıştır ve katılma hakkı CMK'nın 237 inci ve devamındaki maddelerde düzenlenmiştir. Katılma hakkına sahip olan kişiler eski CMUK'a göre daha genişletilmiştir. Eski Ceza Muhakemeleri Usul Kanunu'nda sadece suçtan zarar görenin davaya katılımı söz konusu iken 5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nda suçtan zarar gören yanında mağdura da katılma hakkı öngörülmüştür.⁸⁰ Ancak Yargıtay'ın yerleşik kararlarına göre davaya katılacak kişilerin doğrudan suçtan zarar gören kişiler olması gerekmektedir.⁸¹ Kanun'da suçtan zarar görme halinin doğrudan tayin edildiği durumlar haricinde, kural olarak suçtan zarar görme hali hâkim tarafından değerlendirilmektedir.⁸²

Katılma hakkının düzenlendiği 237 nci maddeye göre, mağdur, suçtan zarar gören gerçek ve tüzel kişiler ile malen sorumlu olanlar, ilk derece mahkemesinde yürütülen kovuşturmanın tüm aşamalarında ve hüküm verilinceye kadar katılma

---

kanun yollarına başvurma hakkı bulunduğu, Müştekinin duruşmadan usulüne uygun olarak haberdar edilmeden ve davaya katılma imkanı sağlanmadan karar verilmesi suretiyle 5237 sayılı CMK'nin 233 ve 234. maddelerine aykırı davranılması..”

⁷⁹ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 147.

⁸⁰ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞSIZ 2020, age. s.581.

⁸¹ Yargıtay CGK., 03.07.2018, 2015/9-1191 E, 2018/328 K.: “katılma; “suçtan doğrudan doğruya zarar görmüş bulunma hâli” olarak anlaşılıp uygulanmış, buna bağlı olarak da dolaylı veya muhtemel zararların, davaya katılma hakkı vermeyeceği kabul edilmiştir. Nitekim bu husus, Ceza Genel Kurulunun 03.05.2011 gün ve 155-80, 04.07.2006 gün ve 127-180, 22.10.2002 gün ve 234-366 ile 11.04.2000 gün ve 65-69 sayılı kararlarında; “dolaylı veya muhtemel zarar, davaya katılma hakkı vermez” şeklinde açıkça ifade edilmiştir

⁸² Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 147.

talebinde bulunabilmektedir. Bununla birlikte Yargıtay kararlarında⁸³ tüzel kişilerin davaya katılabilmeleri için suçtan doğrudan zarar görmüş olmaları ve katılım hususunda özel bir düzenleme olması gerektiğini kabul edilmektedir.

Kural olarak kanun yolu aşamasında davaya katılma mümkün değildir ancak ilk derece mahkemesi esnasında ileri sürülüp reddedilen veya herhangi bir karara bağlanmayan talepler kanun yolu başvurusunda incelenebilmektedir. Dolayısıyla ilk derece mahkemelerinin katılma talebi hakkında yapacağı değerlendirme oldukça önemlidir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu 17.02.2015 tarihli kararında⁸⁴; kovuşturma boyunca müşteki ve vekilinin şikâyetçi olduğunu beyan etmesi, vekilin temyiz başvurusunda bulunması ve kanun yolu aşamasında da davayı takip iradesi göstermesine rağmen ilk derece mahkemesince katılma talebi hakkında bir karar verilmemesi nedeniyle dosyanın Özel Daire'ye gönderilmesine karar vermiştir.

Burada önemli olan bir husus mağdurun küçük veya kısıtlı olması halinde katılma iradesine bakılacak kişiyi belirlemektir. Yerleşik Yargıtay içtihatlarına göre; katılma şahsa sıkı sıkıya bağlı haklardan olduğundan eğer küçük veya kısıtlı olan mağdurun ayırt etme gücü varsa kendi iradesinin esas alınması gerekmektedir ancak küçük veya kısıtlı mağdurun ayırt etme gücüne haiz olmadığı durumlarda bu hakkı küçüğün kanuni temsilcisi kullanabilecektir.⁸⁵

Katılma, suçtan zarar gören kişi veya mağdurun açılmış olan bir kamu davasına, Cumhuriyet savcısının yanında yer almasına ilişkin talebinin, yetkili makamlar tarafından kabul edilmesiyle gerçekleşmektedir.⁸⁶ Katılma talebi mahkemeye verilecek bir dilekçe ile yapılabileceği gibi duruşma esnasında sözlü olarak da yapılabilmektedir.

---

⁸³ Yargıtay 3 CD. 17.11.2020, 2020/21109E., 2020/16632 K. “Bir tüzel kişinin kamu davasına katılabilmesi için ise, CMK'nin davaya katılmayı düzenleyen genel kural niteliğindeki 237. maddesinde belirtilen şartın gerçekleşmesi, başka bir deyişle suçtan doğrudan zarar görmüş olması veya herhangi bir kanunda, belirli bir tüzel kişinin bazı suçlardan açılan kamu davalarına katılmasını özel olarak düzenleyen bir hükmün bulunması gerekir. Örneğin 5607 sayılı Kaçakçılıkla Mücadele Kanunu'nun davaya katılmayı düzenleyen 18. maddesi uyarınca Gümrük İdaresinin, 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması Rüşvet ve Yolsuzluklarla Mücadele Kanunu'nun 18. maddesi uyarınca Maliye Bakanlığının, 5411 sayılı Bankacılık Kanunu'nun 162. maddesi uyarınca Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu ile Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonunun usulüne uygun başvuruda bulunmaları hâlinde kamu davasına katılacakları açıkça hükme bağlanmıştır.”

⁸⁴ Yargıtay CGK., 17.02.2015, 2013/5-657 E., 2015/9 K.

⁸⁵ Yargıtay CGK. 02.12.2014, 2014/28 E, 2014/ 537 K.

⁸⁶ Ali Rıza ÇINAR (2019), “Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN'a Armağan, Cilt 21, Özel Sayı, s.2805.

239 uncu maddede katılanın hakları düzenlenmiştir. Maddeye göre; cinsel suçlar ve alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlarda mağdur veya suçtan zarar gören davaya katıldığında baro tarafından kendisine avukat görevlendirmesini talep edebilecektir. 2.fıkırdaki ise herhangi bir suç ayırımı yapılmaksızın mağdur veya suçtan zarar görenin çocuk, sağır ve dilsiz veya kendisini savunamayacak derecede akıl hastası olması halinde avukat görevlendirilmesi zorunlu tutulmuştur. Kanımızca da ceza muhakemesinde katılanın hak ve menfaatlerinin gözetilmesine önemli katkı sağlayan avukattan yararlanma hakkı aynı zamanda mağdurların korunması açısından da önemli bir düzenlemedir.⁸⁷

Her ne kadar “katılanın hakları” kenar başlıklı 239 uncu maddede sadece avukattan yararlanma hakkı düzenlenmiş olsa da katılma talebi kabul edilen kişi, katılan sıfatını kazanmasıyla birlikte yargılama süresince bilirkişi atanmasını talep etme (md.63), yeni bilirkişi atanması veya itiraz etme (md. 67), bazı yargılama süreçlerinin reddi (md 24/2, 32/1, 69), hâkim veya mahkeme başkanı aracılığıyla soru yöneltme hakkı (md. 201) ve delillerin tartışılmasına katılma (md. 216) gibi Ceza Muhakemesi Kanunu’nun çeşitli maddelerinde düzenlenen ve doğrudan kovuşturmaya etki edebilecek bazı önemli haklara da sahiptir⁸⁸.

Özellikle CMK’nın 201 inci maddesinde düzenlenen soru yöneltme hakkının uygulayıcısının mağdurun vekili olduğu, bunun nedeninin mağdurun haklarını kısıtlamak olmadığı, sadece hukuk kavramlarına uzak olan kişilerin yargılamanın uzamasına yol açmaması olduğu ileri sürülmektedir.⁸⁹

Yine katılan Cumhuriyet savcısına bağlı olmaksızın kanun yollarına başvurma hakkına sahiptir. (md. 242). Kovuşturma zorunluluğu ilkesinin bir sonucu olarak, muhakeme süjesi olan katılanın, Cumhuriyet savcısından bağımsız olarak kanun yoluna başvurması ve başvurunun olumlu sonuçlanması halinde Cumhuriyet savcısı tarafından dava yeniden takip edilecektir.⁹⁰ Kanımızca bu da mağdurun muhakemeye yön verme hakkıyla doğrudan ilintili bir husustur.

Katılma davayı durdurmayaacağı gibi tarihi belirli olan duruşma ve diğer usuli işlemler vakit darlığı nedeniyle katılanın çağrılmaması veya kendisine haber

---

⁸⁷ a.g.e. s.2824.

⁸⁸ Bahri ÖZTÜRK, Durmuş TEZCAN, Mustafa Ruhan ERDEM, Özge GEZER, Yasemin KIRIT, Esra Alan AKCAN, Efşer TÜTÜNCÜ, Özdem ÖZAYDIN, Derya Altınok VILLEMIN ve Mehmet Can TOK 2018, age. s.191.

⁸⁹ Ahmet Emrah AKYAZAN (2009), *Mağdurun Kovuşturma Evresindeki Hakları Kapsamında Soru Yöneltme Hakkı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.57.

⁹⁰ Cumhuriyet ŞAHİN ve Neslihan GÖKTÜRK 2020, age. s. 150.

verilememesi halinde dahi belirlenen günde yapılacaktır (md. 240). Katılmadan önce verilen kararlar katılana tebliğ edilmemektedir ve Cumhuriyet savcısı için öngörülen sürenin geçmesiyle katılan da artık bu kararlara karşı kanun yoluna başvuramayacaktır (md. 241). Bununla birlikte katılanın ölmesi veya katılmaktan vazgeçmesi halinde katılma hükümsüz kalması mümkündür ancak demin de belirtildiği gibi katılmanın şahsa sıkı sıkıya bağlı bir hak olması nedeniyle katılanın mirasçıları davaya katılabilecektir (md. 243).

2.1.2.3. Tutanak ve Belgelerden Örnek İsteme Hakkı

Kovuşturma aşamasında yargılamaya yön verme hakkının⁹¹ kullanılabilmesi için mağdurların sahip olduğu bir diğer hak ise tutanak ve belgelerden örnek isteme hakkıdır. Anayasa Mahkemesi'nin 17.05.2012 tarihli iptal kararından önce metinde “vekili aracılığı ile” ibaresi yer almakta idi. Böylelikle mağdurlar dosyada yer alan tutanak ve belgelerden doğrudan örnek isteyememekte, bunu ancak vekilleri aracılığı ile yapabilmekteydi.

Bununla beraber, Anayasa Mahkemesi 2011/37 Esas, 2012/69 Karar sayılı kararı ile “*vekili aracılığı ile*” ibaresini Anayasa'nın 2 nci maddesi ve hak arama hürriyetini düzenleyen 36 ncı maddesine aykırı bularak iptal etmiştir.⁹² Bu sayede mağdurlar artık doğrudan tutanak ve belgelerden örnek isteme hakkına sahip olmuştur.

2.1.2.4. Tanıkların Davetini İsteme Hakkı

Tanıkların davetini isteme CMK'nın 234 üncü maddesinde mağdurlara kovuşturma aşamasında tanınan bir hak olarak düzenlenmiştir. Tanıkların veya uzman kişinin çağrılmasını mağdurlar kovuşturma aşamasında katılan olarak mahkeme başkanı veya hâkimden talep edebilmektedir.⁹³

Bununla birlikte katılanın dinlenmesini talep ettiği tanık, bilirkişi veya uzmanın mahkeme başkanı veya hâkim tarafından reddedilmesi söz konusu olabilmektedir. Bu hallerde CMK'nın 178 inci maddesine göre katılan dinlenilmesini

⁹¹ Ali Rıza ÇINAR 2019, agm. s.2829.

⁹² AYM. 17.05.2012. 2011/37 E, 2012/69 K. “Kovuşturma aşamasında mağdur ile şikâyetçinin dava dosyasındaki tutanak ve belgelerden örnek alması hak arama özgürlüğünün bu bağlamda adil yargılanma hakkının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Böylece tutanak ve belgelerden örnek alınması mağdur ile şikâyetçiye muhakemenin seyrine yön vermek ve etki etmek olanağını da sağlayacaktır. İtiraz konusu ibare ile mağdur ile şikâyetçinin vekilleri olmaksızın dosyadaki tutanak ve belgelerden örnek alması engellenerek, yargı mercileri önünde davacı olarak iddiada bulunma, bilgiye ulaşarak muhakemenin gidişatına yön verme haklarının sınırlandırılması hak arama özgürlüğü ile bağdaşmaz.”

⁹³ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2020, age. s.996.

istediği tanıkları duruşmaya getirebilecek ve mahkeme tarafından bu talebin davayı uzatmak amaçlı yapılmadığına kanaat edilirse, tanıklar duruşmada dinlenecektir.

Dinlenilmesi reddedilen tanık, uzman veya bilirkişinin sanık veya mağdur tarafından duruşmaya getirilerek dinlenilmesi kurumu kaynağını Anglosakson hukuku eşitlik sisteminden almaktadır.⁹⁴ Kanımızca bu düzenleme ile katılanın muhakemeye yön verebilme hakkını etkin bir şekilde kullanma imkânına sahip olmaktadır.

2.1.2.5. Avukat Yardımından Yararlanma Hakkı

Soruşturma aşamasında sahip olunan avukat ile temsil edilme hakkı aynı şekilde kovuşturma aşamasında da düzenlenmiştir. Hali hazırda bir vekili olmayan ve cinsel saldırı suçu ile alt sınırı beş yıldan fazla hapis cezasını gerektiren suçlardan mağdur olan kişiler baro tarafından kendilerine avukat görevlendirilmesini isteme hakkına sahiptir. Yine 234 üncü maddenin ikinci fıkrasına göre; mağdurun 18 yaşını doldurmamış, sağır veya dilsiz ya da meramını ifade edemeyecek derecede malul olması halinde ve yine vekili bulunmaması şartıyla kendisine istemi aranmaksızın vekil görevlendirmesi yapılacaktır.

Görüldüğü üzere bu madde ile yukarıda katılanın hakları arasında sayılan 239 uncu madde düzenlemesi hemen hemen aynı ifadeleri içermektedir. Bu iki madde birlikte değerlendirildiğinde kamu davasına katılma halinde zorunlu vekil görevlendirme 239 uncu maddenin ikinci fıkrasına göre yapılacakken, soruşturma duruşma hazırlığı aşamasında zorunlu avukat görevlendirilmesi 234 üncü maddeye göre yapılacaktır.⁹⁵ Bu iki düzenleme birlikte ele alındığında mağdurların adalete erişim⁹⁶ hakları soruşturma aşamasında olduğu gibi kovuşturma aşamasında da gözetilmektedir. Kanaatimizce buradaki önemli husus mağdurlara tanınan temsil edilme hakkının etkin şekilde yerine getirilmesidir. Baro tarafından yapılan avukat görevlendirmelerinde belirli eğitim veya sertifika almış avukatların bulunduğu listelerin kullanılarak görevlendirme yapılması halinde özel ihtiyaç sahibi mağdurların haklarının daha etkin korunabileceğine kanaat edilmektedir.

2.1.2.6. Kanun Yollarına Başvurma Hakkı

Mağdurların kovuşturma evresinde sahip oldukları haklardan son olarak düzenlenen hak davayı sonuçlandıran kararlara karşı kanun yollarına başvurma

⁹⁴ Doğan SOYASLAN 2020, age. s.404.

⁹⁵ Ali Rıza ÇINAR 2019, agm. s.2825.

⁹⁶ Akın ÇAKIN (2016), *Adalete Erişim*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.37.

hakkıdır ancak bunun için de mağdurun davaya katılmış olma koşulu bulunmaktadır. Yargılamaya taraf olarak katılanların verilen kararları kanun yolları düzeyinde tartışma hakkına sahip olduğunu kabul eden, Cumhuriyet savcısından bağımsız olarak kanun yollarına başvurabilmektedir.⁹⁷

234 üncü maddenin 3 üncü fıkrasında sayılan bu hakların suçun mağdurları ile şikâyetçiye anlatılıp açıklanacağı ve bu hususun tutanağa yazılacağı düzenlenmiştir. Kanımızca bu düzenleme mağdurların bilgilendirilme hakkı kapsamında oldukça önemli bir düzenlemedir. Çünkü mağdurların haklarını kullanabilmesi için öncelikle hakların bilinmesi gerekmektedir. Burada dikkat edilecek bir husus da metinde yer alan “anlatılır” ibaresidir. Bu ifadeye göre mağdurlara sahip oldukları hakların söylenmesi veya okunması ile yetinilmeyecek bunlar ayrıca mağdurlara anlatılacaktır. Kanımızca mağdurlara bu hakları ve hakları kullanmaları halinde ortaya çıkacak sonuçları içeren bir anlatım yapılmalıdır. Aksi takdirde mağdurların haklarını etkin bir şekilde kullanamaması sonucu ile karşılaşılacaktır.

2.1.2.7. Tercümandan Yararlanma Hakkı

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 202 nci maddesinde⁹⁸ duruşmada tercüman bulundurulacak haller belirlenmiştir. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6 ncı maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkının kapsamında bulunan tercümandan yararlanma hakkı⁹⁹ soruşturma ve kovuşturma aşamalarında mağdur ve tanıklara da sağlanmıştır. Bu düzenleme ile 2012/29 sayılı Direktif 'teki anlama ve anlaşılma hakkının düzenlendiği 3 üncü madde ve sözlü ve yazılı çeviri hakkı başlıklı 7 nci maddede yer alan hususlar bir ölçüde karşılanmaktadır.

2.1.2.8. Bazı Giderlerin Devlet Tarafından Karşılanması Hakkı

Kamuoyunda 1.Yargı Reformu Paketi adıyla bilinen 17.10.2019 tarihinde yürürlüğe giren 7188 sayılı Kanun ile mağdur hakları alanında çeşitli iyileştirmeler yapılmıştır. Bunlardan birisi de 234 üncü maddenin son fıkrasına eklenen soruşturma ve kovuşturma evresinde yapılan bazı giderlerin Devlet tarafından karşılanması

⁹⁷ Erdener YURTCAN 2018, age. s.679.

⁹⁸ “(1) Sanık veya mağdur, meramını anlatabilecek ölçüde Türkçe bilmiyorsa; mahkeme tarafından atanan tercüman aracılığıyla duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar tercüme edilir. (2) Engelli olan sanığa veya mağdura, duruşmadaki iddia ve savunmaya ilişkin esaslı noktalar, anlayabilecekleri biçimde anlatılır. (3) Birinci ve ikinci fıkra hükümleri, soruşturma evresinde dinlenen şüpheli, mağdur veya tanıklar hakkında da uygulanır. Bu evrede tercüman, hâkim veya Cumhuriyet savcısı tarafından atanır.”

⁹⁹ Cem Ümit BEYOĞLU (2018), “AİHM İçtihatları Işığında Tercümandan Yararlanma Hakkı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 35, s. 280.

hususudur. İlgili fıkraya göre, mağdurun dava nakli veya adli tıp işlemleri nedeniyle yerleşim yeri dışında bir yere gitme zorunluluğu doğması hâlinde yapılan konaklama, iâşe ve ulaşım giderleri, 10/2/1954 tarihli ve 6245 sayılı Harcırah Kanunu hükümlerine göre Adalet Bakanlığı bütçesinden karşılanacaktır.

Meclis Komisyon tutanaklarında yer aldığı üzere bu düzenlemeyle, mağdurun soruşturma ve kovuşturma nedeniyle maddi olarak bir kayba uğramasının önüne geçilmesi ve mağdurların adalete daha kolay erişimi amaçlanmaktadır.¹⁰⁰ Bu değişiklik ile 2012/29 sayılı Direktif'in 14 üncü maddesinde düzenlenen masrafların iadesi hakkının karşılandığı ve mağdurların cezai süreç nedeniyle tekrar masraf yapmamalarının amaçlandığı açıktır.

2.1.3. Mağdurun Dinlenilmesi

Ceza yargılaması ile amaçlanan önemli noktalar maddi gerçeğin ortaya çıkarılması ve suçun faillerinin cezalandırılmasıdır. Ancak mağdurun suçun ortaya çıkması için gerekli bir beyandan daha fazlası olduğu yani suçtan doğrudan zarar gören ve haksızlığa uğrayan taraf olduğu unutulmamalıdır. Özellikle cinsel suç mağduru çocukların olaya ilişkin tekrar görüşlerinin alınması çocuklarda tekrar travmalara neden olmaktadır.¹⁰¹

Ceza muhakemesinin temel ilkelerinden olan ve aynı zamanda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6.maddesinde düzenlenen adil yargılanma hakkı sadece sanıkların değil müşteki, mağdur veya suçtan zarar görenlerinde meramını anlatma ilkesini güvence altına almaktadır.¹⁰² Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin adil yargılanma hakkını düzenleyen 6.maddesinin 3/d bendine göre¹⁰³; bir suç ile itham edilen herkes, iddia tanıklarını sorguya çekmek veya çektirmek, savunma tanıklarının da iddia tanıklarıyla aynı koşullar altında davet edilmelerinin ve dinlenmelerinin sağlanmasını istemek hakkına sahiptir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi tarafından verilen kararlarda da görüldüğü üzere, tanık ibaresi özerk bir

¹⁰⁰ <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf> E.T: 24.03.2020

¹⁰¹ Feridun YENİSEY (2017), *Adli Sistemde Çocuklar*, Uğur Hazırlık Eğitim ve Yayıncılık, İstanbul, s.58.

¹⁰² Yener ÜNVER ve Hakan HAKERİ (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara, s. 57.

¹⁰³ <https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf> E.T: 24.03.2020

anlama sahip olup, kimi zaman suçun mağdurunun veya diğer bir sanığın sorgulanması da Sözleşmenin 6.maddesi kapsamında değerlendirilmiştir.¹⁰⁴

Sanığın aleyhine olan tanıkların çapraz sorguya tutulması adil yargılanma hakkının kullanılması açısından oldukça önemlidir. Bununla beraber, AIHM cinsel suç mağdurlarının faille karşılaşmak zorunda kalmaması veya misillemeye uğramamaları gibi bazı istisnai hallerde bu hakkın kullanımına istisna getirilebileceğini ve bunun da özel hayat ve aile hayatına saygı hakkını koruma amacına hizmet edeceğine karar vermiştir.¹⁰⁵

Bu kapsamda SN v İsveç¹⁰⁶ davasında Mahkeme, özellikle cinsel şiddet suçu mağduru olan çocukların duruşmada beyanda bulunmasının zorluklarına işaret ederek, öğretmeni tarafından istismara uğrayan mağdur çocuğun polis aşamasında ve sanığın avukatının mevcut olduğu görüşme sonucu vermiş olduğu ifadesinin kayda alınması ve bu kaydın hem mahkeme hem de temyiz aşamasında izletilmesiyle yetinilerek kurulan hükmün mahkeme tarafından özenle değerlendirildiğine kanaat etmiştir.

Yukarıdaki bölümde açıklanan uluslararası mevzuatta mağdurun onur ve saygınlığına uygun davranma genel olarak tüm ceza yargılaması aşamalarında kabul edilen bir ilkedir. Bu yükümlülük; mağdurun çağrılmasından, tanık-mağdurlar için dinlenmesine, yargılamanın aşamaları hakkında bilgilendirmeden, haklarının izah edilmesine kadar mağdur haklarının kullanılmasında temel alınacak bir yükümlülüktür.¹⁰⁷ Dolayısıyla mağdur dinlenirken mağdurun onur ve saygınlığına uygun davranılması gerekmektedir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi “G.U ve Türkiye”¹⁰⁸ kararında üvey babası tarafından cinsel istismara maruz kaldığını iddia eden bir kız çocuğunun soruşturma aşamasında beyanının iki erkek polis memuru tarafından alınmış olmasını, duruşmanın mağdurun vekilinin talebine rağmen kapalı gerçekleştirilmemesini ve bunun mağdurun onuru ve özel hayatına saygı hakkını zedelediğini, mağdurun süreç boyunca kadın bir psikolog tarafından desteklenmemiş olmasını ve adli makamların hiçbir aşamada mağdurun hem çocuk olmasından hem de aile içinde gerçekleşen istismar

¹⁰⁴ Fahri Gökçen TANER (2021), “Kırılgan Mağdurun Beyanının CMK’nın 236.Maddesi Uyarınca Alınması ve Uygulanan Özel Usuller Karşısında Savunma Hakkının Dengelenmesi” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt 33, Sayı 153, s: 12.

¹⁰⁵ David HARRİS, Micheal O’BOYLE, Ed BATES, Carla BUCKLEY (2013), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku*. Çev. Hülya DİNÇER, Şen Matbaa, Ankara, s: 327.

¹⁰⁶ AYM. Başvuru No: 34209/96. Karar Tarihi: 02.10.2002

¹⁰⁷ Olgun DEĞİRMENCİ 2008, agm. s. 77.

¹⁰⁸ AIHM Başvuru No: 16143/10, Karar Tarihi: 18.10.2016

nedeniyle yaşadığı travmalara uygun yaklaşım sergilemediği eleştirileri ile 3 üncü ve 8 inci maddeden ihlal kararı vermiştir. AİHM’in vermiş olduğu bu karar ile Devletlerin soruşturma ve kovuşturma aşamalarında mağdurun onur ve saygınlığını korumak, mağdurların özel hayatına saygı hakkını gözetmek ve özellikle kırılğan mağdurlar için uygun yaklaşımlarda bulunmak yükümlülüğü bulunduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

09.02.2021 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından mağdurların ceza yargılaması sırasında ikincil mağduriyetlerden korunmasını yükümlülüğünü hatırlatan “N.Ç vs Türkiye”¹⁰⁹ kararı yayınlanmıştır. Karar’da 28 kişi tarafından cinsel istismara maruz kalan 15 yaşının altındaki bir çocuğa şikayeti ile başlayan ve duruşmaların dâhil olduğu süreçte sosyal hizmet uzmanı, psikolog veya herhangi bir uzman tarafından eşlik edilmemiş olması, savunma hakkının kullanılması açısından herhangi bir gereklilik tespit edilmemesine rağmen mağdurun duruşmalarda sanıklar ile yüz yüze getirilerek olayı defalarca anlattırılması ve mağdurun çeşitli nedenler ile 10 kere muayene ettirilmesi hususları eleştirilerek 3. ve 8. Maddelerden ihlal kararı vermiştir.¹¹⁰

7188 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikler sonucunda mağdurun ile şikâyetçinin dinlenmesinin düzenlendiği 236 ncı maddeye¹¹¹ ek fıkralar eklenerek bazı suç türlerine özgü dinleme usulleri belirlenmiştir.

¹⁰⁹ AİHM Başvuru No: 40591/11, Karar Tarihi: 09.02.2021

¹¹⁰ İngilizce metin için bakınız:

[https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22languageisocode%22:\[%22ENG%22\],%22appno%22:\[%2240591/11%22\],%22documentcollectionid%22:\[%22CLIN%22\],%22itemid%22:\[%22002-13122%22\]}](https://hudoc.echr.coe.int/tur#{%22languageisocode%22:[%22ENG%22],%22appno%22:[%2240591/11%22],%22documentcollectionid%22:[%22CLIN%22],%22itemid%22:[%22002-13122%22]})

¹¹¹ “(1) Mağdurun tanık olarak dinlenmesi halinde, yemin hariç, tanıklığa ilişkin hükümler uygulanır.
(2) İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur, bu suça ilişkin soruşturma veya kovuşturmada tanık olarak bir defa dinlenebilir. Maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller saklıdır.
(3) Mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş olan diğer mağdurun tanık olarak dinlenmesi sırasında psikoloji, psikiyatri, tıp veya eğitim alanında uzman bir kişi bulundurulur.
(4) Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından ifade ve beyanının özel ortamda alınması gerektiği ya da şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen çocuk veya mağdurların ifade ve beyanları özel ortamda uzmanlar aracılığıyla alınır.
(5) Türk Ceza Kanununun 103 üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdur olan çocukların soruşturma evresindeki beyanları, bunlara yönelik hizmet veren merkezlerde Cumhuriyet savcısının nezaretinde uzmanlar aracılığıyla alınır. Mağdur çocuğun beyan ve görüntüleri kayda alınır. Kovuşturma evresinde ise ancak, maddî gerçeğin ortaya çıkarılması açısından mağdur çocuğun beyanının alınması veya başkaca bir işlem yapılmasında zorunluluk bulunması hâlinde bu işlem, mahkeme veya görevlendireceği naip hâkim tarafından bu merkezlerde uzmanlar aracılığıyla yerine getirilir. Mağdur çocuk yargı çevresi ve mülki sınırlara bakılmaksızın en yakın merkeze götürülmek suretiyle bu fıkroda belirtilen işlemler yerine getirilir.”

Görüldüğü üzere maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından zorunluluk arz eden haller dışında işlenen suçun etkisi ile psikolojisi bozulmuş çocuk veya mağdur soruşturma veya kovuşturma aşamasında bir defa dinlenmesi gerekmektedir. Bu hüküm ile işlenen suçun etkisi ile psikolojisi bozulmuş suç mağdurlarının tekrar tekrar aynı olayı anlatarak ikincil örselenmeler yaşamalarını engellemek amaçlandığı açıktır. Bununla birlikte 3 üncü fıkrada mağdur çocukların veya işlenen suçun etkisi ile psikolojisi bozulmuş diğer mağdurun dinlenmesi sırasında yanında uzman bir kişi bulundurulması hükme bağlanmıştır ve bu fıkra ikincil örselenmeyi önleme ve alınan ifadenin daha güvenilir olmasını sağlama amacına yöneliktir.¹¹²

Çocukların ve psikoloji bozulmuş mağdurların adli süreç içerisinde sanık ile karşılaşma, gizlilik ve mahremiyete yeterli özenin gösterilmemesi ve muayene ile beyan alımının uygun olmayan koşullarda yapılması gibi etkenler nedeniyle adalete olan güvenleri kaybolmakta, özellikle çocukların ifadeleri zamanla kirlenmekte hatta şikâyetten vazgeçme gibi sonuçlara yol açmaktadır.¹¹³ Dolayısıyla bu iki fıkra aracılığıyla çocuk mağdurların ve işlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş diğer mağdurların korunmasına yönelik pozitif bir yükümlülüğün olduğu değerlendirilmektedir.

5271 sayılı Kanun'un 52 nci maddesinde ise mağdur çocukların tanıklığı esnasında görüntü ve seslerin kayda alınması zorunluluğu bulunmaktadır. Bu kayıtların delil olarak kullanılması ve mağdur çocukların tekrar tekrar dinlenmekten korunmasının amaçlandığı ve mağdurun korunmasına yönelik bir diğer pozitif yükümlülüktür. Çocuk Koruma Kanununun Uygulanmasına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmeliğin 19 uncu maddesinde sosyal çalışma görevlilerine somut bir görev yüklenmiştir. İlgili maddeye göre sosyal çalışma görevlileri:

---

(6) Türk Ceza Kanununun 102 nci maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdurolanların soruşturma evresindeki beyanları bakımından da beşinci fıkra hükmü uygulanır. Ancak, beyan ve görüntülerin kayda alınmasında mağdurun rızası aranır.

(7) Beşinci ve altıncı fıkra kapsamında alınan beyan ve görüntü kayıtları dava dosyasında saklanır, kimseye verilmez ve gizliliği için gerekli tedbirler alınır.

(8) Beşinci ve altıncı fıkra kapsamında alınan beyan ve görüntü kayıtları, yazılı tutanağa dönüştürülür. Bu tutanak, talepte bulunan şüpheli, sanık, müdafii, mağdur, vekil veya kanuni temsilciye verilir. Beyan ve görüntü kayıtları bu kişilere soruşturma ve kovuşturma makamlarının gözetiminde gizliliği korunmak suretiyle izletilebilir."

¹¹² Rifat ÇULHA, Fahrettin DEMİRAĞ, Ayşe NUHOĞLU, Salih OKTAR ve Durmuş TEZCAN (2018), *Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı*, 3. Baskı, Ed. Feridun Yenisey, Şen Matbaa, Ankara, S:43.

¹¹³ ADALET BAKANLIĞI 2016c, age. s.89.

“Çocuğun ifadesinin alınması veya sorgusu sırasında adalet mekanizmasının işleyişinden olumsuz etkilenmesini önlemek amacıyla çocuğun yanında bulunmak, çocuğun hakları ile kendisine yöneltilen suçlama dâhil olmak üzere yargılama süreci hakkında anlayabileceği bir dilde bilgilendirilmesini sağlamak, korunma ihtiyacı olan çocuklar hakkında da benzeri işlemleri ifa etmek” ile yükümlüdür.

Bu madde ile de korunma ihtiyacı olan çocukların adalet mekanizmasının işleyişinden olumsuz etkilenmemesi adına bazı yükümlülüklerin olduğu anlaşılmaktadır.

4 üncü fıkrada iki grup suç mağduru sayılmıştır. Bunlar ifade ve beyanın özel ortamda alınması gerektiği değerlendirilen mağdurlar ile şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen mağdurlardır. İlgili maddeye göre Cumhuriyet savcısı veya hâkim dinleyeceği mağdurun bu iki gruptan birine dahil olduğunu değerlendirir ise ifade ve beyan işlemlerini özel ortamlarda uzmanlar aracılığıyla alabilecektir. Madde ile amaçlanan Adalet Komisyonu Raporu’nda da belirtildiği gibi çocukların ve mağdurların kendilerini güvende hissetmesini sağlayarak daha rahat ve daha doğru ifade verebilmeleridir.¹¹⁴İlgili fıkrada özel ortamların tanımlaması yapılmamakla birlikte aşağıdaki bölümlerde detaylı olarak açıklanacak adli görüşme odaları ve benzeri yapıdaki ortamlara işaret edilmektedir.

5 inci fıkrada Türk Ceza Kanunu’nun 103 üncü maddesinin ikinci fıkrasında düzenlenen suçlardan mağdur olan çocuklara ilişkin özel bir düzenleme öngörülmüştür. Türk Ceza Kanunu’nun 103 üncü maddesinde çocukların cinsel istismarı suçu düzenlenmiştir. Maddenin birinci fıkrasında cinsel arzuların tatmini amaçlı mağdurun vücut dokunulmazlığının vücuda organ veya sair cisim sokulmadan işlenmesi halidir.¹¹⁵ Maddenin ikinci fıkrasında ise bu suçun vücuda organ veya sair bir cisim sokulmak suretiyle işlenmesi hali düzenlenmektedir. Bu suçtan mağdur olan çocukların soruşturma evresinde beyanlarının çocuklara yönelik hizmet veren merkezlerde ve Cumhuriyet savcısının nezaretinde uzmanlar aracılığıyla alınacağı hükme bağlanmıştır. Yukarıdaki fıkralar da birlikte değerlendirildiğinde kural olarak alınan bu ifade ile yetinilmesi gerektiği ancak maddi gerçeğin ortaya çıkarılması açısından çocuğun beyanının tekrar alınması halinde beyan alma işleminin yine aynı merkezlerde uzmanlar aracılığıyla ancak bu defa mahkeme veya görevlendirilecek naip hâkim nezaretinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Eklenen bu yeni fıkra ve

¹¹⁴ <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf> E.T: 24.03.2020

¹¹⁵ Erdener YURTCAN 2018, age. s.201.

özellikle kayıt alma işlemleri ile Adalet Komisyonu Raporu'nda¹¹⁶ da belirtildiği üzere cinsel suçların soruşturmalarında en önemli delillerden biri olan mağdurların beyanına ulaşmak amacıyla süreçte mağduru birden fazla kez dinlemek ve örselenmesini engellemek amaçlanmıştır. 6 ncı fıkrada ise nitelikli cinsel saldırı suçlarından mağdur olanların soruşturma aşamasında beyanlarının alınması bakımından bu fıkraya atıf yapılarak uygulanacağı düzenlenmiştir.

Bu fıkralar kapsamında yapılan görüşmeler kayda alınacaktır. 5 inci fıkra kapsamında mağdur çocuklar ile yapılan görüşmelerde kayıt işlemi için çocuğun rızası aranmazken, 6 ncı fıkra kapsamında yapılacak görüşmelerde kayıt için yetişkin mağdurun rızası gerekmektedir. Devam eden maddelerde bu beyan ve görüntü kayıtlarının dava dosyasında saklanması ve gizliliği için gerekli tedbirler alınması emredilmiştir. Bu kayıtların şüpheli, sanık, müdafii, mağdur, vekil veya kanunu temsilcisinin talepte bulunmaları halinde soruşturma ve kovuşturma makamlarının gözetiminde izletilebileceği öngörülmüştür. Ancak kanımızca özellikle savunma makamı bakımından, talepte bulunulması halinde bu kayıtların izletilmesinin zorunlu olması gerekmektedir. Özellikle mağdur beyanının dışında başkaca delil bulunmayan durumlarda haklı bir gerekçe olmaksızın kayıtların izletilmemesi halinde savunma hakkının ihlali söz konusu olabilecektir.

Her ne kadar Ceza Muhakemesi Kanunu'nda mağdurun korunma hakkı ayrıca bir düzenleme ile yer almamış ise de özellikle mağdurun duruşmaya geldiği, fail ile yüz yüze olduğu ve başından geçen olayı tekrar anlattığı durumlarda yani beyan ve ifade işlemleri sırasında bazı mağdur gruplarına ilişkin mağdurların ikincil mağduriyetlerden korumak için yapılan bu düzenlemeler korunma hakkının somut örnekleri olarak nitelendirilebilir. 2012/29 sayılı Direktif'in Mağdurların Korunması ve Özel İhtiyaçları Olan Mağdurların Belirlenmesi başlıklı 4 üncü bölümünde sorgulama ve ifade sırasında mağdurların onurlarının korunması için tedbirlerin ulaşılabilir olmasının sağlanması ve fail ile ceza işlemlerinin yürütüldüğü binalarda temas etmelerinin önlenmesi için gerekli tedbirlerin sağlanması gerektiği belirtilmiştir.¹¹⁷ Kanaatimizce yapılan bu düzenlemeler ile mağdur ile failin temasını önlemek kapsamında alınacak bu tedbirlerin yasal alt yapısı hazırlanmıştır.

¹¹⁶ <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf> E.T: 24.03.2020

¹¹⁷ Hülya ÇETİN ve Tuğba DAĞDEVİREN (2016), *Avrupa Birliğinde Mağdur Hakları: 2012/29/EU Sayılı Direktifin Uygulanmasına İlişkin Rehber İlkeler*, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, Ankara, S:188.

2.1.3.1. Çocuk İzlem Merkezleri

Çocuklara karşı işlenen cinsel şiddet suçları hem işlenişi hem de sonuçları itibariyle oldukça ağır suç türlerinden biridir. Bu suç türleri söz konusu olduğunda soruşturma ve kovuşturmalarda özel hassasiyet gösterilmesi gerekmektedir. Cinsel istismara uğrayan mağdur çocukların, kolluk kuvvetleri, adli merciler ve sağlık kurumlarının iş birliği ve koordinasyon eksikliği nedeniyle tekrarlanan değerlendirmelere tabi tutulması, yaşadıklarını uygunsuz şartlarda defalarca dile getirmek zorunda bırakılması, gizliliğin sağlanamaması, çocukla görüşme yapanların çoğu zaman uygun niteliklere ve eğitime sahip olmaması gibi çeşitli sebepler, çocuğun uğradığı travmayı şiddetlendirebilmekte ve çocuğun tedavi edilmesini zorlaştırmaktadır.¹¹⁸

Soruşturma ve kovuşturma sürecinin makul sürede sona ermediği durumlarda suç mağdurlarının tekrarlanan mağduriyet yaşama ihtimali artmaktadır. Mağdurlar duruşma öncesinde ve duruşma esnasında faille birlikte uzun süre bekletilmekten, sürekli mahkemeye gelmekten ve yeniden ifade vermekten dolayı rahatsız olmaktadır.¹¹⁹ İşlenen suçun etkisiyle psikolojisi bozulmuş veya çocuk mağdurun adli süreçte yaşayacağı bu problemlerin etkisi diğer suç mağdurlarına etkisine kıyasla daha büyük olacağı açıktır.

Ülkemizde, Amerika Birleşik Devletleri'nde kurulan merkezler¹²⁰ benzeri çocuk izlem merkezlerine ilişkin ilk yasal düzenleme¹²¹; Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunun 18.01.2011 tarihli ve "10" No'lu "Soruşturma Usul ve Esasları" konulu Genelgesi'nin 48 inci maddesinde:

"Özellikle cinsel istismar suçunun mağduru olan çocukların etkin bir şekilde korunmalarının sağlanması, ikincil mağduriyetlerinin önlenmesi, adli ve tıbbi işlemlerin bu alanda eğitilmiş kişiler tarafından tek seferde yapılması ve istismarı önleyici tedbirlerin alınması amacıyla Sağlık Bakanlığı'na bağlı hastaneler/kurumlar bünyesinde kurulan Çocuk İzlem Merkezlerinde soruşturma işlemlerinin yapılmasının sağlanması" olarak yer bulmuştur.

04 Ekim 2012 tarihinde 28431 sayılı ve Çocuk İzlem Merkezleri Konulu Genelge yayınlanmıştır. Genelge'ye göre öncelikli olarak cinsel istismar mağduru

¹¹⁸ Fadime YÜKSEL (2013), "Çocuk İstismarı ve Çocuk İzlem Merkezleri", *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, Sayı:2, s.19.

¹¹⁹ Ahmet POLAT 2014, age. s.108.

¹²⁰ Mehmet Zafer DANIŞ, Metin AYGÜN, Mehmet KARASU ve Yasemin DANIŞ (2019), "Çocuk İzlem Merkezleri ve Sosyal Hizmet" *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 89, s.521.

¹²¹ Fadime YÜKSEL 2013, age. s.20.

çocukların adli ve tıbbi işlemler sırasında ikincil örselenmelerini asgariye indirmek, işlemleri bu alanda eğitilmiş kişilerden oluşan bir merkezde ve tek seferde gerçekleştirmek üzere Çocuk İzlem Merkezlerinin (ÇİM) kurulması öngörülmüştür. Sağlık Bakanlığına bağlı hastaneler veya kurumlar bünyesinde kurulan bu merkezlerin işleyiş ve koordinasyonunun ise Sağlık Bakanlığı tarafından gerçekleştirilmesi öngörülmüştür.

Genelge ile Sağlık Bakanlığı Müsteşarı¹²² ya da yardımcısının başkanlığında; Adalet Bakanlığı, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı¹²³, İçişleri Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Adli Tıp Kurumu Başkanlığı temsilcilerinin katılımıyla ÇİM Yönetim ve Koordinasyon Kurulu oluşturulmuştur. Kurul merkezlerin işleyiş ve yaygınlaşma sürecini izlemek ve bu alanda kurumlar arası koordinasyonu sağlamakla görevlidir. Kanımızca cinsel istismar mağduru çocukların suç sonrasında da korunması ve desteklenmesi için sayılan bakanlıkların hepsinin üzerine düşen görevler olduğundan Kurul'un oluşumu oldukça önemlidir.

Çocuk İzlem Merkezleri, kamu hastaneleri bünyesinde oluşturulan, iç donanımı adli ve tıbbî işlemlerin eksiksiz şekilde yapılmasına elverişli ve çocukların kendini rahat ve güvende hissetmelerini sağlayacak çocuk dostu ortamlardır.¹²⁴ Bu merkezlerde yapılan işlemler cinsel istismar suçunun mağduru olan çocukların ikincil mağduriyetlerinin önlenmesi ve güvenilir bir beyan deliline ulaşılması için oldukça önemlidir.¹²⁵ Dolayısıyla adli işlemlerin bu merkezlerde gerçekleştirilmesiyle hem mağdurun korunmasına hem de maddi hakikatin ortaya çıkarılmasına katkı sağlanmaktadır.

Yukarıda anılan 7188 sayılı Kanun ile 5271 sayılı Kanun'un 236 ncı maddesinde yapılan değişikliklerin gerekçesinde, çocukların beyanının alınması sırasında uzmanın yer almasının, belirlenen doğru soruların Cumhuriyet savcıları tarafından uzmanlara iletilmesi ve çocuklara uzman kişinin sorular yöneltmesinin, süreci kolaylaştıracağı ve çocukların olaydan dolayı yaşadığı travmatik etkileri en aza indireceği öngörülmüştür.¹²⁶

¹²² Sağlık Bakanlığı Bakan Yardımcısı

¹²³ 10 Temmuz 2018 tarih ve 30474 sayılı Resmi Gazetede yayınlanan karara göre Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın adı "Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı" olarak değiştirilmiştir.

¹²⁴ Fadime YÜKSEL 2013, age. s.20.

¹²⁵ Rifat ÇULHA, Fahrettin DEMİRAĞ, Ayşe NUHOĞLU, Salih OKTAR ve Durmuş TEZCAN 2018, age. s.40.

¹²⁶ <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf> E:T: 24.03.2020

Hali hazırda Ülke genelinde 53 tane merkez faaliyet göstermektedir.¹²⁷ Kanaatimizce özellikle CMK'nın 236 ncı maddesinde cinsel istismar mağduru çocukların dinlenilmesi usulüne ilişkin yapılan değişiklikler akabinde merkezlerin tüm Ülke geneline yaygınlaştırılması gerekmektedir. Aksi takdirde bazı mağdurların işlemleri bu merkezlerde gerçekleştirilirken merkezlerin bulunmadığı yerlerdeki mağdurların süreçte örselenme ihtimali artacak ve mağdurların sunulan hizmetlerden eşit şekilde yararlanması mümkün olmayacaktır.

2.1.3.2. Adli Görüşme Odaları

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 236 ncı maddesinin dördüncü fıkrasında işaret edilen mağdurların ifade ve beyan işlemlerinin uzmanlar aracılığıyla gerçekleştirileceği yerlerden birisi de adliyeler bünyesinde bulunan adli görüşme odalarıdır. Maddeye göre ifade ve beyanın özel ortamlarda alınması gereken mağdurlar ile fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunan mağdurlar bu özel ortamlarda dinlenebilecektir.

Bilindiği gibi bir suçun mağduru ile görüşme yapılırken kişinin yaşı, gelişim ve eğitim düzeyi gibi kişisel özellikleri ile suç nedeniyle yaşadığı travmanın dikkate alınması gerekmektedir. Mağdurların bu gibi sebeplerle adli sistemde ikinci kez mağdur olmalarının önüne geçilmesi amacıyla adli görüşme odaları sistemi ihdas edilmiştir.¹²⁸

Adli görüşme odaları 05.01.2017 tarihinde "Bakan Olur'u" ile kurulmuş ve 24.02.2017 tarihinde Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.¹²⁹ Yönetmelik'te adli görüşme odalarında amaç, kapsam ve tanımlar maddelerinin devamında adli görüşme odalarında görev yapacak personelin görevleri, adli görüşme odalarının genel standartları, adli görüşme odalarının işleyişi ve usulü gibi düzenlemelere yer verilmiştir.

Bununla birlikte 30 Nisan 2021 tarihinde Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği¹³⁰ Resmî Gazete 'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Suç mağdurlarına ve adli desteğe ihtiyaç duyan kişilere adli süreç boyunca sunulacak hizmetleri

¹²⁷ <https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR,43119/cocuk-izlem-merkezi-cim-listesi.html> E.T: 27.11.2020

¹²⁸ Rifat ÇULHA, Fahrettin DEMİRAĞ, Ayşe NUHOĞLU, Salih OKTAR ve Durmuş TEZCAN 2018, age. s.41.

¹²⁹ <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/19102020110737AGO-Y%C3%96NETMEL%C4%B0G%C4%B0.pdf> E.T: 27.11.2020

¹³⁰ <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/04/20210430-1.htm> E.T: 04.05.2021

düzenlemek üzere yürürlüğe giren bu Yönetmeliğin beşinci bölümünde adli görüşme odalarının kurulması, genel standartları, personelin görevleri ve işleyişe ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. İlgili Yönetmelikte daha önce yayımlanan Adli Görüşme Odaları'nda yer alan düzenlemelerin, yapılan bazı değişikliklerle birlikte aynen korunduğu görülmektedir. Her ne kadar Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliğinde, Adli Görüşme Odaları Yönetmeliğinin yürürlükten kaldırılacağına dair bir düzenleme bulunmuyor ise de kanımızca usulde paralellik ilkesi gereğince Bakan Olur'u ile yayımlanmış olan Adli Görüşme Odaları Yönetmeliği yine Bakan Olur'u ile yürürlükten kaldırılacaktır. Bu nedenle tezin bu bölümünde güncel tarihli ve daha geniş düzenleme alanına sahip Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği düzenlemeleri ele alınacaktır.

Adli görüşme odalarının fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca olan mağdurlar ile Cumhuriyet savcısı veya hâkim tarafından beyanının özel ortamda alınması gerektiği değerlendirilen kişiler için kullanılmasının esas olduğu belirtilmiştir. (Yönetmelik md.51) Bununla birlikte maddenin devamında adli görüşme odalarında mağdurlar, tanıklar ve adli sürece dâhil olan çocukların dinleneceği düzenlenirken cinsel suç mağdurlarına ise özel vurgu yapıldığı görülmektedir. Aynı maddede 2012/29 sayılı Direktif ile uyumlu olacak şekilde iş ve personel durumu dikkate alınarak cinsel suç mağdurlarının talep ettiği cinsiyete sahip adli görüşmeci ile görüşme yapabileceği hususu düzenlenmiştir. Kanımızca bu mağdurların görüşme esnasında kendilerini daha rahat ifade edebilmeleri için oldukça önemli bir düzenlemedir.

Adli görüşme odaları; bekleme, görüşme ve gözlem odası olmak üzere üç odadan oluşmaktadır. (Yönetmelik md.48) Buna göre görüşmenin gerçekleştiği görüşme odasında SEGBİS ve UYAP ile uyumlu olan ve yüksek görüntü kaydı ve aktarımı yapabilen iki kamera bulunmaktadır. Bu sayede mağdur ile uzman birebir görüşme yaparken aynı anda Cumhuriyet savcısı, tarafların avukatları ve uygun görüldüğü takdirde mağdurun ailesi gözlem odasından eğer görüşme kovuşturma aşamasında yapılıyor ise mahkemede bulunan kişilerce kameralar aracılığıyla beyan alınma işlemi takip edilebilmektedir.¹³¹ Kanımızca SEGBİS sayesinde eş zamanlı olarak aktarılan bu görüşme ve şüpheli veya sanığın görüşme esnasında mağdura soru

---

¹³¹ Berhudan ŞAMAR ve Betül URHAN (2020), "Adli görüşme odalarında suç mağdurlarıyla görüşme yapan adli görüşmecilerin deneyimlerinin incelenmesi: Eskişehir adliyesi", *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 31, Sayı 3, ss.937.

sorabilme imkânının bulunması soru sorulması hakkının ihlal edilmesini engellemek amaçlıdır.

Adli görüşmenin nasıl gerçekleştirileceği Yönetmelik'in 56 ncı maddesinde düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre görüşmeyi yapacak uzman tarafından görüşme öncesinde mağdura özellikle görüşmenin kayda alınacağı ve görüşmeyi izleyecek kişiler hususunda bilgilendirme yapılır. Uzmanla bulunan kulaklık vasıtasıyla hâkim veya Cumhuriyet savcısı ile diğer ilgililer tarafından sorulan sorular uzman tarafından sorunun özü değiştirilmeden ancak görüşmenin yapıldığı kişinin durumunu göz önünde bulundurularak mağdura yöneltilmektedir. Burada mağdurların sıklıkla beyan alınması aşamalarında yaşadıkları tekrarlanan mağduriyetlerden korunmasının amaçlandığı açıktır.

01.04.2021 tarihinde 176 numaralı Adli Görüşme Odaları Genelgesi¹³² yayınlanmıştır. Genelge ile Ceza Muhakemesi Kanunu kapsamında adli görüşme odalarının kullanılmasının gerekliliğine işaret edilerek, adli görüşme öncesinde ve sonrasında yapılması gereken hususlar düzenlenmiştir. Genelge de dikkat çekilen bir husus ise adli görüşme odalarının sadece çocuk mağdurlar için değil şüpheli veya sanık ile yüz yüze gelmemesi ya da beyanının özel ortamda alınması gerektiği değerlendirilen diğer suç mağdurları için de kullanılmasının önemidir. Yapılan bu vurgu ile uygulamada daha çok çocuk mağdurlar için kullanılan adli görüşme odalarının¹³³ CMK'nın 236 ncı maddesinin dördüncü fıkrası kapsamında kullanım alanının tüm suç mağdurlarını kapsayacak şekilde genişletilmesinin amaçlandığı değerlendirilmektedir.

Mağdurların mahrumiyetlerinin sağlanması ve ikincil mağduriyetlerinin önlenmesi açısından gerektiğinde, özellikle çocuk mağdurların ve cinsel suç mağdurlarının iştirak ettiği duruşmalar gizi yapılması ve SEGBİS aracılığı ile ifadesinin alınabilmesi sağlanması¹³⁴ mağdurlar açısından oldukça önemli hizmetlerdendir ancak bu odalarda yapılan görüşmelerin usulünün standart hale getirilmesi ile hem beyanların güvenilirliği artacak hem de bu odalarda görev yapan

¹³² <https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/142021084114176noluAGOgenelge.pdf> E.T: 05.04.2021

¹³³ Ayşe Dolunay SARICA ve Umut Haydar COŞKUN (2020), "Cinsel İstismar Olgularında Adli Görüşme Odalarının Kullanımı: Hâkim, Avukat, Uzman ve Mağdur Görüşleri", *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1, s. 19.

¹³⁴ Asuman İNCEOĞLU (2014), Uluslararası Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Mağdur Hakları, *Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu*, ss. 58-76. Ankara, s.72.

uzmanlar için yol gösterici bir rehber elde edilecektir.¹³⁵ Türkiye’de şuan 77 ilde, 99 adliyede, 104 tane adli görüşme odası hizmet vermektedir.¹³⁶

2.1.4. Mağdurun Zararının Tazminine Yönelik Düzenlemeler

Önceleri ceza muhakemesi içerisinde kendisine ait bir yeri bulunmayan, muhakemeye etkili olamayan şikâyetçi ve tanık olarak kabul edilen mağdurun, günümüzde suç nedeniyle maddi ve manevi zarara uğramış kişi olarak kabul edilmesinin bir sonucu da ceza muhakemesi içerisinde mağdurun menfaatlerinin dikkate alınmasıdır.¹³⁷ Gerçekten de ceza hukukunun kamusalılığı ilkesi gereğince sadece fail ile devlet arasında değil suç mağduru ve suçtan zarar görenin de devlet ile arasında bir ilişki kurulması gerekmektedir.¹³⁸

Kaynağını Germen hukukundan alan suçtan doğan zararın tazmini gereği düşüncesi¹³⁹ zaman içerisinde ceza muhakemesi sistemleri içerisinde yerleşmiştir. Bir suç fiili sonucunda mutlak bir hakkın ihlal edilmesiyle doğrudan zarar oluşabileceği gibi mağdurun mutlak hakkının ihlal edilmiş olması nedeniyle kazanç kaybına uğraması veya bu nedenle masraf yapması da söz konusu olabilmektedir.¹⁴⁰ Gerçekten de mağdurun başına gelen bir suç nedeniyle uğramış olduğu zararın giderilmesi, onarıcı adalet anlayışını benimsemiş modern ceza hukuku sistemleri içinde bulunması gereken düzenlemelerdendir.

Suçtan doğan mağduriyet, yargı dışı (fail-mağdur uzlaşması) ve yargı içi (ceza kanunları içinde ele alınması) yöntemlerle giderilebilmektedir.¹⁴¹ Aşağıdaki bölümde detaylandırılacak olan uzlaştırma sistemi onarıcı adalet uygulamalarının örneklerinden biri olup sürece mağdur ve failin sürece daha etkin katılımını sağlamakta iken, zararın tazmininin fail tarafından muhakeme sürecinde giderilmesi halinde fail lehine bazı

¹³⁵ Eda Armağan ÇAĞLAR ve Tuğba TÜRK (2019). “İstismara Maruz Kalan Çocuklarla Adli Görüşme: NICHD Protokolü Önerisi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 38, s. 407.

¹³⁶ <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/agonedir E.T>: 18.04.2021

¹³⁷ Veli Özer ÖZBEK (1999), *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s. 44.

¹³⁸ Fatma K. DOĞAN (2011), “Uluslararası Düzenlemeler Işığında Mağdur Haklarının ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 95, s.1010.

¹³⁹ Doğan SOYASLAN 2020, age. s. 56.

¹⁴⁰ Veli KAFES (2011), “Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 60, Sayı 1, s. 93.

¹⁴¹ ADALET BAKANLIĞI (2016a), *Çalıştay Raporları (Stk – Adli Destek Sisteminin Yeniden Değerlendirilmesi – Tazminat – İstihdam – Tedavi)*, Ankara, s.61

muhakeme kurumları devreye girmekte (infazın ertelenmesi, cezanın ortadan kaldırılması, cezada indirim) ve mağdurun da mağduriyeti giderilmektedir.¹⁴²

2.1.4.1. Mukayeseli Hukukta Suç Mağdurlarının Zararının Tazmini

Yukarıdaki bölümde açıklandığı üzere uluslararası metinlerde suç mağdurlarının zararının giderimi hususu ele alınan en önemli konulardan biridir. Avrupa Komisyonu Tavsiye Kararları, uluslararası sözleşmeler ve son olarak 2012/29 sayılı Direktif mağdur haklarını temel bir insan hakkı yaklaşımıyla ele alarak Devletlere suç mağdurlarının zararının giderimi hususunu ön planda tutmayı, mağdurun failden tazmin edemediği zararları hakkında da Devletin sorumlu olması gerektiğini vurgulamıştır.

Mağdurun zararının giderimi için Devletler kimi zaman failin de aktif katılımının olduğu çeşitli sistemler oluşturmuştur. Şöyle ki; kaynağı para cezaları ve müsadere edilen eşyalardan oluşan para kasası sistemi¹⁴³, failin zararı karşılması için çalıştırılması ve cezaevi atölyesindeki kazancın bir kısmının zararın giderilmesinde kullanılması¹⁴⁴, tazminin sağlanmış olması koşuluyla failin bazı ceza muhakemesi avantajlarından (erteleme, indirim vb) faydalanabilmesi¹⁴⁵ ve özellikle ağır cezalı suçlarda failin zararı karşılayamayacağını anlaşılmaması halinde para cezası ve müsadere edilen eşyanın mağdura tahsis edilmesi¹⁴⁶ uygulanan bazı yöntemlerdir.¹⁴⁷

Zararın giderimi usulü ise her ülkede farklılık göstermektedir. İspanya'da ceza muhakemesi içinde suç mağduru acil ve kesin delil sunduğu hallerde savcının kararı ile aksi takdirde muhakeme sonucunda mahkeme kararı ile tazminata ulaşabilmektedir.¹⁴⁸ Birleşik Krallık' ta ise yine ceza muhakemesi içerisinde suç mağdurunun bir suç nedeniyle uğramış olduğu zararlar, savcının görüşü alınarak mahkeme tarafından failden tahsil edilmekte ve mağdura ödenmektedir.¹⁴⁹

Görüldüğü üzere suç mağdurlarının zararının tazmini hususunda gerek muhakeme içerisinde çözümlenen gerek ayrıca fonlarla desteklenen çeşitli sistemler belirlenmiştir. Bununla birlikte düzenlemelerin geneline bakıldığında mağdurların

---

¹⁴² a.g.e. s.61

¹⁴³ Örn: Hollanda, Norveç, İsveç, İngiltere, Danimarka.

¹⁴⁴ Örn: Fransa, Danimarka.

¹⁴⁵ Örn: İtalya, İspanya, Arjantin, Küba, Meksika, Peru, Uruguay, Venezüella.

¹⁴⁶ Örn: İsviçre, İskandinav Ülkeleri.

¹⁴⁷ Avcı, M. Suç Mağdurlarına Tazminat Ödenmesi Anlayışının Tarihi Gelişimi. Çalıştay Raporları. s.49.

¹⁴⁸ Binici, M. Tazminat Ödenmesinde İngiltere – İspanya – Almanya Örnekleri. Çalıştay Raporları. s.90.

¹⁴⁹ a.g.e. s.94.

zararının öncelikle suç failinden tahsilinin amaçlandığı ve bunun yetersiz olması halinde zararın Devlet fonları tarafından karşılanması anlayışının hâkim olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

2.1.4.2. Türk Ceza Muhakemesinde Suç Mağdurlarının Zararının Tazmini

Eski Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu'nun 358 inci maddesinde suçtan doğan zarara ilişkin bir tazminat davası niteliğinde olan şahsi hak davası kurumu¹⁵⁰ düzenlenmiştir. Eski uygulamada ceza mahkemeleri tarafından suçtan zarar gören lehine tazminata hükmedilebilmesi için haksız eylemin suç oluşturması ve bu suçun sübut bularak failin cezalandırılmasına karar verilmesi gerekmektedir.¹⁵¹

Yine bununla beraber eski Ceza Kanunu'nun suçlara ilişkin çeşitli maddelerinde mağdurların suç nedeniyle oluşan zararlarının tazminini talep edebileceği ayrıca vurgulanmıştır.¹⁵² Mağdurların ceza muhakemesine şahsi haklarını öne sürerek katılmasına imkân veren şahsi hak davası ile bir suçun mağduru olan kişi suç nedeniyle oluşan maddi ve manevi zararlarının tazminini ceza hâkiminden istemekte ve hâkim de bu konuda bir karar vermekteydi.¹⁵³

Suç mağdurlarının zararlarının ceza muhakemesi içinde karşılanmasına imkân veren şahsi dava yolu yargılamaları uzattığı ve mağdurların zararının giderimi konusunda yetersiz kalması gibi hususlar nedeniyle eleştirilmiştir.¹⁵⁴ Hatta ceza muhakemesini yürüten hâkim tarafından tazminatın hesaplanmasının ayrı bir bilgi gerektirmesi ve iş yükü oluşturması gibi nedenlerle CMUK'ta yer almasına rağmen

¹⁵⁰ Veli Özer ÖZBEK (1999), *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, Seçkin Yayınevi, Ankara, s.276

¹⁵¹ Mehmet Beyhan SEÇKİN 2018, age. s.150.

¹⁵² Çetin ÖZEK (1984), "Suç Mağdurlarının Korunması ile İlgili Bazı Sorunlar", *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 1-4. s.58

¹⁵³ İçtihatları Birleştirme BGK 24/03/1989 T., 1988/1 E, 1989/2 K.; "Zira müdahil olup, ceza mahkemesinde şahsi hak istendiğindeki şahsi hakkın kapsamına, malın geri verilmesi, suç eserlerinin ortadan kaldırılması, maddi ve manevi tazminat istenmesi dahildir), ceza hakimi, ceza davası yanında ve ayrı bir dava olarak hukuki bir uyumazlığı da karara bağlamak durumundadır. Bu halde, talepten fazla ya hükmetmeye ve sanık tazminatın tamamını ödemeyi kabul etmişse gerçek zararı araştırmama dışında (ki bu halde dahi tazminata hükmedebilmek için ikrar vs. ile bağlı olmaksızın sanığın suçluluğunun kanıtlanması, başka bir deyişle mahkumiyetine karar verilmesi lazımdır) HUMK.nu kesinlikle uygulanmaz. Suçtan zarar gören kişinin ceza mahkemesine bir dilekçe verip hatta zabıt katibi ne bir beyanda bulunmakla yetinip, müdahale talebinde bulunmakla birlikte, şahsi hakkını da istemesi yeterlidir. Kendisinden başvurma harcı dahi alınmaz. Duruşmalara ister gelir, isterse gelmez. İsterse kendisini bir vekille temsil ettirir, istemezse ettirmez. İddia ve savunmanın genişletilmesi yasağı, layihalar teatisi kuralları uygulanmaz. Hakim, ceza davasını görürken, bununla bağlantılı hukuki uyumsuzluk konusunda da re'sen araştırma yaparak şahsi hakka hükmeder. Temyiz süreleri dahi CMUK.na tabidir ve bu davanın da temyiz inceleme mercii ilgili Ceza Dairesidir"

¹⁵⁴ Mehmet Beyhan SEÇKİN 2018, age. s.152.

mağdurların şahsi hak talepleri hakkında karar verilmediği bilinmektedir.¹⁵⁵ Kanımızca maddi hakikatin ortaya çıkmasının yanında adaletin tesisine de hizmet eden ceza muhakemesi içerisinde suç mağdurlarının zararının giderimi konusunda çare aranması, suç mağdurlarının tekrar özel hukuk süreçlerine dâhil olarak daha uzun sürede zararlarını tazmin etme sakıncalarını ortadan kaldıracaktır.

5271 sayılı Ceza Muhakemeleri Kanunu'nda şahsi dava kurumu yer almamaktadır. Mevcut düzenlemeler ışığında mağdurlar suç nedeniyle uğramış oldukları zararlar için hukuk mahkemelerine başvurabilmektedirler. Ancak Kanun'un çeşitli maddelerinde mağdurun zararının giderimi hususunun ele alındığı görülmektedir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun "Adli kontrol" başlıklı 109 uncu maddesinde hem soruşturma hem de kovuşturma evresinde uygulanabilecek olan ve kişi hürriyetini kesin hüküm öncesi en ağır şekilde kısıtlayan tutuklamaya alternatif tedbirler öngörülmüştür.¹⁵⁶ Adli kontrol kararı ile şüpheli veya sanık kanunda düzenlenen bir veya birden fazla yükümlülüğe tabi tutulabilmektedir. 109 uncu maddenin üçüncü fıkrasında sayılan yükümlülükler arasında (f), (h), ve (i) bentlerinde güvence kurumu düzenlenmiştir. Konumuzla daha çok ilgisi olduğu düşünülen (h) bendinde:

"Cumhuriyet savcısının istemi üzerine hâkim tarafından miktarı ve ödeme süresi belirlenecek parayı suç mağdurunun haklarını güvence altına almak üzere aynı veya kişisel güvenceye bağlamak", (i) bendinde ise; "Aile yükümlülüklerini yerine getireceğine ve adli kararlar gereğince ödemeye mahkûm edildiği nafakayı düzenli olarak ödeyeceğine dair güvence vermek" şeklinde düzenlemeler yer almaktadır.

114 üncü maddede ise bu iki tedbire yönelik özel düzenleme yapılmıştır. İlgili maddeye göre; güvencenin mağdurun haklarını karşılayan veya nafaka borcuna ilişkin kısımlarının mağdurun veya nafaka alacaklısının istemi ve şüpheli veya sanığın rızası bulunması halinde mağdur veya nafaka alacaklısına verilmesi mümkündür.¹⁵⁷ Katılanın masraflarının, zararların ve kamusal giderlerin yerine getirilmesini amaçlayan bu düzenleme bazı yazarlar tarafından suçluluk konusunda bir önyargı oluşturabileceği ve masumiyet karinesiyle bağdaşmadığı gerekçesiyle eleştirilmektedir.¹⁵⁸

¹⁵⁵ Veli KAFES 2011, age. s. 94.

¹⁵⁶ Nevzat Toroslu ve Metin Feyzioğlu (2018), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara, s.267.

¹⁵⁷ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAKSIZ 2020, age. s. 313.

¹⁵⁸ Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2020, age. s.461.

“Kamu davasını açmada takdir yetkisi” başlıklı 171 inci maddede Cumhuriyet savcısı tarafından, üst sınırı 3 yıl veya daha az süreli hapis cezasını gerektiren suçlardan dolayı yürütülen soruşturmalarda kamu davasının açılmasının ertelenmesine karar verilebileceği düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre; uzlaştırma ve ön ödeme kapsamında olan suçlarda bu hüküm uygulanamayacaktır. Maddenin üçüncü fıkrasına göre kamu davasının açılmasının ertelenebilmesi için; şüphelinin daha önce kasıtlı bir suçtan dolayı hapis cezası ile mahkûm olmaması, kamu davası açılmasının ertelenmesi halinde şüphelinin suç işlemekten çekineceği kanaatinin oluşması, ertelemenin, şüpheli ve toplum açısından kamu davası açılmasından daha yararlı olması ve suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı ve Cumhuriyet savcısı tarafından tespit edilen zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekmektedir. Mağdurun veya kamunun uğradığı zararın tamamen giderilmesine ilişkin bu koşul ile ertelemenin bir anlamda şüphelinin takdirine bırakıldığını¹⁵⁹ söylemek yanlış olmayacaktır.

İlk kez Çocuk Koruma Kanunu ile düzenlenip 06.12.2006 tarihli 5560 sayılı Kanun ile Ceza Muhakemesi Kanunu’na dâhil edilen “*hükmün açıklanmasının geri bırakılması*” kurumu hem sanıklar hem de mağdurlar açısından önemli bir yeniliktir¹⁶⁰. İlgili maddeye göre; yapılan yargılama sonucunda hükmedilen iki yıl veya daha az süreli hapis cezası ile adli para cezasının açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmektedir. Ancak hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için; sanığın daha önce kasıtlı bir suçtan mahkûm olmaması, sanığın yeniden suç işlemeyeceği yönünde kanaat oluşması ve suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi gerekir (CMK md. 231/6). Yine hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına karar verilebilmesi için sanığın bu yöndeki rızası ve şayet uzlaşma kapsamında bir suç ise öncelikle uzlaştırma işleminin yapılmasına ilişkin şartlar bazı yazarlar tarafından ön koşul olarak tasnif edilmektedir.¹⁶¹ Kanaatimizce de 231 inci maddenin altıncı fıkrasında yazılı olan tüm koşullar gerçekleşmiş olsa dahi sanığın hükmün açıklanmasının geri bırakılmasına dair görüşleri alınmadan bu şartların incelenmesine geçilmemelidir.

---

¹⁵⁹ age. s.600.

¹⁶⁰ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAĞSIZ 2020, age. s. 721.

¹⁶¹ Akif YILDIRIM (2018), *Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.224. Özbek/Doğan/Bacaksız tarafından da “objektif koşul” olarak tasnif edilmektedir.

Yukarıda açıklandığı üzere hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilebilmesinin şartlarından biri de suç işlenmesiyle mağdurun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesidir. Yargıtay Ceza Genel Kurulu'nun 03.02.2009 tarih ve 2008/11-250 Esas-2009/13 Karar sayılı kararına göre uğranılan zararlardan kastedilen maddi zararlardır.¹⁶² Dolayısıyla sanık tarafından tazmin edilmeyen manevi zararları için mağdurların hukuk mahkemelerinde tazminat davası açmasına bir engel bulunmamaktadır.¹⁶³ Sanığın bu koşulu derhal yerine getirmemesi halinde denetim süresi içinde zararın aylık taksitler halinde ödenerek tamamen giderilmesi koşuluyla da hükmün açıklanmasına karar verilebilecektir.(CMK md. 231/9)

Klasik ceza muhakemesi kapsamında ihtilafın yargı içerisinde çözümlenmesine ilişkin yolların yanı sıra mağdurun süreçte etkinliğini artırarak süreçte aktif bir rol oynadığı karşılıklı anlaşma çerçevesinde yapılan fail-mağdur uzlaşması ceza muhakemesinde önemli bir alternatif olmuştur.¹⁶⁴

2.1.5. Uzlaştırma

1 Haziran 2005 yılında temel ceza kanunlarında yapılan değişikliklerle mağdurlara, dünyadaki gelişmelere uygun olarak mağdurun konumunun güçlendirilmesi, haklarının koruma altına alınması ve mağduriyetin giderilmesi gibi çeşitli imkânlar sağlanmıştır.¹⁶⁵ Bir suç nedeniyle oluşan mağduriyetin yargı dışı yöntemlerle çözümlenmesine imkân sağlayan uzlaştırma kanımızca oldukça önemli bir gelişmedir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nda "uzlaşma", 24/11/2016 tarihli ve 6763 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonrasında ise "uzlaştırma" adıyla anılan bu düzenlemenin ortaya çıkmasında ceza adalet sistemi içerisinde mağdurun yeniden keşfi, davaların sayısının giderek artması ve gecikmelerin yaşanması, değişen suç politikaları ve yukarıda açıklanan özellikle mağdurun zararının giderimi hususunu ele

¹⁶² YCGK 03.02.2009 T. 2008/11-250 E.-2009/13 K. "suçtan doğan zararın giderilmesi koşulu açısından yapılan değerlendirmeye göre: Hükmün açıklanmasının geri bırakılmasının objektif koşullarından birisi de suçun işlenmesiyle mağdurun veya kamunun uğradığı zararın, aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tamamen giderilmesidir. Burada, uğranılan zararlardan kast edilen maddî zararlar olup, manevi zararlar bu kapsamda değerlendirilmemelidir."

¹⁶³ İzzet ÖZGENÇ (2009), "Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması", *Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu*, ss. 49 – 59, Ankara. s.53

¹⁶⁴ Veli Özbek, Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi. Çalıştay Raporları.s.60.

¹⁶⁵ Ekrem ÇETİNTÜRK (2017), *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, Adalet Yayınevi, Ankara, s.353.

alan uluslararası hukuktaki gelişmeler etkili olmuştur.¹⁶⁶ Uzlaştırma kurumu çok yönlü olup yargının iş yükünü azaltılması¹⁶⁷ ve mağdurun zararının tazmin edilmesi suretiyle mağdurun haksızlığa isyan ve intikam duygularını tatmin edilmesi¹⁶⁸ gibi faydaları nedeniyle hem ceza muhakemesine hem de mağdurlara ilişkin bir kurumdur.

Esasen Çocuk Koruma Kanunu'nda yer alan uzlaşma çok daha geniş kapsamlı olup, 6 Aralık 2006 tarih ve 5560 sayılı Kanun ile CMK'da yapılan değişiklik sonucunda çocuk hukukundaki uzlaşma ile genel hükümler uyarınca yapılan uzlaşma aynı kurallara bağlanmıştır.¹⁶⁹

Yapılan araştırmalara göre mağdurlar kendileri için önemli olan hususlarda veya kendi çıkarlarının en iyi şekilde korunması hakkında görüş bildirmek imkânına sahip olmak istemektedirler.¹⁷⁰ Gerçekten de usul ekonomisine katkıları dışında mağdurlar yönüyle uzlaştırmanın, mağdurların ceza uyuşmazlıkları sırasında etkinliğinin artmasına ve süreçte söz söyleme imkânlarının genişletilmesine fırsat sağlayarak mağdurlar açısından reform niteliğinde bir gelişme olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Uzlaştırmaya ilişkin doktrinde çeşitli tanımlar mevcuttur. Bunlardan bazıları: *“temelde fail ile mağdurun anlaşması nedeniyle, ceza yargılaması faaliyetinin yapılmaması ya da başlamış olan yargılamanın bu nedenle sona erdirilmesi anlamını taşır.”*¹⁷¹, *“şüpheli ile mağdur arasında, tarafsız bir uzlaşmacının yaptığı, barıştırma, bir edim üzerinde anlaşırma ve zararı giderme yöntemi şeklinde tanımlanabilir”*¹⁷² şeklindedir.¹⁷³

05.08.2017 tarihinde yayımlanan 30145 sayılı Ceza Muhakemesinde Uzlaştırma Yönetmeliği'ne göre ise uzlaştırma:

“uzlaştırma kapsamına giren bir suç nedeniyle şüpheli veya sanık ile mağdur, suçtan zarar gören veya kanuni temsilcisinin, Kanun ve bu Yönetmelikteki usul ve esaslara uygun olarak uzlaşmacı tarafından anlaşdırılmaları suretiyle uyuşmazlığın giderilmesi sürecini” ifade etmektedir.

¹⁶⁶ Veli Özer ÖZBEK, Koray DOĞAN ve Pınar BACAŞIZ 2020, age. s.859 vd.

¹⁶⁷ Güngör, M. Mağduriyetin Giderilmesi Açısından Uzlaştırma Kurumu ile Mağdur Hakları Tasarısının İncelenmesi. S.213.

¹⁶⁸ Doğan SOYASLAN 2020, age. s.366.

¹⁶⁹ Feridun YENİSEY (2017), *Adli Sistemde Çocuklar*, Uğur Hazırlık Eğitim ve Yayıncılık, İstanbul, s.168.

¹⁷⁰ Theo GAVRIELIDES 2015, age. s.8.

¹⁷¹ Erdener YURTCAN 2018, age. S.751.

¹⁷² Nur CENTEL ve Hamide ZAFER 2020, age. s.864.

¹⁷³ Diğer tanımlar için bkz. Bahri ÖZTÜRK. Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku.s.48.

Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre uzlaştırma, uyuşmazlığın adli makamlar denetiminde uyuşmazlığın yargı dışı yolla çözülmesini amaçlayan ve toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayan bir kurumdur.¹⁷⁴

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 253 üncü ve devam maddelerinde uzlaştırmamanın kapsamı, şartları ve usulü düzenlenmiştir. Buna göre her suç uzlaştırmaya tabi değildir. Uzlaştırmaya tabi olan suçlar ilgili maddede sayılmıştır. Bu kapsamda soruşturması ve kovuşturması şikâyete bağlı suçlar uzlaştırmaya tabidir. Yine maddede sayma yöntemi ile düzenlenen; kasten yaralama (üçüncü fıkra hariç, madde 86; madde 88), taksirle yaralama (madde 89), tehdit (madde 106, birinci fıkra), konut dokunulmazlığının ihlali (madde 116), iş ve çalışma hürriyetinin ihlali (madde 117, birinci fıkra; madde 119, birinci fıkra (c) bendi), hırsızlık (madde 141), güveni kötüye kullanma (madde 155), dolandırıcılık (madde 157), suç eşyasının satın alınması veya kabul edilmesi (madde 165), çocuğun kaçırılması ve alıkonulması (madde 234), ticari sır, bankacılık sırrı veya müşteri sırrı niteliğindeki bilgi veya belgelerin açıklanması (dördüncü fıkra hariç, madde 239) suçları da uzlaştırmaya tabidir.

Son olarak ise suça sürüklenen çocuklar için özel bir düzenleme yapılarak mağdur veya suçtan zarar görenin gerçek veya özel hukuk tüzel kişisi olması koşuluyla, üst sınırı üç yılı geçmeyen hapis veya adli para cezasını gerektiren suçlar (md.253/1-c) uzlaştırma kapsamındadır. Ancak gayet uygun olduğunu değerlendirdiğimiz bir düzenleme ile soruşturma ve kovuşturması şikâyete bağlı olsa bile cinsel dokunulmazlığa karşı işlenen suçlar (md.253/3) uzlaştırma kurumunun dışında bırakılmıştır. Sayma yoluyla belirlenen suçlar incelendiğinde ise suçların basit halinin uzlaştırma kapsamına alındığı görülmektedir. Buradan yorumla uzlaştırma kurumunun neticesi sebebiyle diğerlerine kıyasla daha hafif olarak nitelendirilebilecek suçlar bakımından uygulandığını söylemek yanlış olmayacaktır.

Soruşturma konusu suçun uzlaştırmaya tabi bir suç olduğunun anlaşılması ve kamu davası açılması için yeterli şüphenin bulunması halinde (md.235/4) veya kamu davası açıldıktan sonra kovuşturma konusu suçun uzlaştırma kapsamında kaldığının anlaşılması halinde (md.254) dosya uzlaştırma bürosuna gönderilir ve uzlaştırma

---

¹⁷⁴ Yargıtay Ceza Genel Kurulu 29.05.2018, 2017/15-496 E., 2018/246 K. “uzlaştırma kurumu, uyuşmazlığın yargı dışı yolla ve fakat adli makamlar denetiminde çözümlenmesini amaçlayan bir alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemidir. Uzlaştırma; bu kapsama giren suçlarda, fail ve mağdurun suçtan doğan zararın giderilmesi konusunda anlaşmalarına bağlı olarak, devletin de ceza soruşturması veya kovuşturmasından vazgeçmesi ve suçun işlenmesiyle bozulan toplumsal düzenin barış yoluyla yeniden tesisini sağlayıcı nitelikte bir hukuksal kurumdur.”

işlemlerini yerine getirmek üzere bir uzlaştırmacı görevlendirilir. Uzlaştırmacı tarafından ilgili maddede ve Yönetmelik'te belirlenen esaslara göre uzlaştırma süreci yürütülür.

Burada kanımızca önemli olan bir husus uzlaştırmaya sonucu belirlenecek edime ilişkindir. Yönetmeliğin 33 üncü maddesinde edimin konusu belirlenmiştir. İlgili maddeye göre:

“(1) Taraflar uzlaştırma sonunda belli bir edimin yerine getirilmesi hususunda anlaşmaya vardıkları takdirde aşağıdaki edimlerden bir ya da birkaçını veya bunların dışında belirlenen hukuka ve ahlaka uygun başka bir edimi kararlaştırabilirler:

a) Fiilden kaynaklanan maddî veya manevî zararın tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

b) Mağdurun veya suçtan zarar görenin haklarına halef olan üçüncü kişi ya da kişilerin maddî veya manevî zararlarının tamamen ya da kısmen tazmin edilmesi veya eski hâle getirilmesi,

c) Bir kamu kurumu veya kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluş ile yardıma muhtaç kişi ya da kişilere bağış yapmak gibi edimlerde bulunulması,

ç) Mağdur, suçtan zarar gören, bunların gösterecekleri üçüncü şahıs veya bir kamu kurumu ya da kamu yararına hizmet veren özel bir kuruluşun belirli hizmetlerinin geçici süreyle yerine getirilmesi,

d) Toplumla faydalı birey olmayı sağlayacak bir programa katılımın sağlanması,

e) Mağdurdan veya suçtan zarar görenden özür dilenmesi.

(2) Taraflar uzlaştırma süreci sonunda edimsiz olarak da uzlaşabilirler.”

Görüldüğü üzere taraflara uzlaştırma sırasında belirlenecek edim açısından hukuka ve ahlaka uygun olma koşuluyla bir serbesti tanınmıştır. Zararın giderilmesi bakımından gerekli ve yeterli olan tarafların anlaşmalarıdır.¹⁷⁵ Dolayısıyla mağdurun kendisinden özür dilenmesi isteği gibi mağdurun kendi ihtiyaçlarına göre bir edim belirleyebilmesi mümkündür. Uzlaştırma sonunda belirlenen edimin bir defada yerine getirilmesi halinde kovuşturmayaya yer olmadığı kararı verilir ancak edimin yerine getirilmesi ileri bir tarihe bırakılmışsa, taksitlere bölünmüşse veya süreklilik arz ediyorsa kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilir (md.253/19). Aynı şekilde kovuşturma aşamasında da edimin niteliğine göre düşme veya hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararı verilecektir (md.254).

¹⁷⁵ Veli KAFES (2011), age. s.124.

Kanaatimizce uzlaştırma kurumunu gerek mağdurun zararları giderimi konusunda söz sahibi olması gerek şüpheli ve sanığın kendi hatasını telafi etmesine imkân sağlaması gibi özellikleriyle bu kurumun Ceza Muhakemesi Kanunu'muzdaki onarıcı adalet uygulamalarından biri olduğunu kabul etmek gerekmektedir.

2.1.6. Değerlendirmeler

Görüldüğü üzere uluslararası örnekler incelendiğinde suçtan doğan mağduriyetin giderilmesi çoğunlukla ceza muhakemesinin içerisinde veya muhakeme sürecinde fakat muhakeme dışı kurumlar tarafından çözümlenmeye çalışılmıştır. Hem sosyal hukuk devleti ilkesi gereği hem de mağdur hakkını temel bir insan hakkı olarak ele alan anlayışın bir gereği olarak Devlet'in suçtan doğan mağduriyetin telafi edilmesi konusunda bir yükümlülüğü olduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Gerçekten de bir suçun işlenmesini önleyememesi nedeniyle devletin suçtan doğan zararı gidermesi gerektiği anlayışı mevcut düzenlemelerde yer almaktadır.¹⁷⁶ Her ne kadar ceza muhakemesi içerisinde mağduriyetinin giderilmesi hususunu fail lehine teşvik edici nitelikte düzenlemeler bulunsa da çoğunlukla failin maddi imkânsızlıklar nedeniyle mağdurun zararını tazmin edemediği bilinmektedir.¹⁷⁷

Kanımızca mağdurun zararının öncelikle fail tarafından tazmin edilmesi, bunun yetersiz kalması halinde ise Devlet tarafından karşılanması gerekmektedir. Bu vesile ile Devletin suç mağdurlarının zararını gidermek için bir fon oluşturması¹⁷⁸ ve bu fon sayesinde mağduriyetlerin giderilmesi en iyi uygulama olacaktır.

---

¹⁷⁶ Gonca KURU (2015), "Suçtan Doğan Zararın Giderilmesinde Devletin Rolü", *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, s.3.

¹⁷⁷ Sulhi DÖNMEZER (1977), "Devlet ve Suç Mağduru İlişkisi", *İçinde, Onar Armağanı*. ss.179-191, Fakülteler Matbaası, İstanbul, s.181.

¹⁷⁸ a.g.e. s.188.

BÖLÜM III

MAĞDURLARIN KORUNMASI VE DESTEKLENMESİ

3.1. GENEL OLARAK

Bir suçun mağduru olan kişilerin ceza muhakemesine katılmasıyla birlikte yargılamanın bir süjesi haline gelmelerinden kaynaklanan ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda düzenlenen haklarına yukarıdaki bölümde yer verilmiştir. Bu hakların dışında mağdurların ceza muhakemesi boyunca korunması ve desteklenmesine yönelik hakları da bulunmaktadır.

Ceza muhakemesi boyunca mağdurları korunması ile destek ve yardım sağlanması mağdurların adalete erişimini temin etmek için önemli bir unsur olmakla beraber, bu haklar mağdurların muhakemeye katılımını teşvik ederek maddi hakikatin ortaya çıkmasına da katkı sağlayacak bir husustur.¹⁷⁹

Gerçekten de 2012/29 sayılı Direktif'in dördüncü bölümünde mağdurların özellikle ikincil mağduriyetlere veya misillemelere karşı korunması gerektiği açıkça belirtilmiştir.¹⁸⁰ Türk hukuk sisteminde ise ceza muhakemesi içerisinde veya devamında suç mağdurlarının korunması ve desteklenmesine ilişkin düzenlemelerin bulunduğu mevzuat aşağıda incelenmiştir.

3.1.1. 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda Mağdur Hakları

Türk Ceza Kanunu'nun genel ve özel hükümleri arasında özellikle mağdurun zararının giderimi hususunun ön plana alındığı düzenlemeler mevcuttur. “*Kısa süreli hapis cezasına seçenek yaptırımlar*” başlıklı 50 nci maddede hükmedilen bir yıl veya daha az süreli hapis cezasının çevrilebileceği seçenek yaptırımlar öngörülmüştür. Seçenek yaptırıma çevirme hususu takdire göre verilecek bir karar olup, suçlunun kişiliği, sosyal ve ekonomik durumu, yargılama sürecinde duyduğu pişmanlık ve suçun işlenmesindeki özelliklere göre belirlenecektir. Maddede seçenek yaptırımlar sayma usulü ile gösterilmiştir ve (b) bendinde; “*Mağdurun veya kamunun uğradığı*

¹⁷⁹ ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ KOALİSYONU ÇALIŞMA GRUBU (2010), Uluslararası Ceza Mahkemesi ve Mağdur Hakları El Kitabı, Ankara, s. 63.

¹⁸⁰ Asuman İNCEOĞLU 2014, age. s. 70.

zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle, tamamen giderilmesi” seçeneği yer almaktadır. Hapis cezasının söz konusu seçenek yaptırıma çevrilmesi failin mağduriyeti giderici bazı davranışlarda bulunmasını sağlama açısından teşvik edici olmakla beraber bu seçeneğin bir yaptırımdan ziyade, suç politikası ilkelerinin hayata geçirilmesi konusunda bir araç olduğu da düşünülmektedir.¹⁸¹

“Hapis cezasının ertelenmesi” başlıklı 51 inci maddede iki yıl veya daha az süreli hapis cezasının ertelenmesine ilişkin şartlar öngörülmüştür. Maddeye göre, failin daha önce kasıtlı bir suç nedeniyle üç aydan fazla hapis cezasına mahkûm edilmemiş olması ve mahkemede bir daha suç işlemeyeceği yönünde bir kanaat oluşması gerekmektedir. İlgili maddenin ikinci fıkrasına göre; “Cezanın ertelenmesi, mağdurun veya kamunun uğradığı zararın aynen iade, suçtan önceki hale getirme veya tazmin suretiyle tamamen giderilmesi koşuluna bağlı tutulabilir.” Madde metninden anlaşılacağı üzere bu koşul erteleme hususunda zorunlu olmayıp mahkemenin takdirine bırakılmış bir husustur. Ayrıca tazmini istenen zararın manevi zararları kapsamadığı sadece mağdurun veya kamunun uğradığı maddi zararlar olduğunu da belirtmek gerekmektedir.¹⁸²

Faile verilen cezada mağdurun zararının giderimi hususunun ön planda tutulduğu genel hükümler dışında, özel hükümler kısmında belli suç tiplerinde de mağdurlara ilişkin çeşitli düzenlemeler yer almaktadır.

“Göçmen kaçakçılığı” suçunu düzenleyen 79 uncu maddenin ikinci bendinde suç ile mağdurların hayatı bakımından bir tehlike oluşması veya suçun, mağdurları onur kırıcı bir muameleye maruz bırakılarak işlenmesi halinde cezanın yarısından üçte ikisine kadar artırılacağı öngörülmüştür.

Türk Ceza Kanunu’nun 86 ve devam maddelerinde düzenlenen kasten ve taksirle yaralama suçları ile 94 üncü maddesinde düzenlenen işkence gibi bazı suç türlerinde mağdurun suç nedeniyle daha ağır sonuçlarla karşılaşması halinde faile verilecek cezada artırım yapılacağı öngörülmüştür. Neticesi sebebiyle ağırlaşan bu haller tahdidi olarak sayılmıştır.

“Etkin pişmanlık” başlıklı 168 inci maddede hırsızlık, mala zarar verme, güveni kötüye kullanma, dolandırıcılık, hileli iflâs ve taksirli iflâs suçlarına ilişkin bir

¹⁸¹ Mahmut KOCA ve İlhan ÜZÜLMEZ (2017), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Seçkin Yayıncılık, Ankara. s.566.

¹⁸² a.g.e. s.586.

düzenleme bulunmaktadır. İlgili maddeye göre; mağdurun uğradığı zararın aynen geri verme veya tazmin edilme suretiyle tamamen giderilmesi halinde verilecek cezada indirim yapılacaktır. Bu indirim oranı zararın giderildiği ana göre değişmektedir. Eğer zarar kovuşturma başlamadan önce giderilmişse cezanın üçte ikisi kadarı, kovuşturma başladıktan fakat hüküm verilmeden giderilmesi halinde cezanın yarısına kadarının indirilecektir. Önemli olan bir husus zararın tamamen giderilmesi halidir. Suçun etkilerinin tamamen giderilmediği hallerde aksine bir düzenleme olmadıkça etkin pişmanlık hükümlerinin uygulanamayacağı düşünülmektedir.¹⁸³ Ancak etkin pişmanlığın uygulandığı suç tipleri nedeniyle ortaya çıkan zararın maddi zarar olduğu dolayısıyla mağdurun manevi zararına ilişkin mağduriyetinin giderilemeyeceği de açıktır.¹⁸⁴ Bu nedenle 4 üncü bentte yer alan mağdurun bu hususta rızasının sorulması ve etkin pişmanlık hükümlerinin bu rızaya göre uygulanacak olması mağdurların sürece etki edebilmesi açısından önemli bir düzenleme olarak karşımıza çıkmaktadır.

3.1.2. 5402 Sayılı Denetimli Serbestlik Hizmetleri Kanunu

Kanun'da denetimli serbestlik müdürlüklerinin kurulması ve görevleri düzenlenmiştir. 17.10.2019 tarihinde 7188 sayılı Kanun'la yapılan değişiklik öncesinde müdürlüklerin görevleri içerisinde, suçtan zarar gören kişilere yönelik psiko-sosyal destek hizmet sunumu ve bazı hallerde danışmanlık hizmeti sağlanacağı düzenlenmekte idi¹⁸⁵. Ancak 7188 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik sonucunda denetimli serbestlik müdürlüklerinin görevleri arasından suç mağdurlarına hizmet sunumuna ilişkin maddeler çıkartılmıştır. Bu değişiklik nedeniyle suç mağdurlarına artık psiko-sosyal destek hizmeti sunulmadığı düşünülmemelidir. Aşağıda detaylı olarak açıklanacak 63 sayılı Suç Mağdurlarının Korunmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kurulan adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinde bu hizmet sunumuna devam edilmektedir.

Kanımızca esas işi hükümlülerin takibi ve rehabilitasyonu olan bu müdürlüklerden mağdurla ilgili görevlerin alınması ve mağdurların bu müdürlüklere başvurmayacak olması mağdurun süreçteki rolü ve onarıcı adalet anlayışı ile örtüşmektedir.

---

¹⁸³ Age. s.438.

¹⁸⁴ Veli KAFES 2011, agm. s.130.

¹⁸⁵ Esra ALAN AKÇAN 2013, age. s. 194.

3.1.3. 5726 Sayılı Tanık Koruma Kanunu

5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu'nun 2 nci maddesinde yapılan "tanık" tanımında tanık sıfatıyla dinlenen suç mağdurları da dahil edilmiştir. Kanun hükümlerine göre bir takım tanık koruma tedbirleri öngörülmüştür ve bu kapsamdaki kişiler ceza muhakemesinde tanık olarak dinlenenler ile Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 236 ncı maddesine göre tanık olarak dinlenen suç mağdurlarını kapsamaktadır.

Tanık koruma tedbirleri Kanun'un 5 inci maddesinde düzenlenmiştir. Bu tedbirler:

"Kimlik ve adres bilgilerinin kayda alınarak gizli tutulması ve kendisine yapılacak tebligatlara ilişkin ayrı bir adres tespit edilmesi, duruşmada hazır bulunma hakkına sahip bulunanlar olmadan dinlenmesi ya da ses veya görüntüsünün değiştirilerek özel ortamda dinlenmesi, tutuklu veya hükümlü olanların durumlarına uygun ceza infaz kurumu ve tutukevlerine yerleştirilmesi, fizikî koruma sağlanması, kimlik ve ilgili diğer bilgi ve belgelerin değiştirilmesi ve düzenlenmesi, geçici olarak geçimini sağlama amacıyla maddî yardımda bulunulması, çalışan kişinin iş yerinin ya da iş alanının değiştirilmesi veya öğrenim görenin devam etmekte olduğu her türlü eğitim ve öğretim kurumunun değiştirilmesi, yurt içinde başka bir yerleşim biriminde yaşamasının sağlanması, uluslararası anlaşmalara ve karşılıklılık ilkesine uygun şekilde, geçici olarak başka bir ülkede yerleştirilmesinin sağlanması, fizyolojik görünümünün estetik cerrahi yoluyla veya estetik cerrahi gerektirmeksizin değiştirilmesi ve buna uygun kimlik bilgilerinin yeniden düzenlenmesi" şeklinde sıralanmıştır.

Ancak bu tedbirler, kişilerin beden bütünlüğü veya mal varlığı ağır ve ciddi bir tehlike içinde bulunması ve korunmalarının zorunlu olması halinde uygulanabilecektir.

3.1.4. 5395 Sayılı Çocuk Koruma Kanunu

Korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunması ile haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasların belirlenmesi amacıyla 03.07.2005 tarihinde 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu kabul edilmiştir. Kanun ile hem suça sürüklenen çocuklar için hem de bedensel, zihinsel, ahlaki, sosyal ve duygusal gelişimi ile kişisel güvenliği tehlikede olan, ihmal veya istismar edilen ya da suç mağduru (md. 3) olan çocuklar için düzenlemeler yapılmıştır.

Kanun'un 5 inci maddesinde danışmanlık tedbiri, eğitim tedbiri, bakım tedbiri, sağlık tedbiri ve barınma tedbiri olmak üzere koruyucu ve destekleyici tedbirlere yer

verilmiştir. Diğer tedbirlerden farklı olarak danışmanlık tedbiri çocuğun bakımından sorumlu olan kişilere çocukları yetiştirme konusunda (md.5/a), barınma tedbiri ise barınma yeri olmayan çocuklu kişilere veya hayatı tehlikede olan hamile kadınlar (md. 5/e) için de uygulanabilmektedir.

Kanun ile Cumhuriyet başsavcılıkları bünyesinde bir çocuk bürosu kurulmuştur ve bu büronun görevlerinden biri de:

“Korunma ihtiyacı olan, suç mağduru veya suça sürüklenen çocuklardan yardıma, eğitime, işe, barınmaya ihtiyacı olan veya uyum güçlüğü çekenlere ihtiyaç duydukları destek hizmetlerini sağlamak üzere, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde çalışmak, bu gibi durumları çocukları korumakla görevli kurum ve kuruluşlara bildirmek” olarak belirlenmiştir.

Kanun’un 33 üncü maddesinde sosyal çalışma görevlileri düzenlenmiştir. 7188 sayılı Kanun ile yapılan değişiklik öncesinde sosyal çalışmaları mahkemelere atanmakta iken değişiklik sonrasında sosyal çalışma görevlileri mahkemelerde görevlendirilmek üzere adliyelere atanır şeklinde düzenlenmiştir. Mahkemede görevlendirilen sosyal çalışma görevlilerinin görevlerinden birisi de *“Görevlendirildikleri çocuk hakkında derhâl sosyal inceleme yapmak, hazırladıkları raporları kendilerini görevlendiren mercie sunmak”*tır. Sosyal çalışma görevlisi tarafından hazırlanan sosyal inceleme raporları tedbirlerin uygulanması açısından hâkime yol gösteren önemli bir unsurdur.¹⁸⁶

Mağdur çocuklara yönelik özellikli bir düzenleme de yukarıda bahsedildiği üzere Ceza Muhakemesi Kanunu’nda yer almaktadır. Buna göre; mağdur, 18 yaşını doldurmamış ise istemi aranmaksızın bir vekil görevlendirilecektir (md.234/2).

Her ne sebeple olursa olsun çocukların adli sisteme dahil olduğunda yetişkinlere oranla daha fazla korunmaya muhtaç olacakları açıktır. Türkiye’de çocuk haklarına ilişkin girişimler uluslararası çalışmalarla eş zamanlı olarak ilerlemiş¹⁸⁷ olsa da Çocukların Adalete Erişim Hakkı Çerçevesinde Hukuki Yardım Hizmetlerine Dönük İhtiyaç Analizi Raporu’nda¹⁸⁸ belirtildiği üzere; alternatif/onarıcı adalet mekanizmaları eksikliği ve uzman mahkeme azlığı, fiziksel ve mekânsal eksiklik, yetersizlik ve uygunsuzluk sorunları, iş yükü ve çalışma koşullarından kaynaklanan

¹⁸⁶ Feridun YENİSEY 2017, age. s.139.

¹⁸⁷ Ahmet POLAT 2014, age. s.138.

¹⁸⁸ Neva ÖZTÜRK, Gökçen TANER ve Ersoy KONTACI (2019), *Çocukların Adalete Erişim Hakkı Çerçevesinde Hukuki Yardım Hizmetlerine Dönük İhtiyaç Analizi*, Şen Matbaa, Ankara, s.64.

sorunlar ve paydaşlar arası koordinasyon eksikliğinden kaynaklanan sorunlar başlıca çocukların adalete erişim hakkına ilişkin genel sorunlardır.

3.1.5. 5233 Sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkındaki Kanun

5233 sayılı Terör ve Terörle Mücadeleden Doğan Zararların Karşılanması Hakkındaki Kanun 17.07.2004 yılında kabul edilmiştir. Kanun'un genel gerekçesinde¹⁸⁹; terör mağdurlarının zararlarının hızlı ve etkin şekilde karşılanamaması nedeniyle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne yapılan başvurulara vurgu yapılmıştır. Bu yöndeki gereksinimler dikkate alınarak kişilerin terör olayları nedeniyle uğramış oldukları maddi zararların hızlı bir şekilde tazmini amacıyla özel bir yargı öncesi mekanizma oluşturulması amacıyla ilgili Kanun kabul edilmiştir. Her ne kadar genel hukuk kuralları gereği Kanun'un kabul edildikten sonraki olaylar için uygulanacağı düşünülse de geçici 1 inci maddesinde de belirtildiği üzere kişilerin 19.07.1987 tarihi ile bu Kanun'un yürürlüğe girdiği tarih arasında işlenen eylemler nedeniyle uğramış oldukları zararların tazmin edilmesinin önü açılmıştır. Ancak bunun için kişilerin bu Kanun'un yayınladığı tarihten itibaren bir yıl içerisinde başvuru yapması gerekmektedir.

Kanun kapsamında terör veya terörle mücadele kapsamında yürütülen eylemlerden doğan her türlü zarar karşılanmamaktadır. Kanun kapsamında karşılanacak zararlar 7 inci maddede belirtilmiştir. Bu zararlar:

“Hayvanlara, ağaçlara, ürünlere ve diğer taşınır ve taşınmazlara verilen her türlü zararlar, yaralanma, engelli hâle gelme ve ölüm hâllerinde uğranılan zararlar ile tedavi ve cenaze giderleri, terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle kişilerin mal varlıklarına ulaşamamalarından kaynaklanan maddî zararlar” şeklinde sıralanmıştır.

Maddeden de anlaşılacağı üzere söz konusu eylemler neticesinde meydana gelen manevi zararlar kanun kapsamında karşılanacak zarar kalemleri arasında yer almamaktadır.

---

¹⁸⁹ “Bu çerçevede yapılan çalışmalar sonunda, terör eylemlerinin ülkemizde yoğun olarak yaşandığı 19.7.1987 tarihi ile 30.11.2002 tarihi arasında, terör eylemleri veya terörle mücadele kapsamında yürütülen faaliyetler nedeniyle zarar gören kişilerin maddi zararlarının yargı yoluna gitmelerine gerek kalmadan, idarece en kısa süre içinde ve sulh yoluyla karşılanmasını, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine ancak bu yolla sonuç alamayanların başvuruları, verilen tazminat miktarlarının haksız zenginleşme aracı olarak kullanılmasının önlenmesi amacıyla bu Tasarı hazırlanmıştır” <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c057/tbmm22057117ss0650.pdf>

Manevi zararların bu Kanun kapsamında olmayışı tartışmalara neden olmuştur. Manevi zararın parayla ölçülmesi mümkün olmadığı için, bu tür zararların tespiti konusunda, zararın hesaplanması değil, takdir edilmesi söz konusu olur ki Danıştay kararlarında da bu husus “takdire” şeklinde ifade edilmektedir.¹⁹⁰ Dolayısıyla kişiler manevi zararlarının tazmini için yargı yerlerine başvurabilecektir.

Kanun’a göre, Zarar gören kişilerin veya bu kişilerin mirasçılarının zarar konusu olayın öğrenilmesinden itibaren altmış gün içinde ve herhâlde olayın meydana gelmesinden itibaren bir yıl içinde zararın gerçekleştiği veya zarar konusu olayın meydana geldiği il valiliğine başvurmaları gerekmektedir. Valilik bünyesinde yine Kanun’un kapsamına göre başvuru yapıldıktan sonra on gün içinde zarar tespit komisyonları kurulur. Bu komisyonlarda kişilerin zararı tespit edilir. Zararlar tespit edilirken kişilerin beyanı, ilgili mercilerdeki bilgi ve belgelerden hatta bilirkişilerden faydalanılmaktadır.

3.1.6. 6284 Sayılı Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun

Kadına yönelik ayrımcılığın en belirgin göstergelerinden olan kadına yönelik şiddet tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de oldukça yaygındır.¹⁹¹ Aile içi şiddet kendine özgü dinamikleri ve riskleri ile diğer suçlardan farklı olmakla birlikte aynı zamanda şiddetin en yaygın şekli olarak kabul edilmektedir.¹⁹² Her ne kadar son yıllarda bu alanda önemli adımlar atılmış olsa da uzun bir süre boyunca adli makamların mağdurun kadın olduğu hallerde aile içindeki çekişmelere müdahale etmek istemediği gözlemlenmiştir.¹⁹³ Bu tutumun da şiddet mağduru kadınların adalet mekanizmasına dahil olmasını engelleyecek bir husus olduğu açıktır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önünde görülen ve aile içi ve kadına karşı şiddet alanında kanımızca ülkemiz açısından çok önemli bir yeri olan Opuz¹⁹⁴ davasına değinilmesinde fayda bulunmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi tarafından yapılan incelemede AİHS’nin 2, 3 ve 14 üncü maddelerinin ihlal edildiği tespit edilmiştir. İnceleme yapılırken, 765 sayılı Ceza Kanunu, 4320 sayılı Ailenin

¹⁹⁰ Müzeyyen E. DURKAL (2018), “Terörden ve Terörle Mücadeleden Doğan Tazminat Sorumluluğunun Dayanağı”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 13, s. 355.

¹⁹¹ Kasım TATLILIOĞLU, İsmail KÜÇÜKKÖSE (2015), “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme ve Müdahale Hizmetleri”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 13, s.195

¹⁹² Ahmet POLAT 2014, age. s.134

¹⁹³ Sulhi DÖNMEZER (2020), *Kriminoloji*, 9.Baskı, Emsal Matbaa, Ankara, s.170

¹⁹⁴ Opuz v. Türkiye, Başvuru No. 33401/02, Karar T. 09.09.2009

Korunmasına Dair Kanun, Ailenin Korunmasına Dair Kanunun Uygulanması Hakkında Yönetmelik, Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (“CEDAW”) ve Türkiye’de aile içi şiddet ve kadınların durumuna ilişkin bazı sivil toplum kuruluşlarının hazırlamış oldukları raporlar üzerinden gidilmiştir.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi 2 nci madde yönünden yaptığı incelemede daha evvel de devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında belirlenen devlet makamlarının tehlikenin varlığından haberdar olmaları gibi kriterlere değinmiştir. Mahkeme başvuran ve annesine yönelik olarak süregelen tehlikenin varlığından birçok kez yetkililerin haberdar olduklarını kabul etmekle beraber ceza davalarının beraat ve düşme gibi kararlarla sonuçlanmasının da altını çizmiştir. Devlet makamlarının H.O’nun başvuranın annesine karşı ölümcül bir saldırı yapacağını öngörmesi gerektiğine kanaat etmekle beraber o dönemki iç hukuk yolları da gözetilerek bu saldırıların önlenmesi için resen 4320 sayılı Kanun kapsamında tedbirler almayarak üzerine düşen gerekli önlemleri almadığına bu nedenle de pozitif yükümlülükleri yerine getiremediğine kanaat etmiştir. Mahkeme başvuranın annesinin yaşam hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir.

Yine Mahkeme, başvuranın fiziksel yaralanma ve psikolojik baskı şeklinde maruz kaldığı şiddetin, AİHS’in 3 üncü maddesi kapsamında kötü muamele kabul edilecek derecede ciddi olduğunu, yerel makamların tekrarlanan bu suçun önlenmesi için gerekli tedbirleri almadığını ve başvuranın yoğun bir fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kaldığını kabul ederek AİHS’in 3 üncü maddesinin de ihlal edildiğini kabul etmiştir. Söz konusu davada 2 ve 3 üncü madde ile birlikte Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ayrımcılık yasağını düzenleyen 14 üncü maddesinin de ihlal edildiği tespit edilmiştir. Mahkeme yapmış olduğu değerlendirmede her ne kadar kanun önünde kadın erkek eşitliği kabul edilmiş ise de Türkiye’de aile içi şiddet konusunda “adli pasiflik” olduğunu kabul etmiştir. Bu incelemeyi yaparken yukarıda adı geçen sivil toplum kuruluşlarının raporları dikkate alınmıştır. Söz konusu raporlarda o dönem adli makamların aile içi şiddeti “aile içi bir mesele” olarak nitelendirdiklerine dair tespitlere atıf yaparak; *“Türkiye’deki genel ve ayrımcı adli pasifliğin, aile içi şiddeti teşvik eden bir atmosfer yarattığına ilişkin prima facie bir göstergenin mevcudiyetini ispat edebildiği”* kanaatine ulaşmıştır.

Kararın bir bölümünde; 4320 sayılı Ailenin Korunması Hakkındaki Kanun bir tedbir kanunu olmasına rağmen mahkemeler tarafından yasada, koruma kararı verilmesi için bulunması gereken delillere ilişkin herhangi bir hüküm bulunmamasına

rağmen yargıçların koruma tedbirini herhangi bir ceza yargılaması gibi algılayarak delil olmadan koruma kararı vermemeleri¹⁹⁵ konusunda da eleştirilmiştir.

11 Mayıs 2011 yılında İstanbul’da imzaya açılan, Kadınlara Karşı Şiddet ve Ev İçi Şiddetin Önlenmesi ve Bunlarla Mücadeleye Dair Avrupa Konseyi Sözleşmesi kısa adıyla İstanbul Sözleşmesi’nin imzalanmasının ardından 08.03.2012 tarihinde 6284 sayılı Aile İçi Şiddet ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun kabul edilmiştir. 6284 sayılı Kanun’un 23 üncü maddesi ile 4320 sayılı Ailenin Korunmasına Dair Kanun yürürlükten kaldırılmıştır.

6284 sayılı Kanun ile sadece şiddete uğrayan veya şiddete uğrama tehlikesi bulunan kadınlara, çocuklara, aile bireylerine ve tek taraflı ısrarlı takip mağduru olan kişilere yönelik şiddetin önlenmesi değil aynı zamanda bu kişilerin korunması da amaçlanmıştır (md. 1). Bu kapsamda Kanun’da mağdurları şiddetten ve şiddet tehlikesinden korumayı amaçlayan düzenlemelerle birlikte mağdurları destekleyici hizmetlerin öngörüldüğü düzenlemeler de bulunmaktadır.

Kanun’da şiddet mağduru, şiddet olarak tanımlanan tutum ve davranışlara doğrudan ya da dolaylı olarak maruz kalan veya kalma tehlikesi bulunan kişi ile şiddetten etkilenen veya etkilenme tehlikesi bulunan kişileri ifade etmektedir. (md. 2) Kanaatimizce bu tanım özellikle “*şiddete maruz kalma tehlikesi bulunan kişiler*” ibaresi nedeniyle sakıncalıdır. Aile içi şiddete maruz kalma tehlikesi bulunan kişiler için tedbirlerin alınması kesinlikle gerekli olmakla birlikte kanunun genelinde kullanılan şiddet uygulayan ve şiddet mağduru ifadelerinin uygun şekilde kullanılmadığı değerlendirilmektedir. Nitekim Anayasa Mahkemesi tarafından 20.06.2019 tarihinde bir ihlal kararı verilmiştir. İlgili Karar¹⁹⁶’da:

“6284 sayılı Kanun’da “şiddet uygulayan” kavramı kullanılmış ise de bu tabirin her olayda uygulayıcılar tarafından kullanılmasını zorunlu kılan bir hüküm bulunmamaktadır. Mahkeme ve ilgili makamlar tarafından verilen tedbir kararlarında “şiddet uygulayan” yerine başka uygun tabirlerin kullanıldığı da görülmektedir. Zira uygulama açısından genel anlamda “şiddet uygulayan” ibaresinin kişinin suç konusunu doğurabilecek eylemleri işlediği izlenimini oluşturan, sorunlu bir tabir olduğu anlaşılmaktadır. Somut olayın koşullarında başvuru hakkında “şiddet uygulayan” ifadesinin kullanılmasının, başvuru hakkındaki takipsizlik kararına konu

¹⁹⁵ SEVER Çiğdem (2012), “Kadına Karşı Ev içi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Opuz v. Türkiye Kararı”, *Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, S.10.

¹⁹⁶ AYM GK. 20.6.2019. Başvuru no: 2016/6038

eylemi işlediği ya da farklı şiddete yönelik eylemleri fiilen gerçekleştirdiği izlenimini doğurduğu anlaşılmıştır. Bu açıdan kararda geçen ifadelerle başvurucunun tedbire konu eylemleri işlediği veya suçlu olduğu inancının yansıtıldığı sonucuna ulaşılmıştır.”

Anılan gerekçelerle Anayasa'nın 36 ve 38 inci maddelerinde güvence altına alınan masumiyet karinesinin ihlal edildiğine karar verilmiştir.

Kanun'un 14 üncü maddesi ile şiddet mağduru kadınlara destek hizmeti vermek ve şiddetin önlenmesi ile koruyucu ve önleyici tedbirlerin etkin olarak uygulanmasını takip etmek üzere şiddet önleme ve izleme merkezleri kurulmuştur. Şiddet önleme ve izleme merkezleri tarafından suç mağdurlarına bilgilendirme, yönlendirme, rehberlik etme ve danışmanlık yapmak şeklinde hizmetler sunulmaktadır (md.15/2).

3.1.7. 5187 Sayılı Basın Kanunu

09.06.2004 tarihinde kabul edilen 5187 sayılı Basın Kanunu'na göre “cinsel saldırı, cinayet ve intihar” olayları hakkında haber vermenin sınırlarını aşan veya bu fiillere özendirilecek nitelikte yazı ve resim yayınlayanlar hakkında yaptırım öngörülmektedir. İlgili Kanun'un 20 ve 21 inci maddeleri birlikte değerlendirildiğinde haber verme amacını aşmayan, 18 yaşından küçük suç failleri ile mağdurların kimliklerini açıklayacak ya da tanınmalarına yol açacak haberlerin yapılmaması gerekmektedir.

24.03.2016 tarihinde kabul edilen 6698 sayılı Kişisel Verilerin Korunması Kanunu'nda da kimliği belirli veya belirlenebilir gerçek kişiye ait her türlü veri kişisel veri olarak tanımlanmıştır. Kişilerin ad ve soyad bilgileri başta olmak üzere, adresleri, iletişim bilgileri ve hatta sosyal medya hesapları dahi kişisel veri olarak kabul edilmektedir. Bu verilerin korunması hakkı ile aile ve özel hayatın gizliliği hakkını birbirinden ayrı düşünmek imkansızdır. Kimi zaman mağdurun kişisel verilerinin paylaşılması mağdurun kendi güvenliği için bir risk oluştururken kimi zaman da paylaşılan eski görüntüleri aile bireyleri için tekrarlanan veya yeni mağduriyetlere yol açmaktadır.

Anayasa Mahkemesi Genel Kurulu'nun 03.03.2016 tarihli 2013/5653 başvuru sayılı dosyasında almış olduğu kararda¹⁹⁷:

¹⁹⁷ AYM Başvuru no: 2013/5653 Tarih: 03.03.2016

“..İfade ve basın özgürlüğü ile şeref ve itibarın korunması hakkı, eşit düzeyde koruma gerektiren temel hak ve özgürlüklerdir. Bu nedenle bozulan dengenin her iki temel hak arasında tekrar kurulması zorunluluk olmuştur. İnternet haberciliği ile birlikte unutulmanın zor olduğu günümüzde anılan dengenin tekrar kurulabilmesi şeref ve itibar yönünden bireylerin unutulma hakkının kabul edilmesi ile mümkün olabilir. Bu bağlamda unutulma hakkı adil dengenin kurulması için vazgeçilmez niteliktedir.” İfadelerine yer vererek söz konusu haklar arasındaki dengenin önemine vurgu yapmıştır.

3.2. MAĞDURLARIN DESTEKLENMESİ VE MAĞDUR HİZMETLERİ

Görüldüğü üzere mağdurlara ceza muhakemesi sürecinde sahip oldukları haklardan bazıları aynı zamanda mağdurun desteklenmesine de katkı sağlamaktadır. Mağdur desteği terimi kamu kurumu olsun veya olmasın çeşitli kurumlar vasıtasıyla “mağdurları desteklemeye adanmış hizmetler”i kapsamaktadır.¹⁹⁸ Yukarıda değinildiği üzere 2012/29 sayılı Direktif’in 8 ve 9 uncu maddelerinde de mağdurların destek hizmetlerine erişimi ve bunların kapsamı belirlenmiştir.

Avrupa’da daha çok devlet tarafından bütçelerine katkı sunulan sivil toplum örgütleri üzerinden suç mağdurlarına destek hizmetleri sunulduğu bilinmektedir.¹⁹⁹ Her ne kadar ülkemizde son yıllara kadar etkili bir destek mekanizmasından söz etmek mümkün gözükme de son yıllarda mağdurların ceza muhakemesi sürecinde sahip oldukları haklara etkili erişimlerini güvence altına almak amacıyla somut adımlar atılmıştır.

3.2.1. Mukayeseli Hukukta Mağdur Hizmetleri

Amerika Birleşik Devletleri’nde yoğunluklu olarak mağdurların haklarının geliştirilmesi, cezaların ağırlaştırılması gibi politikalar ön planda tutulurken, Avrupa’da genel olarak mağdurlara yönelik hizmetlerin geliştirilmesi ve yasal değişiklik talepleri gündeme gelmiştir.²⁰⁰ Bununla beraber cinsel istismar mağdurlarının korunma hakkı kapsamında önemli bir adım Amerika Birleşik Devletleri tarafından 1988 yılında atılmıştır ve içinde adli makamların, avukatların, psikiyatristlerin ve doktorların bulunduğu, istismarı araştırmak, mağdur çocuğu rehabilite etmek ve delillerin toplanması için iş birliği içinde çalışılan Çocuk İzlem

¹⁹⁸ Aertsen, I. Türkiye’de Mağdur Haklarının ve Mağdurlara Verilen Hizmetlerin Güçlendirilmesi: Etkin Uygulamaya Doğru. Yurt Dışı İnceleme ve Çalışma Ziyareti Raporları. s.30

¹⁹⁹ a.g.e. s.41

²⁰⁰ Ahmet POLAT 2014, age. s.27

Merkezleri (CACs) kurulmuştur.²⁰¹ Yine mağdurların 1988 yılı itibariyle 47 eyalette mağdurların beyanlarının hükme esas alınması kabul edilmiştir.²⁰²

Kanada’da benzer şekilde 1988 yılına kadar mağdurlara destek amaçlı bazı organizasyonlar bulunmaktaydı ve 1988 yılında bunlar “*Suç Mağdurlarına Yardım Merkezi (CAVAC)*” adı altında bir araya toplanmıştır.²⁰³ Bu merkezlerde suç mağdurlarına bilgilendirme ve ihtiyaçları olan hizmetlere yönlendirme dahil birçok hizmet sunulmaktadır.²⁰⁴

İngiltere’de 1970’li yıllardan itibaren mağdur hizmetleri alanında yapılanmalar kurulmaya başlanmıştır ve ilk kadın sığınma evi (Refuge) 1972 yılında Londra’da kurulmuştur.²⁰⁵ Başta bilgilendirme olmak üzere mağdurlara sunulacak hizmetler Suç Mağdurları için Uygulama Kanunu’nda ayrıntılı şekilde belirlenmiştir. Kanun’da bu hizmetleri sunacak kamu kurumları sayma yöntemi ile belirlenmiştir. Bununla birlikte gönüllü kuruluşları da içeren diğer birimlerin bu hizmetleri sunabileceği ancak bu Kanun kapsamında olmadıkları belirtilmiştir.²⁰⁶ İngiltere’de Adalet Bakanlığı ve İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak hizmet sunan mağdur destek hizmetleri birimleri bulunmakla birlikte ülke genelinde sivil toplum kuruluşlarının daha aktif olduğu gözlemlenmektedir.²⁰⁷ Özellikle mağdurlara bilgilendirme, yönlendirme ve destek hizmetlerinin sunulduğu “Elephant and Castle Mağdur Bakım Birimi” ve bütçe kaynağının %80’ini Devlet’in karşıladığı “Refuge” mağdurlara hizmet sunan önemli sivil toplum kuruluşlarındandır.²⁰⁸

Almanya’da 2004 tarihli Mağdurun Haklarını İyileştirme Kanunu kapsamında istemi üzerine suçtan zarar görenin ceza muhakemesi süreci ve sanığın infazına ilişkin hususlar hakkında bilgilendirilmesi kural haline getirilmiştir.²⁰⁹ Adalet Bakanlığı bünyesinde özel bir mağdur hakları birimi bulunmamakla birlikte, mağdurlara yönelik hizmetler Adalet Bakanlıklarına bağlı olan Sosyal Hizmet Daireleri kontrolünde ve bütçeleri belediyeler tarafından karşılanan dernekler tarafından yürütülmektedir ancak

²⁰¹ Mehmet Zafer DANIŞ, Metin AYGÜN, Mehmet KARASU ve Yasemin DANIŞ 2019, age. s.521.

²⁰² D.L. ROLAND (1989), “Progress in the Victim Reform Movement: No Longer the Forgotten Victim”. *Pepperdine Law Review*, Cilt 17, Sayı 1, s.50.

²⁰³ Jo-Anne WEMMERS (2003), *Introduction à la victimologie*. Montréal: Presses de l’Université de Montréal, s.52.

²⁰⁴ a.g.e. s. 52

²⁰⁵ Yurt Dışı İnceleme ve Çalışma Ziyareti Raporları. S.54.

²⁰⁶ İngilizce metin için bkz: Code of Practice for Victims of Crime - October 2015 (publishing.service.gov.uk)

²⁰⁷ Adalet Bakanlığı 2016c, Yurt Dışı İnceleme ve Çalışma Ziyareti Raporları. S.69.

²⁰⁸ a.g.e. S.69.

²⁰⁹ Mehmet Beyhan Seçkin 2018, age. s.141.

Ülke genelinde mağdurlara hizmet sunan ve bütçesinin büyük bir kısmının Devlet tarafından karşılandığı birçok sivil toplum örgütü de faaliyet göstermektedir.²¹⁰ Ayrıca adliye savcılık ve polis teşkilatlarında mağdurlar için özel odalar bulunmakta olup burada uzmanların görev yapması sağlanmaktadır.²¹¹

Fransa’da da benzer bir şekilde “*Le service de l’acces au droit et a la justice et de l’aide aux victimes*” ismiyle hukuk ve adalete erişim ile mağdurlara yardım servisi Kanun kapsamında mağdurlara tanınan hak ve hizmet sunumunda Adalet Bakanlığı bünyesinde faaliyet göstermekte olup yine Devlet tarafından bütçe desteği alan birçok sivil toplum kuruluşu da iş birliği içinde görev yapmaktadır.²¹²

Türkiye’deki mağdur destek sistemi alt yapısı Avrupa Birliği’ndeki uygulamalara göre daha zayıf olsa da²¹³ özellikle son yıllarda mağdur destek hizmetlerinin sunumunda önemli rol oynayan kurumlar oluşturulmaya başlanmıştır.

3.2.2. Türk Hukukunda Mağdurun Desteklenmesi

Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu tarafından hazırlanan 30.05.2013 tarihli araştırma ve inceleme raporu²¹⁴ ve Adalet Bakanlığı İç Denetim Birimi Başkanlığı tarafından hazırlanan 28.06.2013 tarihli raporlarda²¹⁵ Türkiye’de kadınlar ve çocuk mağdurlar başta olmak üzere suç mağdurlarının genel durumu, muhakeme içerisindeki durumları ve mağdurlara hizmet sunan kurumların etkililiği araştırılmıştır. İlgili raporlarda mağdurların adalete erişiminin güçlendirilmesi için birtakım öneriler yer almakla birlikte her iki raporda özellikle Türkiye’de mağdurlara adli süreçlerde sunulacak hizmetleri düzenleyen ve bu hizmetleri yerine getirecek teşkilatlanmayı belirleyen temel bir kanun bulunmayışı temel eksiklik olarak belirtilmiştir.

Anılan raporlar çerçevesinde; mağdurlara adli süreçte destek olmak, rehberlik hizmeti sunmak, ikincil mağduriyetler yaşamalarının önüne geçmek ve benzer sair hizmetleri yerine getirmek üzere mağdur hakları alanında uzmanlaşmış bir birimin

²¹⁰ Adalet Bakanlığı 2016c, Yurt Dışı İnceleme ve Çalışma Ziyareti Raporları. S.109.

²¹¹ a.g.e. s.111.

²¹² a.g.e. s.207

²¹³ Bayram ERZURUMLUOĞLU (2013), “Türkiye ve AB’de Suç Mağdurlarının Korunması: Türkiye “Sanık Merkezli Adalet Sisteminden “Mağdur Merkezli Adalet” Sistemine Geçiş Sürecinin Neresinde Bulunmaktadır?”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 13, s.94.

²¹⁴ <http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/Kad%C4%B1n-ve-%C3%87ocuklara-Y%C3%B6nelik-%C5%9Eiddetle-M%C3%BCadele-Kapasite-ve-%C4%B0mk%C3%A2nlar%C4%B1n-%C4%B1n-De%C4%9Ferlendirilmesi-Devlet-Denetleme-Kurulu-Raporu.pdf>

²¹⁵ Adalet Bakanlığı 2013, Ceza Adalet Sisteminde Mağdur Hakları, 10 Temmuz 2013 Tarihli Rapor, Rapor No: 2013/3.

Adalet Bakanlığı bünyesinde kurulması zorunluluğu ortaya çıkmıştır.²¹⁶ Bu zorunluluk neticesinde 18 Kasım 2013 tarihinde Ceza İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde Mağdur Hakları Daire Başkanlığı kurulmuştur. Bunun akabinde ise mağdurlara adli süreç boyunca sunulan hizmetleri düzenleyen ve sunulacak hizmetlerin teşkilat alt yapısını oluşturan 63 sayılı Suç Mağdurlarının Korunmasına Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 10 Haziran 2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

3.2.2.1. 63 Sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi

Soruşturması ve kovuşturması Türkiye’de yürütülen suçlara ilişkin ortaya çıkan mağduriyetler ile suç mağdurlarına sağlanan hizmet ve yardımlara ilişkin usul ve esasları düzenleyen Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi 10 Haziran 2020 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Kararname ile Cumhurbaşkanlığı Teşkilatı Hakkında 1 nolu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin 53 üncü maddesi²¹⁷ değiştirilmiş ve “Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı” Adalet Bakanlığı ana hizmet birimi olarak yapılandırılmıştır.

Kararname’nin 2 nci maddesinde çeşitli tanımlar yapılmıştır. Öncelikle 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ve 4787 sayılı Aile Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine İlişkin Kanun’da yer alan, Adalet Bakanlığı ve adliyeler

²¹⁶ Adalet Bakanlığı 2016b, İnceleme ve Değerlendirme Raporları. s.59.

²¹⁷ “(1) Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığının görev ve yetkileri şunlardır:
a) Kırılğan gruba yönelik hak ve hizmetlerin geliştirilmesi ve uygulanmasına ilişkin faaliyetleri yürütmek,
b) Mağdurların kendilerine tanınan haklar ve yardımlar konusunda bilgilendirilmesine yönelik çalışmalar yürütmek,
c) Adli desteğe ihtiyaç duyanlara uygun müdahale programları geliştirmek, tekrarlanan mağduriyetleri önleyici tedbirler almak ve psiko-sosyal destek hizmetlerinin geliştirilmesine ve uygulanmasına yönelik faaliyetleri yürütmek,
ç) Mağdurların adalete erişimini güçlendirmeye yönelik çalışmalar yapmak ve uygulamak,
d) Adli süreçte tanıklara yönelik hizmetlerin geliştirilmesine ve uygulanmasına ilişkin faaliyetleri yürütmek,
e) Adliyelerde görev alan pedagog, psikolog ve sosyal çalışmacı gibi uzmanların çalışma usul ve esaslarını belirlemek,
f) Adli yardımla ilgili mevzuatın Bakanlığa verdiği görevleri ilgili kurum ve kuruluşlarla işbirliği halinde yürütmek ve adli yardım hizmetlerinin etkin ve verimli bir şekilde işleyişine yönelik tedbirleri almak,
g) Görev alanına giren konularda kamu kurum ve kuruluşları veya sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapmak,
ğ) Mağdurların her alanda desteklenmesini sağlamak amacıyla toplumsal farkındalığı artırıcı faaliyetlerde bulunmak,
h) Bakan tarafından verilen diğer görevleri yapmak.”

bünyesinde psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı olarak görev yapan kişiler “adli destek görevlisi” olarak tanımlanmıştır. Adli destek görevlileri tarafından yapılacak bireysel değerlendirme sonucunda suçtan daha fazla etkilendiği ve korunması gerektiği tespit edilen mağdurlar ile adli sisteme dâhil olan çocuklar ise kırılğan grup olarak tanımlanmıştır. Literatürde çeşitli kişi gruplarını sayma yoluyla belirlenen kırılğan grup tanımının bu şekilde yapılması 2012/29 sayılı Direktif ile uyumludur.

Kararname ile destek hizmetleri sunulurken eşitlik, insan onuruna saygı, dürüstlük ve mahremiyet ilkesinin esas alınması, mağdurun adli yardıma erişimi ve mağdura vekil tayini, sunulan destek hizmetlerinin gecikmeksizin ve iş birliği içerisinde yürütülmesi, mağdurların kişisel verilerinin gizliliği, çocuğun üstün yararı gibi ilkelerin gözetileceği ve hizmet sunumunda sivil toplum örgütlerinden ve gönüllülerden de yararlanabileceği hüküm altına alınmıştır. (md.3)

Kararname'nin “teşkilat” başlıklı üçüncü bölümünde; mağdurları bilgilendirmek ve yönlendirmek, kırılğan grup mağdurlara yönelik destek hizmetleri sunmak, mağdurlara yönelik müdahale programları uygulamak, tekrarlanan mağduriyetleri önleyici tedbirler almak ve psiko-sosyal destek hizmetlerini yürütmek gibi görevleri yerine getirmek üzere adliyelerde adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinin kuruluşu düzenlenmiştir.

Kararnamede tüm mağdurlara sunulacak bilgilendirme ve yönlendirme hizmeti (md.4), korunma ve suçun tekrarının önlenmesi (md.5), bazı mağdurlara sunulacak hizmetler (md.6), kırılğan gruplara sunulacak hizmetler (md. 7), cinsel suç mağdurlarına yönelik hizmetler (md.9) ve adli görüşme odaları (md. 8) düzenlenmiştir.

Kanımızca mağdurlara destek sunumunda bütüncül bir yaklaşımın göstergesi olarak, kararname ile mağdur ile temas eden kolluk birimleri, Cumhuriyet başsavcılıkları, ceza infaz kurumları ve adli destek görevlilerine ilişkin çeşitli yükümlülükler düzenlenmiştir. Yine Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Millî Eğitim Bakanlığı, üniversiteler, belediyeler ve diğer kamu kurum ve kuruluşları ile iş birliği içinde olunacağı düzenlenmiştir.

Kasten öldürme ve kasten öldürmeye teşebbüs, neticesi sebebiyle ağırlaşmış yaralama, çocuğun cinsel istismarı, nitelikli cinsel saldırı ve neticesi sebebiyle ağırlaşmış işkence suçu mağdurlarına (md. 6) yönelik sunulacak hizmetler belirlenmiştir. Bunlar, zorunlu haller dışında mağdur ile failin temasının önlenmesi, tutuklu veya hükümlülerin tahliye veya firar durumlarında gerekli tedbirlerin alınması ve gerektiğinde mağdurların bilgilendirilmesi, meslek edindirme kurslarına katılımda

öncelik sağlanması, sosyal destek hizmetlerinden yararlanmada öncelik sağlanması ve mağdurların suç sebebiyle yerleşim yerlerini değiştirmek zorunda kalmaları nedeniyle sunulacak hizmetlerdir.

Kararname'nin 7 nci maddesinde bireysel değerlendirme yapılacak mağdur grupları ve yapılan bireysel değerlendirme sonucunda kırılğan gruba girdiği tespit edilen mağdurlar için sunulacak hizmetler düzenlenmiştir. İlgili maddeye göre; adli sisteme dahil olan çocuklar, cinsel şiddet, aile içi şiddet, terör ve insan ticareti mağdurlarının başvurusu halinde müdürlük tarafından bireysel değerlendirme yapılacaktır. İkinci grupta ise yapılacak ön değerlendirme ile mağdurun kişisel özellikleri, suçun niteliği ve ağırlığı, suçun işlendiği şartlar dikkate alınarak suçtan daha fazla etkilendiği ve korunması gerektiği yapılacak ön değerlendirme ile anlaşılan mağdurlara bireysel değerlendirme yapılacağı öngörülmüştür. Bu madde ile mağdurlar arasında ikili bir ayırım yapıldığı, bazı suç mağdurlarının doğrudan bireysel değerlendirmeye tabi olacağı ancak bazı mağdurlar için ise ön değerlendirme yapılması gerektiği belirlenmiştir. Kanaatimizce uygulamadaki iş yükü ve sunulacak hizmetlerin kalitesinin sağlanması açısından yerinde bir düzenlemedir. Maddenin devamında yapılacak değerlendirme sonucunda kırılğan gruba dahil olduğu tespit edilen mağdurlar için yapılacak bilgilendirme ve yönlendirme hizmetleri düzenlenmiştir.

Cinsel suç mağdurlarına yönelik sunulacak hizmetlerin düzenlendiği maddede (md.9) Ceza Muhakemesi Kanunu'nun mağdurun dinlenilmesini düzenleyen 236 ncı maddesine atıf bulunmaktadır. Cinsel suç mağdurlarının beyanlarının ve diğer işlemlerinin gerçekleştirilmesinde kullanılacak merkezlerin Sağlık Bakanlığı tarafından kurulacağı gerektiğinde bu merkezlerin üniversiteler bünyesinde de kurulabileceği düzenlenmiştir.

Kanımızca Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi mağdur haklarının uygulamada karşılığını bulması açısından hem de mağdur hizmetlerinin 2012/29 sayılı Direktif ile uyumlu hale gelmesinde atılan önemli bir adımdır.

3.2.2.3. Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri

10 Haziran 2020 tarihli Resmî Gazetede yayımlanan 63 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile; mağdurları bilgilendirmek ve yönlendirmek, kırılğan grup mağdurlara yönelik destek hizmetlerini sunmak, adli desteğe ihtiyaç

duyanlara uygun müdahale programlarını uygulamak ve tekrarlanan mağduriyetlerini önleyici tedbirler almak gibi görevleri yerine getirmek üzere adli yargı ilk derece mahkemesi adalet komisyonu bulunan yerlerde adli destek ve mağdur hizmetleri müdürlüklerinin kurulacağı öngörülmüştür.

1.Yargı Reformu Paketi ile yapılan değişiklik ile daha önce aile ve çocuk mahkemelerinde görev yapan psikolog, pedagog ve sosyal hizmet uzmanları müdürlük bünyesinde toplanmıştır. Meclis Komisyon Raporu'nda belirtildiği üzere 236 ncı maddede yapılan değişiklik ile adliye çalışanı olan uzmanların tüm adliyeye hizmet sunması amaçlanmıştır.²¹⁸ 63 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nde mağdurlara sunulacak olan bilgilendirme ve yönlendirme hizmeti, bireysel değerlendirme ve adli görüşmenin gerçekleştirilmesi gibi hizmetler müdürlük bünyesinde görev yapan uzmanlar tarafından gerçekleştirilmektedir. Halihazırda ülke genelinde 106 tane müdürlük faaliyet göstermektedir.²¹⁹

Kurulan müdürlüklerin işleyişine ilişkin hususlar ile suç mağdurlarına sunulan hizmetleri düzenlemek üzere 30 Nisan 2021 tarihinde Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Müdürlükler bünyesinde tüm suç mağdurlarına haklar ve hizmetler konusunda bilgilendirmenin yapıldığı bilgilendirme ve yönlendirme bürosu, yapılan bireysel değerlendirme sonucunda kırılğan gruba dahil olduğu tespit edilen mağdurlara vaka yönetimi gibi özellikli hizmetlerin sunulduğu kırılğan grup destek bürosu, adli yardım hizmetlerine erişimi kolaylaştırıcı faaliyetlerde bulunulan adli yardım hizmetleri bürosu ve sosyal inceleme raporlarının hazırlandığı veya mahkemeler ve Cumhuriyet savcılıkları tarafından talep edilen diğer işlemlerin yürütüldüğü ceza yargılaması destek bürosu ve hukuk yargılaması destek bürosu yer almaktadır.²²⁰

Mağdurlar bilgilendirme ve yönlendirme bürosuna başvurmaları halinde ihbar mekanizmaları ve adli sürecin işleyişi hakkında sözlü veya yazılı şekilde bilgi alabilecek ve ihtiyaçları olması halinde destek alabilecekleri diğer kurumlara yönlendirilecektir. (Yönetmelik md.31) Bu bilgilendirmenin mağdurun bireysel özelliklerinin dikkate alınarak yapılması hususu ve bilgilendirme yapılırken kullanılabilir yöntemler ise Yönetmelikte ayrıca düzenlenmiştir.

²¹⁸ <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf>

²¹⁹ [Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Dairesi Başkanlığı \(adalet.gov.tr\)](https://adalet.gov.tr)

²²⁰ <https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adm-nedir>

Müdürlükler tarafından ceza yargılamasına yönelik sunulan destek hizmetleri de Yönetmelikte ayrıca düzenlenmiştir. İlgili bölümde CMK'nın 236 ncı maddesinde yapılan değişiklik akabinde fail ile yüz yüze gelmesinde sakınca bulunduğu değerlendirilen veya ifadesinin özel ortamda alınması gerektiği değerlendirilen mağdurların beyan işlemleri için oluşturulan adli görüşme odalarında görev alan adli görüşmeciler tarafından sunulan destek hizmetleri düzenlenmiştir. Ayrıca ceza yargılaması destek bürosunda görevli uzmanlar tarafından özellikle çocuklara yönelik olarak adli süreçte refakat etme ve Cumhuriyet savcısı veya mahkemenin talebi üzerine bir sosyal hizmet etkinliği olarak tanımlanan sosyal inceleme raporları²²¹ hazırlanması gibi ceza yargılama süreçlerine yönelik diğer hizmetler de sunulmaktadır. (Yönetmelik md. 35) Bunun haricinde müdürlüklerin hukuk yargılaması destek bürolarında görevli uzmanlar tarafından hukuk yargılamalarına yönelik benzer hizmetler sunulmaktadır.

63 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ve Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Yönetmeliği'nin yasal alt yapısını oluşturduğu Adli Destek ve Mağdur Hizmetleri Müdürlükleri ile adli süreçte mağdurlara bilgilendirme ve yönlendirme başta olmak üzere birçok hizmet düzenlendiği görülmektedir. Kanımızca 2012/29 sayılı Direktif ile ilgili mevzuat birlikte değerlendirildiğinde mağdurların adli süreç boyunca korunması ve desteklenmesine yönelik önemli mevzuat düzenlemeleri yapılmıştır.

3.3. DİREKTİF İLE TÜRK YASAL MEVZUATININ KARŞILAŞTIRILMASI

Mağdurlara sunulan hak ve hizmetlere ilişkin Ceza Muhakemesi Kanunu'nda ve diğer kanunlar, 63 sayılı Cumhurbaşkanlığında düzenlenen hükümler ile 2012/29 sayılı Suç Mağdurlarının Haklarına, Desteklenmesine ve Korunmasına İlişkin Asgari Standartları Belirleyen Direktif'te yer alan haklar ve hizmetler karşılaştırmalı olarak aşağıdaki tabloda yer almaktadır:

---

²²¹ Sevda ULUĞTEKİN (2004), *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*, Şen Matbaa, Ankara, s.10.

Tablo 1. Direktif ile Türk Mevzuatı Karşılaştırma

2012/19/AB SAYILI AVRUPA BİRLİĞİ DİREKTİFİ	TÜRK YASAL MEVZUATI
Madde 3 Anlama ve Anlaşılma Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234 üncü maddesi 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin; <ul style="list-style-type: none"> • “Bilgilendirme ve Yönlendirme” başlıklı 4 üncü maddesi
Madde 4 Yetkili Makam ile İlk Temasta Bilgi Edinme Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234 üncü maddesi 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin; <ul style="list-style-type: none"> • “Bilgilendirme ve Yönlendirme” başlıklı 4 üncü maddesi
Madde 5 Şikâyette Bulunurken Mağdurun Hakları	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar” başlıklı 172 nci maddesi • “Tercüman bulundurulacak hâller” başlıklı 202 nci maddesi • “Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234 üncü maddesi 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin; <ul style="list-style-type: none"> • “Bilgilendirme ve Yönlendirme” başlıklı 4 üncü maddesi
Madde 6 Davaları Hakkında Bilgi Edinme Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Cumhuriyet savcısının kararına itiraz” başlıklı 173 üncü maddesi • “Tanık ve bilirkişinin dinleneceği günün bildirilmesi” başlıklı 181 inci maddesi • “Tercüman bulundurulacak hâller” başlıklı 202 nci maddesi • “Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234 üncü maddesi 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin; <ul style="list-style-type: none"> • “Bazı mağdurlara yönelik hizmetler” başlıklı 6 nci maddesi
Madde 7 Sözlü ve Yazılı Çeviri Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Tercüman bulundurulacak hâller” başlıklı 202 nci maddesi • “Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234 üncü maddesi
Madde 8 Mağdur Destek Hizmetlerine Erişim Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234 üncü maddesi 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un; <ul style="list-style-type: none"> • “Şiddet önleme ve izleme merkezlerinin kurulması” başlıklı 14 üncü maddesi • “Destek hizmetleri” başlıklı 15 inci maddesi 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin; <ul style="list-style-type: none"> • “Kırılgan gruplara sunulacak hizmetler” başlıklı 7 nci maddesi
Madde 9 Mağdur Destek Hizmetlerinden Destek	6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un; <ul style="list-style-type: none"> • “Destek hizmetleri” başlıklı 15 inci maddesi 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin; <ul style="list-style-type: none"> • “Kırılgan gruplara sunulacak hizmetler” başlıklı 7 nci maddesi
Madde 10 Dinlenilme Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234 üncü maddesi • “Mağdur ile şikâyetçinin davete uymamaları” başlıklı 235 inci maddesi

	<ul style="list-style-type: none"> • “Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi” başlıklı 236 ncı maddesi
Madde 11 Kovuşturmaya Yer Olmadığına Dair Karar Verilmesi Durumundaki Haklar	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Suçun mağduru ile şikâyetçinin çağırılması” başlıklı 233 üncü maddesi • “Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234 üncü maddesi
Madde 12 Onarıcı Adalet Hizmetleri Bağlamında Korunma Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Uzlaştırma” başlıklı 253 üncü maddesi
Madde 13 Adli Yardım Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234 üncü maddesi • “Kamu davasına katılma” başlıklı 237 nci maddesi
Madde 14 Masrafların İadesi Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun; <ul style="list-style-type: none"> • Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234 üncü maddesi
Madde 15 Mülkiyetin İadesi Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Elkonulan eşyanın iadesi” başlıklı 131 inci maddesi
Madde 16 Cezai İşlemler Sırasında Failden Tazminat Alınmasına İlişkin Karar Alma Hakkı	
Madde 17 Başka Bir Üye Devlette İkamet Eden Mağdurların Hakları	
Madde 18 Korunma Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi” başlıklı 236 ncı maddesi 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu’nun <ul style="list-style-type: none"> • “Tanık Koruma Tedbirleri” başlıklı 5 inci maddesi 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin; <ul style="list-style-type: none"> • “Korunma ve suçun tekrarının önlenmesi” başlıklı 5 inci maddesi
Madde 19 Mağdur ile Failin Arasındaki Temasin Önlenmesi Hakkı	63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin; <ul style="list-style-type: none"> • “Bazı mağdurlara yönelik hizmetler” başlıklı 6 ncı maddesi • “Adli görüşme odaları” başlıklı 8 inci maddesi
Madde 20 Cezai Soruşturmalarda Sırasında Mağdurların Korunması Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Tanıkların dinlenmesi” başlıklı 52 ncı maddesi • “Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi” başlıklı 236 ncı maddesi 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin; <ul style="list-style-type: none"> • “Cinsel suç mağdurlarına yönelik hizmetler” başlıklı 9 uncu maddesi
Madde 21 Özel Hayatın Gizliliğinin Korunması Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu’nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi” başlıklı 236 ncı maddesi
Madde 22 Özel Koruma İhtiyaçlarını	63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi’nin; <ul style="list-style-type: none"> • “Kırılgan gruplara sunulacak hizmetler” başlıklı 7 nci maddesi

Belirlemek İçin Mağdurlar Bireysel Değerlendirilmesi	
Madde 23 Cezai İşlemler Sırasında Özel Koruma İhtiyaçları Bulunan Mağdurların Korunma Hakları	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Açıklığın kaldırılması hakkında karar” başlıklı 184 üncü maddesi • “Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi” başlıklı 236 ncı maddesi 5726 sayılı Tanık Koruma Kanunu'nun <ul style="list-style-type: none"> • “Tanık koruma tedbirleri” başlıklı 5 inci maddesi 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin; <ul style="list-style-type: none"> • “Kırılğan gruplara sunulacak hizmetler” başlıklı 7 nci maddesi • “Adli görüşme odaları” başlıklı 8 inci maddesi
Madde 24 Çocuk Mağdurların Cezai İşlemler Sırasında Korunma Hakkı	5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Tanıkların dinlenmesi” başlıklı 52 nci maddesi • “Mağdur ile şikâyetçinin hakları” başlıklı 234 üncü maddesi • “Mağdur ile şikâyetçinin dinlenmesi” başlıklı 236 ncı maddesi 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin; <ul style="list-style-type: none"> • “Adli görüşme odaları” başlıklı 8 inci maddesi
Madde 25 Uygulayıcıların Eğitimi	5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu'nun; <ul style="list-style-type: none"> • “Kolluğun çocuk birimi” başlıklı 31 inci maddesi • “Görevlilerin eğitimleri” başlıklı 32 nci maddesi 6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'un; <ul style="list-style-type: none"> • “Kolluk görevleri” başlıklı 11 inci maddesi 63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin; <ul style="list-style-type: none"> • “Eğitim” başlıklı 14 üncü maddesi
Madde 26 İşbirliği ve Hizmetlerin Koordinasyonu	63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi'nin; <ul style="list-style-type: none"> • “Müdürlüğün görevleri” başlıklı 11 inci maddesi • “Mağdur hizmetlerinin desteklenmesi” başlıklı 13 üncü maddesi
Madde 27 Aktarma	-----
Madde 28 Veri ve İstatistiklerin Sağlanması	63 sayılı Suç Mağdurlarının Desteklenmesine Dair Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinin; <ul style="list-style-type: none"> • “Hizmetin izlenmesi ve değerlendirilmesi” başlıklı 15 inci maddesi

Görüldüğü üzere Direktif'in 16 ncı maddesinde düzenlenen cezai işlemler sırasında failden tazminat alınmasına ilişkin karar alma hakkının ceza hukukumuzda bir karşılığı bulunmamaktadır. Bununla birlikte mağdur suç nedeniyle uğramış olduğu zararları sanıktan hukuk mahkemelerine açacağı dava yoluyla talep edebilmektedir. Kanaatimizce mağdurların yeterli ölçüde tazminata makul süre içerisinde ulaşip ulaşamadığının tespit edilmesi gerekmektedir.

SONUÇ

Ceza adalet sistemi içerisinde mağdurun konumu ve yıllar içerisindeki gelişiminin ortaya konduğu “Ceza Muhakemesinde Mağdur ve Mağdur Hakları” konulu tezimiz 3 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde mağdur kavramı ele alınarak doktrindeki görüşler irdelenmiştir. Temel ceza kanunlarında suçtan zarar gören ve mağdur kavramlarına ilişkin tanım bulunmamakta bu kişilerin belirlenmesinin uygulamaya bırakıldığı görülmektedir. Mukayeseli hukuk incelendiğinde ise Amerika Birleşik Devletleri’nde eyaletlere göre mağdurun tanımının değiştiği, Avrupa’da ise çalışmada bahsedilen 2012/29 sayılı Direktif’e uygun tanımlamalar yapıldığı görülmektedir. Birinci bölümün devamında mağdur hakları alanında Avrupa Birliği Konseyi tarafından yayınlanan tavsiye kararlar, uluslararası sözleşmeler ve son olarak da mağdurlar hakkında en kapsayıcı metin olan 2012/29 sayılı Direktif açıklanmıştır. Her ne kadar yıllar içerisinde bazı suç türlerinin mağdurlarının haklarının düzenlendiği sözleşmeler ya da metinler yayınlanmış olsa da çalışmamızın konusu genel olarak mağdur hakları olduğundan bu metinlere değinilmemiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde Türkiye’de mağdur hakları düzenlemelerine yer verilmiştir. Mağdur hakları en kapsamlı şekilde CMK’nın 234 üncü maddesinde yer almıştır ancak çeşitli maddelerde de mağdurlara ilişkin düzenlemelere rastlamak mümkündür. Kanımızca mağdur hakları alanında atılan önemli adımlardan biri olan 1. Yargı Reformu Paketi ile CMK’da yapılan değişiklik sonucu cinsel suç mağdurlarına özgü dinleme usulleri belirlenmiştir. Nitelikli cinsel istismar suçu mağdurlarının soruşturma ve kovuşturma aşamasında, cinsel saldırı suçu mağdurlarının da soruşturma aşamasında beyan işlemlerinin özel merkezlerde alınmasının öngörüldüğü bu düzenleme ile mağdurların korunması hakkının geliştirilmesine yönelik önemli adımlar atılmıştır. Ancak Ülkemizde bahsedilen bu merkezler hala yeterince yaygınlaşmamıştır. Bu da merkezin olduğu yerlerdeki mağdurlar ile olmadığı yerlerdeki mağdurlar arasında eşitsizlik yaratacaktır. Yine bu merkezlerde görev yapacak personelin bu yönde nitelikli bir eğitim alması gerekmektedir. Aksi takdirde mağdurun tekrar örselenme ihtimali gündeme gelecektir.

Mağduriyetin giderilmesi dendiğinde ilk akla gelen mağdurun suçtan doğan zararının giderilmesi meselesi ise hem uzlaştırma yöntemiyle hem de CMK'daki kamu davasının açılmasının ertelenmesi, HAGB, adli kontrol gibi hükümlerde ele alınmıştır. Yine mağdurların hukuk mahkemelerinde tazminat davası açarak failden zararın tazmini talep etmesi mümkündür. Kanaatimizce uzlaştırma haricinde diğer yolların uygulanmasıyla mağdurların zararının giderimi konusunda tam bir tatmin yaşadıklarını söylemek mümkün değildir. Bir suç nedeniyle mağdur olan ve bu suç fiili nedeniyle zarar görmüş kişilerin zararının gecikmeksizin giderilmesinin aynı zamanda Devlet'in koruma yükümlülüğünün bir gereği olduğu değerlendirilmektedir. Bu nedenle kaynağını ceza yargılamasına dahil olan sanıklardan alan bir fon oluşturularak suç mağdurlarının zararlarının Devlet tarafından giderimine yönelik adımlar atılması gerekmektedir.

Üçüncü bölümde ise mağdurların ceza muhakemesi sürecinde korunması ve desteklenmesi hususu mevzuat ve uygulama üzerinden açıklanmıştır. Türk hukuk sisteminde bazı özel kanunlarda mağdur haklarına ilişkin yer alan düzenlemelere yer verilmiştir. Burada üzerinde durulması gereken bir husus Basın Kanunu'na ilişkindir. Bilindiği üzere, kamuoyu, basın aracılığıyla yargı makamları veya kolluk kuvvetlerinin faaliyetleri hakkında bilgi edinmektedir. Bilgi edinme hakkı ve ifade özgürlüğü ile kişilerin aile ve özel hayatının gizliliği hakkı arasında hassas bir denge bulunmaktadır. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 8 inci maddesi ve Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 20 inci maddesi ile aile ve özel hayatın gizliliği koruma altına alınmıştır. Yazılı ve sözlü basın tarafından yapılan haberler ile internet üzerinden yapılan paylaşımlarda bu hususlara dikkat edilmesi gerekmektedir. Nasıl ki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 6 ncı maddesinde yer bulan adil yargılanma hakkı ve doğal uzantısı olan masumiyet karinesinin bir gereği olarak soruşturması veya kovuşturması devam eden dosyalarda şüpheli veya sanığın kişisel bilgileri gizlenerek haberleştirme yapılıyor ise aynı hassasiyetin mağdurlar ve aile bireyleri için de gösterilmesi gerekmektedir. Aynı şekilde kamuoyunun bu yönde farkındalığının artırılarak internet kullanıcılarının bilinçlendirilmesi ve özellikle kırılgan grup mensubu mağdurlar ile aile bireylerinde tekrar mağduriyetlere yol açmayacak şekilde paylaşımlar yapılması sağlanmalıdır.

Üçüncü bölümün devamında ise mağdur destek hizmetleri ele alınmıştır. Avrupa örnekleri incelendiğinde büyük oranda gönüllü kuruluşlar üzerinden yürütülen bu hizmetlerin gönüllü hizmetler olduğu düşüncesi yanlıştır. Mağdurlara sunulan

hizmetler kanuni dayanağını bu alandaki uluslararası ve ulusal mevzuattan almaktadır. Örneğin CMK'nın 236 ncı maddesinde öngörülen dinleme usulünün gerçekleştirilebilmesi için özel merkezler oluşturulması gerekmektedir. Yine mağdurların bilgilendirilme ve korunma hakkı gibi düzenlemelerin gereğini yerine getirecek kurumlara ve nitelikli personele ihtiyaç bulunmaktadır. Mağdur destek hizmetlerinin sunumu Avrupa Birliği ülkeleri ile kıyaslandığında nispeten Ülkemizde yeni bir kavramdır. Avrupa'da bu alanda daha çok büyük oranda Devlet tarafından fonlanan sivil toplum örgütlerinin yer aldığı görülmektedir. Kanaatimizce mağdur hizmetlerinin sunumunda başarılı sivil toplum kuruluşları bulunan Türkiye'de kamu ve sivil toplum kuruluşları arasında iş birliğinin genişletilmesi gerekmektedir. Böylelikle mağdur destek hizmetlerinin daha çok kişiye ulaşması sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- ADALET BAKANLIĞI (2013), *Ceza Adalet Sisteminde Mağdur Hakları*, Ankara.
- ADALET BAKANLIĞI (2016a), *Çalıştay Raporları (Stk – Adli Destek Sisteminin Yeniden Değerlendirilmesi – Tazminat – İstihdam – Tedavi)*, Ankara.
- ADALET BAKANLIĞI (2016b), *İnceleme ve Değerlendirme Raporları (Çocuk – Kadın – Aile)*, Ankara
- ADALET BAKANLIĞI (2016c), *Yurt Dışı İnceleme ve Çalışma Ziyareti Raporları*, Ankara.
- AKÇAN Esra Alan (2013), *Ceza Muhakemesinde Mağdurun Hakları*. (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- AKYAZAN Ahmet Emrah (2009), *Mağdurun Kovuşturma Evresindeki Hakları Kapsamında Soru Yönelme Hakkı*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.
- ARTUK Mehmet Emin, GÖKÇEN Ahmet ALŞAHİN, Mehmet Emin ve ÇAKIR Kerim (2017), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 16. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara.
- BEYOĞLU Cem Ümit (2018), “AİHM İçtihatları Işığında Tercümandan Yararlanma Hakkı”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 35, ss. 279-318.
- CENTEL Nur, ZAFER Hamide ve ÇAKMUT Özlem (2017), *Türk Ceza Hukukuna Giriş*, 10.Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul.
- CENTEL Nur ve ZAFER Hamide (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 18.Baskı, Beta Yayınevi, İstanbul.

ÇAĞLAR Eda Armağan ve TÜRK Tuğba (2019). “İstismara Maruz Kalan Çocuklarla Adli Görüşme: NICHHD Protokolü Önerisi”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 38, ss. 393-412.

ÇAKIN Akın (2016), *Adalete Erişim*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

ÇETİN Hülya ve DAĞDEVİREN Tuğba (2016), *Avrupa Birliğinde Mağdur Hakları: 2012/29/EU Sayılı Direktifin Uygulanmasına İlişkin Rehber İlkeler*, Ankara Açık Ceza İnfaz Kurumu Matbaası, Ankara.

ÇETİNTÜRK Ekrem (2017), *Onarıcı Adalet ve Ceza Adalet Sisteminde Uzlaştırma*, Adalet Yayınevi, Ankara.

ÇINAR Ali Rıza (2019), “Ceza Yargılamasında Kamu Davasına Katılma”, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Prof. Dr. Durmuş TEZCAN’a Armağan, Cilt 21, Özel Sayı, ss. 2801-2836.

ÇULHA Rıfat, DEMİRAĞ Fahrettin, NUHOĞLU Ayşe, OKTAR Salih ve TEZCAN Durmuş (2018), *Ceza Muhakemesi Hukuku Başvuru Kitabı*, 3. Baskı, Ed. Feridun Yenisey, Şen Matbaa, Ankara

DANIŞ Mehmet Zafer, AYGÜN Metin, KARASU Mehmet ve DANIŞ Yasemin (2019), “Çocuk İzlem Merkezleri ve Sosyal Hizmet” *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, Sayı 89, ss. 518-528.

DEĞİRMENCİ Olgun (2008), “Ceza ve Ceza Muhakemesinde Mağdur Hakları”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 77, ss. 33-86.

DOĞAN Fatma K. (2011), “Uluslararası Düzenlemeler Işığında Mağdur Haklarının ve Suç Mağdurlarına Yardım Hakkında Kanun Tasarısının Değerlendirilmesi” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı 95, ss. 197-234.

DÖNMEZER Sulhi (1977), “Devlet ve Suç Mağduru İlişkisi”, *İçinde, Onar Armağanı*. ss.179-191, Fakülteler Matbaası, İstanbul.

DÖNMEZER Sulhi (2020), *Kriminoloji*, 9.Baskı, Emsal Matbaa, Ankara.

DURKAL Müzeyyen E. (2018), “Terörden ve Terörle Mücadeleden Doğan Tazminat Sorumluluğunun Dayanağı”, *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 13, ss. 316- 369.

ERZURUMLUOĞLU Bayram (2013), “Türkiye ve AB’de Suç Mağdurlarının Korunması: Türkiye “Sanık Merkezli Adalet Sisteminden “Mağdur Merkezli Adalet” Sistemine Geçiş Sürecinin Neresinde Bulunmaktadır?”, *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 13. ss.77-98.

GAVRIELIDES Theo (2015), “The Victims’ Directive and What Victims Want From Restorative Justice”, *Victims & Offenders: An International Journal of Evidence-based Research, Policy, and Practice*, Sayı 10, ss.1-22.

GÖÇMEN İlke ve BAYKAL Sanem (2013), Avrupa Birliği Hukukunun Kaynakları Bakımından Normlar Hiyerarşisi, *İçinde, Prof. Dr. Erdal Onar’a Armağan*, Ankara Üniversitesi Basımevi, Ankara.

GÖKÇEN Ahmet, BALCI Murat, ALŞAHİN Mehmet Emin ve ÇAKIR Kerim (2021), *Ceza Muhakemesi Hukuku*. 5.Baskı, Adalet Yayınevi.

GÜNGÖR Mümin (2019), “Mağduriyetin Giderilmesi Açısından Uzlaştırma Kurumu ile Mağdur Hakları Tasarısının İncelenmesi”, *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, Sayı 2, ss. 189-230.

HARRİS David, O’BOYLE Micheal, BATES Ed, BUCKLEY Carla (2013), *Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Hukuku*. Çev. DİNÇER, Şen Matbaa, Ankara.

İNCEOĞLU Asuman (2014), Uluslararası Düzenlemeler Işığında Türk Hukukunda Mağdur Hakları, *Uluslararası Mağdur Hakları Sempozyumu*, ss. 58-76. Ankara.

KAFES Veli (2011), “Ceza Hukukunda Mağdurun Zararının Giderilmesi”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 60, Sayı 1, ss. 83-156.

KAHVECİ Muhammet (2019), *Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdur Hakları* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

KATOĞLU Tuğrul (2012), “Ceza Hukukunda Suçun Mağduru Kavramının Sınırları”, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 61, Sayı 2, ss. 657-693.

KELLY Deborah P. (1984), “Victims’ Perception of Criminal Justice”, *Pepperdine Law Review*, Sayı 11, ss.15-22.

KIZMAZ Zahir (2015), *Mağdurlar ve Suçlular*, Serya Yayıncılık, Ankara.

KOCA Mahmut ve ÜZÜLMEZ İlhan (2006), “Ceza ve Ceza Muhakemesi Hukukunda Mağdurun Korunması ve Mağdura Tanınan Haklar”, *Hukuki Perspektifler Dergisi*, Sayı 7, ss. 140-149.

KOCA Mahmut ve ÜZÜLMEZ İlhan (2017), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*. Seçkin Yayıncılık, Ankara.

KURU Gonca (2015), “Suçtan Doğan Zararın Giderilmesinde Devletin Rolü”, *Maltepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt 14, Sayı 2, ss. 2-57.

ÖZBEK Veli Özer (1999), *Ceza Hukukunda Suçtan Doğan Mağduriyetin Giderilmesi*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

ÖZBEK Veli Özer, DOĞAN Koray ve BACAKSIZ Pınar (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 13.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.

ÖZEK Çetin (1984), “Suç Mağdurlarının Korunması ile İlgili Bazı Sorunlar”, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Sayı 1-4. ss.13-67.

ÖZGENÇ İzzet (2009), “Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması”, *Hukuk Devletinde Suç Yaratılmasının ve Suçun Aydınlatılmasının Sınırları Sempozyumu*, ss. 49 – 59, Ankara.

ÖZGENÇ İzzet (2016), *Türk Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 12.Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

ÖZTÜRK Bahri, TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, GEZER Özge S. KIRIT Yasemin F., AKCAN Esra A., TÜTÜNCÜ Efser E., ÖZAYDIN Özdem, VİLLEMİN Derya A. ve TOK Mehmet Can (2018), *Ana Hatlarıyla Ceza Muhakemesi Hukuku Ders Kitabı*, 5.Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.

ÖZTÜRK Bahri, TEZCAN Durmuş, ERDEM Mustafa Ruhan, GEZER Özge S. KIRIT Yasemin F., AKCAN Esra A., TÜTÜNCÜ Efser E., ÖZAYDIN Özdem, VİLLEMİN Derya A. ve TOK Mehmet Can (2020), *Nazari ve Uygulamalı Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayınevi, Ankara.

ÖZTÜRK Neva, TANER Gökçen ve KONTACI Ersoy (2019), *Çocukların Adalete Erişim Hakkı Çerçevesinde Hukuki Yardım Hizmetlerine Dönük İhtiyaç Analizi*, Şen Matbaa, Ankara.

PAZARCIKCI Nusret Alper (2013), “Türk Ceza Yargısında Soruşturma ve Kovuşturma Evresindeki Mağdur Hakları”, *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı 14, ss. 97.

PAMUK Gülfem (2012), *Türk ve Fransız Ceza Muhakemesi Hukuku'nda Mağdurun Makam Olarak Yeri*, Beta Yayıncılık, İstanbul.

POLAT Ahmet (2014), *Viktimoloji (Mağdurbilim)*, Legal Yayıncılık, İstanbul.

ROLAND D.L. (1989), “Progress in the Victim Reform Movement: No Longer the Forgotten Victim”. *Pepperdine Law Review*, Cilt 17, Sayı 1, ss. 35-58.

SARICA Ayşe Dolunay ve COŞKUN Umut Haydar (2020), “Cinsel İstismar Olgularında Adli Görüşme Odalarının Kullanımı: Hâkim, Avukat, Uzman ve Mağdur Görüşleri”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, Cilt 8, Sayı 1. ss.117-142.

SEVER Çiğdem (2012), “Kadına Karşı Ev içi Şiddette Devletin Sorumluluğu ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Opuz v. Türkiye Kararı”, *Atılım Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 1, Sayı 2, ss.19-46.

SEÇKİN Mehmet Beyhan (2018), *Mağdur Hakları*, Adalet Yayınevi, Ankara.

SELÇUK Sami (2015), “Eski Çağlarda Suç Hukuku”, *Prof. Dr. Nevzat Toroslu'ya Armağan*, Cilt 2, ss.1013 – 1057.

SOYASLAN Doğan (2016), *Ceza Hukuku Genel Hükümler*, 7.Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara

SOYASLAN Doğan (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, 8. Baskı, Yetkin Yayınevi, Ankara

ŞAMAR Berhudan ve URHAN Betül (2020), “Adli görüşme odalarında suç mağdurlarıyla görüşme yapan adli görüşmecilerin deneyimlerinin incelenmesi: Eskişehir adliyesi”, *Toplum ve Sosyal Hizmet*, Cilt 31, Sayı 3, ss. 931- 959.

ŞAHİN Cumhur ve GÖKTÜRK Neslihan (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku I*, 11. Baskı, Seçkin Yayınevi, Ankara.

TANER Fahri Gökçen (2021), “Kırılğan Mağdurun Beyanının CMK’nın 236.Maddesi Uyarınca Alınması ve Uygulanan Özel Usuller Karşısında Savunma Hakkının Dengelenmesi” *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Cilt 33, Sayı 153, ss. 1-38.

TATLILIOĞLU Kasım, KÜÇÜKKÖSE İsmail (2015), “Türkiye’de Kadına Yönelik Şiddet: Nedenleri, Koruma, Önleme Ve Müdahale Hizmetleri”, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı 13, ss.195-209.

TOROSLU Nevzat ve FEYZİOĞLU Metin (2018), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Savaş Yayınevi, Ankara.

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (2014), *Mağdur Hakları İnceleme Raporu*, Ankara.

ULUĞTEKİN Sevda (2004), *Çocuk Mahkemeleri ve Sosyal İnceleme Raporları*, Şen Matbaa, Ankara.

ULUSLARARASI CEZA MAHKEMESİ KOALİSYONU ÇALIŞMA GRUBU (2010), *Uluslararası Ceza Mahkemesi Ve Mağdur Hakları El Kitabı*, Ankara.

USLU Ferhat (2013), “Çağdaş Ceza Adaleti İçinde Mağdur”, *Ankara Barosu Dergisi*, Sayı 4, ss.243-260.

ÜNVER Yener ve HAKERİ Hakan (2020), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara.

YENİSEY Feridun (2017), *Adli Sistemde Çocuklar*, Uğur Hazırlık Eğitim ve Yayıncılık, İstanbul.

YENİSEY Feridun ve NUHOĞLU Ayşe (2018), *Ceza Muhakemesi Hukuku*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

YILDIRIM Akif (2018), *Hükmün Açıklanmasının Geri Bırakılması*, Seçkin Yayıncılık, Ankara.

YILMAZ Ejder (1996), *Hukuk Sözlüğü*, Genişletilmiş 5.Baskı, Yetkin Yayıncılık, Ankara.

YURTCAN Erdener (2018), *Yargıtay Kararları Işığında Cinsel Suçlar*, 3.Baskı, Şen Matbaa, Ankara.

YÜKSEL Fadime (2013), “Çocuk İstismarı ve Çocuk İzlem Merkezleri”, *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, Sayı:2. ss.18-23.

WEMMERS Jo-Anne (2003), *Introduction à la victimologie*. Montréal: Presses de l'Université de Montréal.

Kararlar

AYM. Başvuru No: 34209/96. Karar Tarihi: 02.10.2002

AYM., Başvuru no: 2013/5653, Karar Tarihi: 03.03.2016.

AYM., Başvuru No: 16143/10, Karar Tarihi: 18.10.2016.

AYM., Başvuru No: 2016/6038, Karar Tarihi: 20.6.2019.

AİHM., Başvuru No: 2016/6038, Karar Tarihi: 20.6.2019.

AİHM., Başvuru No: 40591/11, Karar Tarihi: 09.02.2021.

Anayasa Mahkemesi, Tarih: 17.05.2012. 2011/37 E., 2012/69 K.

Yargıtay Büyük Genel Kurul, İçtihatları Birleştirme, Tarih: 24/03/1989 T., 1988/1 E, 1989/2 K.

Yargıtay 1. Ceza Dairesi, Tarih: 24.02.2021, 2021/309 E., 2021/2353 K.

Yargıtay 16. Ceza Dairesi, Tarih: 13.11.2020, 2020/6747 E., 2020/5737 K.

Yargıtay 3. Ceza Dairesi, Tarih: 17.11.2020, 2020/21109E., 2020/16632 K.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Tarih: 02.12.2014, 2014/28 E, 2014/ 537 K.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Tarih: 17.02.2015, 2013/5-657 E., 2015/9 K.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Tarih: 16.02.2016, 2014/306 E., 2016/62 K.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Tarih: 03.07.2018, 2015/9-1191 E, 2018/328 K.

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Tarih: 29.05.2018, 2017/15-496 E., 2018/246 K

Yargıtay Ceza Genel Kurulu, Tarih: 10.07.2018, 2018/19-181 E., 2018/349 K.

İnternet Kaynakları

COUNCIL OF EUROPE (2020), <https://www.coe.int/en/web/cdpc/resolutions-recommendations> E.T: 27.11.2020

COUNCIL OF EUROPE (2020), <https://rm.coe.int/1680462545> E.T: 27.11.2020

COUNCIL OF EUROPE (2020), <https://rm.coe.int/168046e1de> E.T: 27.11.2020

EUROMED JUSTICE, (2020), https://www.euromed-justice.eu/en/system/files/20090508144101_UNDeclarationofBasisPrinciplesofJusticeforVictimsofCrimeandAbuseofPower.pdf E.T : 25.11.2020

MEVZUAT BİLGİ SİSTEMİ (2021), <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/20.5.3718.pdf> E.T: 03.04.2021

SEKTÖRLER ARASI ÇOCUK KURULU (2020), <http://www.sck.gov.tr/wp-content/uploads/2020/02/Kad%C4%B1n-ve-%C3%87ocuklara-Y%C3%B6nelik-%C5%9Eiddetle-M%C3%BCadele-Kapasite-ve-%C4%B0mk%C3%A2nlar%C4%B1n-%C4%B1n-De%C4%9Ferlendirilmesi-Devlet-Denetleme-Kurulu-Raporu.pdf> E.T: 08.09.2020

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (2020), <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem27/yil01/ss105.pdf> E.T: 24.03.2020

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ (2020), <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/TBMM/d22/c057/tbmm22057117ss0650.pdf> E.T: 24.03.2020

TÜRK DİL KURUMU (2020), <https://www.tdk.gov.tr/?s=ma%C4%9Fdur> E.T: 26.11.2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ADALET BAKANLIĞI (2020) <https://abgm.adalet.gov.tr/yayinlar/adaletcevirileri/adaletcevirileri.html> E.T: 26.11.2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ADALET BAKANLIĞI (2020),
<https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2112020110854201229eu-sayili-drektifi.pdf> E.T: 26.11.2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ADALET BAKANLIĞI (2020),
<https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/agonedir> E.T: 26.11.2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ADALET BAKANLIĞI (2021),
<https://magdur.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/19102020110737AGO-Y%C3%96NETMEL%C4%B0G%C4%B0.pdf> E.T: 08.10.2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ADALET BAKANLIĞI (2021),
<https://magdur.adalet.gov.tr/Home/SayfaDetay/adm-nedir> E.T: 05.04.2021

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASA MAHKEMESİ KARARLAR BANKASI (2020),
<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2012/69?EsasNo=2011%2F37&KararAramaRaporu=1&KararNo=2012%2F69> E.T: 11.12.2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASA MAHKEMESİ KARARLAR BANKASI (2020),
<https://normkararlarbilgibankasi.anayasa.gov.tr/ND/2012/69?EsasNo=2011%2F37&KararAramaRaporu=1&KararNo=2012%2F69> E.T: 11.12.2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ SAĞLIK BAKANLIĞI (2020),
<https://khgmsaglikhizmetleridb.saglik.gov.tr/TR,43119/cocuk-izlem-merkezi-cim-listesi.html> E.T: 27.11.2020

TÜRKİYE CUMHURİYETİ YARGITAY BAŞKANLIĞI (2021),
<https://www.yargitay.gov.tr/documents/AIHM.pdf> E.T: 24.03.2021

UNITED NATIONS TREATY COLLECTION (2020),
<https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%201525/volume-1525-I-26456-English.pdf> E.T: 27.11.2020